

**T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**ANKARA İLİNDEKİ ÜNİVERSİTELERE BAĞLI
ANAOKULLARINDA BULUNAN 2005-2017 YILLARI
ARASINDA BASILMIŞ RESİMLİ ÖYKÜ KİTAPLARININ
DUYGUSAL OKURYAZARLIK AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Döndü Ceren KOÇAK

**Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**ANKARA
2018**

**T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**ANKARA İLİNDEKİ ÜNİVERSİTELERE BAĞLI
ANAOKULLARINDA BULUNAN 2005-2017 YILLARI
ARASINDA BASILMIŞ RESİMLİ ÖYKÜ KİTAPLARININ
DUYGUSAL OKURYAZARLIK AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Döndü Ceren KOÇAK

**Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Saniye BENCİK KANGAL**

**ANKARA
2018**

ONAY SAYFASI

Ankara İlindeki Üniversitelere Bağlı Anaokullarında Bulunan 2005-2017 Yılları Arasında
Basılmış Resimli Öykü Kitaplarının Duygusal Okuryazarlık Açısından İncelenmesi

Öğrenci: Döndü Ceren KOÇAK

Danışman: Doç. Dr. Saniye BENCİK KANGAL

Bu tez çalışması 02.04.2018 tarihinde jürimiz tarafından “Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı” nda yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı:

Prof. Dr. İsmihan ARTAN
(Hacettepe Üniversitesi)

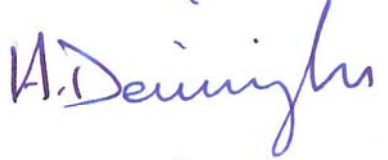
Tez Danışmanı:

Doç. Dr. Saniye BENCİK KANGAL
(Hacettepe Üniversitesi)

Üye:

Dr. Öğr. Üyesi Haktan DEMİRCİOĞLU
(Hacettepe Üniversitesi)

Üye:

Doç. Dr. Fatma ELİBOL
(Kırıkkale Üniversitesi)

Üye:

Doç. Dr. Fatma ÇALIŞANDEMİR
(Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi)

Bu tez Hacettepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri tarafından uygun bulunmuştur.

17 Nisan 2018

Enstitü Müdürü

Prof. Dr. Diclehan Orhan

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Tezimin/Raporumun tamamı dünya çapında erişime açılabilir ve bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir.

(Bu seçenekle teziniz arama motorlarında indekslenebilecek, daha sonra tezinizin erişim statüsünün değiştirilmesini talep etmeniz ve kütüphane bu talebinizi yerine getirirse bile, teziniz arama motorlarının önbelleklerinde kalmaya devam edebilecektir)

Tezimin/Raporumun 02/05/2019 tarihine kadar erişime açılmasını ve fotokopi alınmasını (İç kapak, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) istemiyorum.

(Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir, kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir)

Tezimin/Raporumun.....tarihine kadar erişime açılmasını istemiyorum ancak kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisinin alınmasını onaylıyorum.

Serbest Seçenek/Yazarın Seçimi

17 /04/2018

Döndü Ceren KOÇAK

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Tez Danışmanının Doç. Dr. Saniye BENCİK KANGAL danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Döndü Ceren KOÇAK

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasının gerçekleştirilmesinde değerli katkılarıyla ve sürecin başlangıcından sonuna kadar destekleyici, cesaretlendirici tutumu ve yapıcı eleştirileriyle bana yol gösteren, beni her zaman motive eden değerli hocam ve danışmanım Doç. Dr. Saniye BENCİK KANGAL'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Tez çalışmamın başlangıç aşamasında süreci hızlandırmamda kıymetli yönlendirmeleriyle benden desteklerini esirgemeyen değerli hocam Yrd. Doç.Dr. Haktan DEMİRCİOĞLU'na, tezimin yazım aşamasından başlayarak ihtiyacım olan her konuda bana destek olan, zorlandığım her noktada bıkmadan bana destek olan, beni her zaman motive eden Bahçeşehir Üniversitesi Çocuk Gelişimi Bölümü Öğretim Görevlisi canım dostum Esra KORKUT'a, tez konumun seçilmesinde bana fikir vererek ve ihtiyacım olan konularda bana her zaman yardımcı olan Hacettepe Üniversitesi Çocuk Gelişimi Bölümü Arş. Gör. sevgili arkadaşım Bahar UYAROĞLU'na çok teşekkür ediyorum.

Araştırmanın istatistiksel kısmında benden desteğini esirgemeyen, içtenliği ve samimiyetiyle yardımlarını esirgemeyen Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Ölçme ve Değerlendirme Anabilim Dalı öğretim üyesi değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Gonca USTA'ya, yine istatistiksel sorunlarımın hızlı bir şekilde çözümlenmesinde bana her zaman destek olan İstatistik Dünyası'ndan Sayın Ahmet GÜL'e sonsuz teşekkür ederim.

En özel teşekkürüm eğitim hayatım süresince kendisini hep model aldığım, her daim beni motive eden, samimiyeti, pozitif enerjisi ile bana her konuda yol gösteren kıymetli hocam Prof. Dr. İsmihan ARTAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunmak isterim.

En büyük teşekkürüm ise hayatım boyunca karşılıksız sevgileriyle beni her daim destekleyen canım AİLEM'e. Bana her zaman inanan, kararlılığım ve azmimle her zaman gurur duyan, beni ben yapan canım BABAM'a, varlığıyla bana güç ve huzur veren biricik meleğim canım ANNEM'e, bu süreçte yalnız olmadığımı hissettirerek benden desteklerini esirgemeyen, ihtiyacım olan her durumda yardımına koşan canım kardeşlerime, varlıklarıyla hayatıma anlam katan biricik yeğenlerime sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

Koçak, DC. Ankara İlindeki Üniversitelere Bağlı Anaokullarında Bulunan 2005-2017 Yılları Arasında Basılmış Resimli Öykü Kitaplarının Duygusal Okuryazarlık Açısından İncelenmesi, Hacettepe Üniversitesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2018. Bu çalışma, Ankara ilindeki üniversitelere bağlı anaokullarında bulunan 2005-2017 yılları arasında basılmış resimli öykü kitaplarının duygusal okuryazarlık açısından incelenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın evrenini üniversite anaokullarından elde edilen kitap listeleri doğrultusunda 658 resimli öykü kitabı oluşturmuştur. Seçkisiz örnekleme yöntemiyle seçilen 227 kitap araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırmada veriler, literatür taraması ve uzman görüşlerine dayanarak araştırmacı tarafından geliştirilen “Resimli Öykü Kitaplarının Duygusal Okuryazarlık Açısından İncelenmesi” formu aracılığıyla toplanmıştır. Formun oluşturulmasında Goleman (2017)’ın yapmış olduğu duygu sınıfları dikkate alınmıştır. Form aracılığıyla kitapların; adı, yazarı-cinsiyeti, resimleyeni, çevirmeni, konusu, teması, iletisi, ana karakteri, yan karakteri, yayınevi, yayım yılı ve baskı sayısına ilişkin künye bilgileri ile kitaplarda gözlemlenen duygu kümelerinin olup olmadığı ve kitapların içerik özelliklerinin duygusal okuryazarlık açısından uygun olup olmamasına ilişkin veriler saptanmıştır. Araştırmada nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin bir arada uygulandığı karma yöntem kullanılmıştır. Araştırmada karma yöntem araştırma desenlerinden önce nitel verilerin sayısallaştırılması ve nicel verilerle birleştirilerek analiz edilmesi amacıyla “Çeşitleme” deseni kullanılmıştır. Araştırmanın nicel kısmı tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Araştırmanın nitel kısmında dökümantasyon analizi yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen verilerin çözümlenmesinde betimleyici istatistik yöntemleri (frekans, yüzde ve ortalama) ve nonparametrik testlerden Mann Whitney- U testi ile Ki-Kare testleri kullanılmıştır. Sonuç olarak, incelenen resimli öykü kitaplarının duygusal okuryazarlığı yansıtımları açısından çeviri kitaplar ile Türkçe kitaplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p < 0,05$). Araştırma sonuçlarına göre resimli öykü kitaplarında en sık rastlanan duygu Zevk duygu kümesi (Mutluluk, Sevinç, Coşku, Heyecan, Eğlenme, Hoşnutluk) iken en az rastlanan duygu Öfke duygu kümesidir (Hiddet, Sinirlenme, Kızgınlık, Alınganlık, Rahatsızlık). Yine araştırma kapsamında incelenen resimli öykü kitaplarının duygusal okuryazarlık puanı ortalamalarına göre kitaplarda duygusal okuryazarlığın yansıtılması açısından yazarların cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır. Elde edilen bulgular çocuk edebiyatının çocuğa görelilik ilkesi ve erken çocuklukta duygusal okuryazarlık bağlamında tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Çocuk Edebiyatı, Erken çocukluk, Resimli öykü kitabı, Duygu, Duygusal Okuryazarlık

ABSTRACT

Koçak, DC. Investigation of Illustrated Story Books Published Between 2005-2017 in the Kindergartens Attached to Universities in Ankara in Terms of Emotional Literacy, Hacettepe University Child Development and Education Program, Master Thesis, Ankara 2018. This research has been carried out to investigate the illustrated story books published between 2005-2017 in the kindergartens attached to universities in Ankara in terms of emotional literacy. The universe of the research is created from 658 picture books which obtained from the kindergartens' book lists. The sample of the research has been established by 227 picture books which were selected by random sampling method. Data from the research was collected through "Investigation The Illustrated Story Books In Terms Of Emotional Literacy" form which was developed by the researcher based on literature review and expert opinion. The emotion classes that Goleman (2017) made, were taken into account in the creation of the form. Through the form, the data of the books were determined in terms of their including the title, the author and author's gender, illustrator, translator, subject, theme, message, main character, side character, publisher, year of printing, number of prints of the illustrated story books', it was determined whether there were emotional clusters observed in books and appropriate and whether the content characteristics of the books were appropriate in terms of emotional literacy. In the study, a mixed method was used in which quantitative and qualitative research methods were applied together. "Variation" design was used to quantify qualitative data and analyze quantitative data before combining pattern research designs. The quantitative part of the research is a descriptive study in the screening model. In the qualitative part of the study, a document analysis method was used. Descriptive statistics methods (frequency, percentage and average) and 7nonparametric tests, which are Mann Whitney-U test and Chi-square test, were used to analyse the data. As a result; it has been found that there is reasonable difference between Turkish illustrated story books and the translated ones ($p<0,05$) in terms of reflecting emotional literacy. According to the research results, the most frequent emotion used in illustrated books were Pleasure Emotion Cluster (Happiness, Joy, Enthusiasm, Excitement, Fun, Gladness) while the least frequent one was Anger Emotion Cluster (Rage, Fury, Irritability, Disturbance). Additionally; it has been found that there is not a reasonable difference considering the genders of the authors of analysed illustrated books in terms of reflecting emotional literacy according to the average points. Collected data was discussed considering the principle of being convenience of children literature and emotional literacy in early childhood.

Key words: Early childhood, children's literature, picture books, emotions, emotional literacy

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ONAY SAYFASI	iii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	iv
ETİK BEYAN	v
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar	xii
ŞEKİLLER	xiv
RESİMLER	xv
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Problemi	7
1.2. Araştırmanın Amacı	10
1.3. Araştırmanın Önemi	11
1.4. Varsayımlar	13
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	14
2. GENEL BİLGİLER	16
2.1. Çocuk Edebiyatı	16
2.2. Çocuk Edebiyatının İşlevi ve Özellikleri	17
2.3. Çocuk Edebiyatının Erken Çocukluk Dönemindeki Çocuğun Gelişimine Etkisi	18
2.3.1. Erken Çocukluk Dönemi	20
2.3.2. Çocuk Edebiyatının Erken Çocukluk Döneminde Dil Gelişimine Etkisi	20
2.3.3. Çocuk Edebiyatının Erken Çocukluk Döneminde Bilişsel Gelişime Etkisi	21
2.3.4. Çocuk Edebiyatının Erken Çocukluk Döneminde Duygusal Gelişime Etkisi	22
2.3.5. Çocuk Edebiyatının Erken Çocukluk Döneminde Kişilik Gelişimine Etkisi	23

2.3.6. Çocuk Edebiyatının Erken Çocukluk Döneminde Toplumsal Gelişime Etkisi	24
2.4. Çocuk Kitaplarının Taşınması Gereken Tasarım Özellikleri	24
2.4.1. Boyutlar	24
2.4.2. Kağıt	25
2.4.3. Kapak-Cilt	25
2.4.4. Sayfa Düzeni	26
2.4.5. Harfler	26
2.4.6. Resimler	27
2.5. Çocuk Kitaplarının Taşınması Gereken İçerik Özellikleri	29
2.5.1. Konu	29
2.5.2. İzlek (Tema)	29
2.5.3. Karakter (ler)	30
2.5.4. Dil ve Anlatım	31
2.5.6. İleti	31
2.5.7. Ortam (Yer ve Zaman)	32
2.6. Erken Çocukluk Dönemi Resimli Öykü Kitaplarının Özellikleri	32
2.7. Erken Çocukluk Döneminde Yaş ve Gelişim Düzeyine Göre Kitap Özellikleri	33
2.7.1. 0-3 Yaş Çocukları İçin Kitap Özellikleri	34
2.7.2. 4-6 Yaş Çocukları İçin Kitap Özellikleri	36
2.8. Duygusal Zeka ve Duygusal Okuryazarlık	37
2.8.1. Duygular	46
2.8.2. Duyguları Tanımlayabilme	47
2.8.3. Duyguları Anlayabilme	48
2.8.4. Duyguları İfade Edebilme	49
2.8.5. Duyguları Düzenleyebilme	50
2.9. Okul Öncesi Dönem Resimli Öykü Kitapları ve Duygusal Okuryazarlık	51
2.10. Konu ile İlgili Yapılan Araştırmalar	52
3. GEREÇ ve YÖNTEM	58
3.1. Araştırmanın Modeli	58
3.2. Araştırmanın Evreni	58

3.3. Araştırmanın Örnekleme	58
3.4. Örneklem Seçimi	59
3.5. Veri Toplama Aracı	60
3.6. Veri Toplama İşlemi	61
3.7. Verilerin Analizi	62
4. BULGULAR	63
5. TARTIŞMA	111
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	120
6.1. Sonuçlar	120
6.2. Öneriler	125
7. KAYNAKLAR	127
8. EKLER	140
EK-1. Resimli Öykü Kitaplarını Duygusal Okuryazarlık Açısından İnceleme Formu	140
EK-2. Gönüllü Katılım Formu	143
Ek-3: Etik Komisyon Onayı	144
9. ÖZGEÇMİŞ	145

TABLOLAR

Tablo	Sayfa
2.1. Duygusal yeterlik becerileri	41
3.1. Örnekleme seçimi	60
3.1. Resimli öykü kitaplarının basım yıllarına göre dağılımı	63
4.2. Resimli öykü kitaplarının yerli veya yabancı olma durumlarına göre dağılımı	64
4.3. Duygu kümeleri frekans dağılımı	64
4.4. Öfke duygu kümesinin duygu alt kümelerine göre dağılımının frekans tablosu	65
4.5. Üzüntü duygu kümesinin duygu alt kümelerine göre dağılımının frekans tablosu	69
4.6. Korku duygu kümesinin duygu alt kümelerine göre dağılımının frekans tablosu	72
4.7. Zevk duygu kümesinin duygu alt kümelerine göre dağılımının frekans tablosu	75
4.8. Sevgi duygu kümesinin duygu alt kümelerine göre dağılımının frekans tablosu	79
4.9. Şaşkınlık duygu kümesinin duygu alt kümelerine göre dağılımının frekans tablosu	83
4.10. Utanç duygu kümesinin duygu alt kümelerine göre dağılımının frekans tablosu	85
4.11. İğrenme duygu kümesinin duygu alt kümelerine göre dağılımının frekans tablosu	87
4.12. Duygusal okuryazarlık puanı Mann Withney-U testi sonuçları	89
4.13. Duygusal okuryazarlık puanı öfke duygu alt kümeleri Mann Withney-U testi sonuçları	90
4.14. Duygusal okuryazarlık puanı üzüntü duygu alt kümeleri Mann Withney-U testi sonuçları	90
4.15. Duygusal okuryazarlık puanı korku duygu alt kümeleri Mann Withney-U testi sonuçları	91

4.16. Duygusal okuryazarlık puanı zevk duygu alt kümeleri Mann Withney-U testi sonuçları	92
4.17. Duygusal okuryazarlık puanı sevgi duygu alt kümeleri Mann Withney-U testi sonuçları	93
4.18. Duygusal okuryazarlık puanı şaşkınlık duygu alt kümeleri Mann Withney-U testi sonuçları	94
4.19. Duygusal okuryazarlık puanı utanç duygu alt kümeleri Mann Withney-U testi sonuçları	95
4.20. Duygusal okuryazarlık puanı iğrenme duygu alt kümeleri Mann Withney-U testi sonuçları	95
4.21. Duygusal okuryazarlığın yerli ve yabancı kitaplarda yansıtılması puanı Mann Withney-U testi sonuçları	96
4.22. Kitapların yerli veya yabancı olma durumuna göre öfke duygu alt kümelerine ilişkin Ki-Kare testi sonuçları	97
4.23. Kitapların yerli veya yabancı olma durumuna göre üzüntü duygu alt kümelerine ilişkin Ki-Kare testi sonuçları	98
4.24. Kitapların yerli veya yabancı olma durumuna göre korku duygu alt kümelerine ilişkin Ki-Kare testi sonuçları	99
4.25. Kitapların yerli veya yabancı olma durumuna göre zevk duygu alt kümelerine ilişkin Ki-Kare testi sonuçları	100
4.26. Kitapların yerli veya yabancı olma durumuna göre sevgi duygu alt kümelerine ilişkin Ki-Kare testi sonuçları	101
4.27. Kitapların yerli veya yabancı olma durumuna göre şaşkınlık duygu alt kümelerine ilişkin Ki-Kare testi sonuçları	102
4.28. Kitapların yerli veya yabancı olma durumuna göre utanç duygu alt kümelerine ilişkin Ki-Kare testi sonuçları	103
4.29. Kitapların yerli veya yabancı olma durumuna göre iğrenme duygu alt kümelerine ilişkin Ki-Kare testi sonuçları	104
4.30. Resimli öykü kitaplarının içerik özelliklerinin duygusal okuryazarlık açısından dağılımı	105
4.31. Resimli öykü kitaplarının karakter türlerine göre frekans dağılımı	110

ŞEKİLLER

Şekil	Safya
2.1. Duygusal zeka	38
2.2. Duygusal okuryazarlık süreci	42

RESİMLER

Resim	Sayfa
4.1. Resimlemede yer alan rahatsızlık duygusuna ait jest ve mimikler	66
4.2. Resimlemede yer alan hiddet duygusuna ait jest ve mimikler	67
4.3. Resimlemede yer alan kızgınlık duygusuna ait jest ve mimikler	67
4.4. Resimlemede yer alan sinirlenme duygusuna ait jest ve mimikler	68
4.5. Resimlemede yer alan alınganlık duygusuna ait jest ve mimikler	68
4.6. Resimlemede yer alan neşesizlik duygusuna ait jest ve mimikler	70
4.7. Resimlemede yer alan acı duygusuna ait jest ve mimikler	70
4.8. Resimlemede yer alan umutsuzluk duygusuna ait jest ve mimikler	71
4.9. Resimlemede yer alan yalnızlık duygusuna ait jest ve mimikler	71
4.10. Resimlemede yer alan kaygı duygusuna ait jest ve mimikler	73
4.11. Resimlemede yer alan huzursuzluk duygusuna ait jest ve mimikler	73
4.12. Resimlemede yer alan ürkme duygusuna ait jest ve mimikler	74
4.13. Resimlemede yer alan şüphe duygusuna ait jest ve mimikler	74
4.14. Resimlemede yer alan coşku duygusuna ait jest ve mimikler	76
4.15. Resimlemede yer alan sevinç duygusuna ait jest ve mimikler	76
4.16. Resimlemede yer alan mutluluk duygusuna ait jest ve mimikler	77
4.17. Resimlemede yer alan heyecan duygusuna ait jest ve mimikler	77
4.18. Resimlemede yer alan eğlenme duygusuna ait jest ve mimikler	78
4.19. Resimlemede yer alan hoşnutluk duygusuna ait jest ve mimikler	78
4.20. Resimlemede yer alan kabul görme duygusuna ait jest ve mimikler	80
4.21. Resimlemelerde yer alan güven duygusuna ait jest ve mimikler	81
4.22. Resimlemede yer alan iyilik duygusuna ait jest ve mimikler	81
4.23. Resimlemede yer alan sadakat duygusuna ait jest ve mimikler	82
4.24. Resimlemede yer alan hayranlık duygusuna ait jest ve mimikler	82
4.25. Resimlemelerde yer alan hayret duygusuna ait jest ve mimikler	84
4.26. Resimlemede yer alan merak duygusuna ait jest ve mimikler	84
4.27. Resimlemelerde yer alan mahcubiyet duygusuna ait jest ve mimikler	86
4.28. Resimlemede yer alan hayal kırıklığı duygusuna ait jest ve mimikler	86
4.31. Resimlemede yer alan küçümseme duygusuna ait jest ve mimikler	88

4.32. Resimlemede yer alan hoşlanmama duygusuna ait jest ve mimikler	88
4.33. Aya yolculuk	106
4.34. Süslü pakize	107
4.35. Babacığa öpücükler	108
4.36. Kütüphanedeki aslan	109

1. GİRİŞ

Erken çocukluk dönemi bireyin gelişiminin en hızlı olduğu ve kişiliğin temellerinin atıldığı kritik bir dönemdir. Beyin, nöron olarak adlandırılan yaklaşık yüz milyar sinir hücresinden oluşur. Bu nöronlar bilgi almak için diğer nöronlar ve dendritlere bilgi iletmek için aksonlar geliştirir. Düşünce örüntüleri tekrarlanırken, yeni katılan nöronlar sinapslar adı verilen daha güçlü ve daha direkt yollar oluştururlar. Yaşamın ilk birkaç yılı, beynin bu kablolanması için en kritik olan yıllardır ve bir çocuğun beyni ne kadar çok uyaran alırsa o kadar çok nöral yol oluşur (1). Bu dönemde çocuklara sağlanan uyaran zenginliği, beyinde daha fazla sinaptik bağlantının oluşmasını sağlayarak bireyin varolan potansiyelini en üst seviyesine ulaştırmasına olanak tanımaktadır. İlk yıllardan itibaren aile, eğitim kurumları, gelişen teknoloji ve toplumsal çevrenin etkisiyle birey tüm gelişim alanlarında hızlı bir gelişim gösterir.

Erken çocukluk döneminden itibaren çocuklar, bilişsel, motor, dil, sosyal ve duygusal gelişimini, kendi hızında ve içerisinde yaşadığı çevrenin zenginliği ölçüsünde potansiyelinin en üst basamağına erişerek tamamlar. Gelişim alanları birbiriyle ilişki içerisindedir. Duygusal gelişim, bebeğin doğumundan itibaren gözlenebilen kritik gelişim alanlarından biridir. Goleman (2), yeni doğanların ağlama biçimlerinden, bebeklerin doğdukları andan itibaren yoğun duygulara sahip olduğunun anlaşılabilirliğini ifade etmektedir. Bu dönemde bebek ile bakıcısı arasında kurulan ilişkinin niteliği; ebeveynin bebeği kabullenmesi, ebeveyn ile bebek arasındaki güvenli bağlanma, bebeğin ihtiyaçlarına zamanında cevap verilmesi temel güven duygusunun gelişmesine etki eder. Bu durumun tersi olarak bebeğin istenmemesi, ebeveyn tarafından kabul edilmemesi, ihtiyaçlarına zamanında cevap verilmemesi, bebek ile ebeveyn arasındaki bağın güvenli olmamasına ve bebeğin temel güven duygusundan yoksun gelişmesine neden olmaktadır. Zamanla büyüyen ve gelişen bir bebek, çevresindeki yüzleri fark etmeye ve annesinin yüzünü diğer yüzlerden ayırt etmeye başlar. Bebek geliştikçe çevresindeki uyanlara gülerek ağlayarak tepki vermeye başlar.

Goleman (2)'a göre yenidoğanların beyni henüz tam olgunlaşmadığından çocuğun duyguları sinir sistemi gelişimini tamamladığında olgunlaşacaktır.

Araştırmalar duygusal yeterliğin, yaşamın ilerleyen yıllarında sosyal yeterlik başta olmak üzere akademik beceriler ile iş hayatında önemli bir rolünün olduğunu ortaya koymaktadır. Deutschendorf (3), duygularımızın, hayatımızı ne kadar iyi etkilediği fikrinin yeni olmadığını, insanlar yeryüzünde var olduğu sürece var olduğunu belirtmektedir. Duygu hisleri, yaşam süreleri boyunca, bir bireyin yaşamının ayrılmaz bir parçası olarak önemlerini korur (4).

Caruso ve Salovey (5)'e göre duygular, iç dünyamız ya da sosyal çevremizde olan önemli olaylar ile ilgili sinyallerdir. Nasıl hissettiğimiz pne düşündüğümüzü ve nasıl düşündüğümüzü etkiler. Duygular önemli olaylara karşı dikkatimizi yönlendirir; belli bir davranış için bizi hazırlar ve problem çözerken düşünce sürecimize rehberlik eder. Rastlantısal durumlar olmayan duyguların altında yatan nedenler vardır; duygular kurallara göre değişebilir ve anlaşılabilir.

Goleman (2) duyguyu, bir his ve bu hisse özgü belirli düşünceler, psikolojik ve biyolojik haller ve bir dizi hareket eğilimi anlamında tanımlamaktadır. Kendi duygularımızı ve başkalarının duygularını anlamayı öğrenmek, başka insanlarla olumlu ilişkiler kurabilen ve olumlu ilişkileri sürdürebilen, sosyal olarak yeterli insanlar olma yolundaki belirleyici özelliktir (6).

Denham (7)'in belirttiğine göre Lewis ve Michalson duygusal deneyimlerin yaratılmasında duygu ve bilişsellığın sıklıkla birlikte çalıştığını, her ne kadar zaman zaman biri liderliği üstlense de hiçbirinin diğerine göre öncelikli olmadığını, duyguların içsel davranış düzenleyicileri olduğunu ve başka alanlarla etkileşim içinde olduğunu bildirmiştir.

Dougherty ve ark. (4)'nın belirttiğine göre Izard belli bir duygu ile bilişsel ve eylem sistemleri arasındaki bağlantılarda değişiklikler olmasına rağmen, her bir duygunun, durumları boyunca ve yaşam boyu kendine özgü motivasyon özelliklerini koruduğunu bildirmiştir. Örneğin, ilgi duygusu, her zaman odaklanmış dikkati,

bilgiyi almayı ve öğrenmeyi teşvik eder; korku her zaman koruyucu davranışları motive eder.

Eğitimde hala görece yeni ve büyüyen bir alan olan duygusal okuryazarlık, duygusal bilgiyi işleme yeteneği olan duygusal zeka kuramına dayanır. Duygusal alan ile bilişsel alan arasında bağlantı kuran duygusal zeka kuramının genellikle Salovey& Mayer (1990) tarafından geliştirildiği düşünülmektedir. Bruce (8)'un belirttiğine göre Smith, Blakemore ve Frith bu çalışmanın, beynin duygusal tepki vermede merkezi bir rolü olduğunu belirten günümüz araştırmaları ile desteklendiğinden söz etmektedir. Salovey ve Mayer'in bu başlangıç araştırması, son on yılda Daniel Goleman (1996, 1998)'in çalışmaları ile yeniden düzenlenmiş ve uluslararası bir popülerizme kavuşturulmuştur.

Ripley (6)'in belirttiğine göre Faupel'in duygusal okuryazarlığı, duyguları tanıma, duyguları anlama, duyguları kontrol etme ve kendi duygularını uygun şekilde ifade etme ile başkalarının duygularını tanıma, ifade etme ve ifade edilmiş duygulara uygun şekilde cevap verebilme yeteneği olarak tanımladığını bildirmiştir. Bu tanımlamadan yola çıkarak çocuklar ilk etapta kendi duygularını tanımayı sonrasında ise başkalarının duygularını tanıma sürecine girerler.

Denham (7)'a göre okul öncesi dönemde, çocuklar, günlük yaşamlarındaki çeşitli işlevleri yerine getirmek için giderek artan bir şekilde duygu dilini kullanmaya başlarlar. Çocuklar duygusal ifadeleri tanımlayabilmekte, nedenleri ve sonuçları ile duygu uyandıran durumları saptayabilmektedirler. Bu dönemde, kendi duygularını ve başkalarının duygularını değiştirme yolları açık hale gelir.

Günümüzde gelişen ve değişen teknoloji ile birlikte okul öncesi dönem çocuklarının, kendilerine oldukça cazip gelen birçok farklı uyaran etkisinde kaldığı ve oyun oynama, sosyalleşme, keşfetme ve öğrenme ihtiyaçlarının bu kaynaklardan sağlanarak zihinsel, dilsel, sosyal, duygusal ve fiziksel gelişimlerinin desteklendiği görülmektedir. Çocukların bütünsel gelişiminin desteklenmesinde çocuk edebiyatı önemli bir işleve sahiptir. Sever (9)'e göre;

“Çocuk edebiyatı (yazını), erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır.”

Erken çocukluk döneminde kullanılan en etkili çocuk edebiyatı ürünleri arasında resimli öykü kitaplarının olduğu söylenebilir. Alver (10)’in belirttiğine göre Postman mantıklı, ussal ve bireyi teşvik edici olan kitabın, en iyi yoğunlaşmayı sağladığını, en iyi iletişimin kitap aracılığıyla kurulabildiğini ve yazılı eserlerin soyut ve çözümlenmeli düşünmeyi teşvik ettiğini belirtmektedir. Resimli çocuk kitapları, çocukların zevk alabileceği, eğlenirken öğrenebileceği ve onlara düş dünyasının kapılarını aralamayı başaran görsel öğelerden ve dilsel metinlerden oluşmuş kitaplardır (11). Teknoloji ile birlikte artan görsel içeriklere (dijital oyunlar, çizgi filmler vb.) karşın resimli öykü kitapları hala çocukların merak ve öğrenme isteklerini pekiştiren, onlara hayal dünyasının kapılarını açan eğlenceli, nitelikli ve eğitsel bir kaynak olma statüsünü korumaktadır. Kiran (12) da, günümüzde öykü ve masal kitaplarının çocuklar için önemli bir eğitim aracı olarak kabul edildiğinden söz etmektedir. Gerçek yaşamdan kesitler sunan öykülerin, çocuğun yakın çevresini tanımasında ve bu çevre ile sağlıklı ilişkiler kurmasında, algılama ve yorumlama yeteneğini arttırmasında önemli rolleri olduğunu ifade etmektedir .

Sever (13), kitapların, çocukların yaşamında karşılaşılabileceği olayları ve aralarındaki ilişkileri anlayabilmesine, bu olayları gelişim sırasına ve neden sonuç ilişkisine göre kavrayabilmesine olanak sağlayan doğal bir öğrenme ortamı yarattığını belirtmektedir. Gönen ve Veziroğlu (14)’na göre çocuklar ufuklarını genişletmek, anlayışlarını derinleştirmek ve sosyal kavrayışlarını geliştirmek için kitaba ihtiyaç duyarlar.

Resim ve hikaye kitaplarına bakmak ve dinlemek, çoğu küçük çocuk ve ebeveynleri tarafından sıkça kullanılan ve keyif alınan bir etkinliktir. Çocuklar kendi kendilerine okumaya başlamadan önce, kitaplardan birçok şey öğrenebilirler. Kitap okuma ve kitap dinleme, çocukların genel bilgilerini artırarak dünya hakkında bilgi sahibi olmalarını ve dil edinimini teşvik eder (15). Okul öncesi eğitimde birçok farklı materyal ve uygulamayla eğitim sürecinde çocuğun gelişim alanları desteklenmeye

çalışılmaktadır. Çocuk edebiyatı güçlü bir eğitsel araç olabilir. Öykülerdeki kişiler, gerçek hayattaki kişiler kadar çocukları etkileyebilir. Bu nedenle çocuklarla birlikte kitap okumak, daha büyük yaştaki çocukların kendi kendilerine kitap okumalarını sağlamak çocukların güçlü karakterlerin değerleri ve iyi vatandaş olmayı öğrenmeleri bakımından önemlidir (16).

Sever (9), çocuk kitaplarının, çizginin ve dilin anlatım olanaklarıyla değişik karakter özelliklerini, dolayısıyla çeşitli kişilikleri canlandırıldığını, karakterlerden ve onların ilişkilerinden esinlenerek yaratılan kurgularla; çocukların insanı, doğayı ve yaşamı tanımaya ilişkin bir deneyim alanı oluşturduğundan söz etmektedir. Kitapların, yeni kavramların kazanılmasında ve güçlenmesinde çocuklara yardımcı olduğunu belirten Güleç ve Geçgel (17), çocukların kendi kendilerine keşfedemedikleri birçok bilginin kitaplarda sunulduğunu, kitapların, çocukların konuyu anlamalarını teşvik ettiğini ve çocuğun kendi deneyimleri vasıtasıyla kazandığı bilgilerin güçlenmesini sağladığını ifade etmektedir.

Güleryüz (18), bilişsel, duyuşsal ve devinişsel gelişim özellikleriyle çocuk edebiyatının başat ögesi olan çocuğun tanınmadan, tanımlanmadan çocuk edebiyatının kurulamayacağını ifade etmektedir. Çocuk edebiyatının küçük çocukların yaşamında önemli bir yeri vardır. Çocuklara sıcak bir ortamda ve uygun bir hızda okunan hikaye kitapları çocukların dünyayı tanımalarında etkin bir araç olabilir (19). Okul öncesi dönemde çizgi-resim ve yazı ile oluşan okul öncesi edebiyatın, çocukta kitap kültürünün de ön sözü gibi olduğunu ifade eden Şirin (20), çocuk gerçekliğine uygun ve çocuğa göre yazılmış ve resimlenmiş kitapların çocuğun edebiyat ve sanat okulu olduğunu ifade etmektedir.

Dilidüzgün (21), nitelikli çocuk kitaplarının, çocuklara yazın ile hesaplaşabilme olanağının kapılarını aralayan bir geçiş yazını olduğunu ifade etmektedir. Güleç ve Geçgel (17), çocukların kitaplarla ilgili deneyimlerinin arttıkça, başkaları gibi düşünmeye ve diğer insanların rollerini kendi kendilerine yansıtmaya başlayabildiklerini belirtmişlerdir. Bu nedenle, seçilen kitaplardaki karakterlerin duygu ve davranışları hakkında yapılan konuşma çalışmaları çok önemlidir. İlk çocukluk dönemlerinden itibaren çocuklar, kendilerine model olarak seçtikleri kitap ve televizyondaki dizi kahramanlarının özelliklerini, günlük yaşamlarına ve

oyunlarına yansıtmaya başlarlar (22). Çocukların erken yaşlardan itibaren yetişkin rehberliğinde nitelikli kitaplarla etkileşiminin sağlanmasının duygusal gelişim sürecine olumlu katkılar sağlayacağı düşünülebilir.

Kitaplar aracılığıyla sunulan ve diğer insanların yaşamlarını anlatan biyografiler, empati ve duygusal farkındalığı geliştirerek değerlerin oluşumuna ve gelişimine katkı sağlar (23).

Hansen ve Zambo (24)'nin belirttiğine göre Hirsh ve Golinkoff (2003) yüksek sesle okunan iyi seçilmiş bir resimli öykü kitabının ve duyarlı, cesaret verici bir erken çocukluk eğitimcisinin çocukların duyguları anlamalarına ve onlarla baş etmelerine yardımcı olabileceklerini bildirmiştir.

Güleç ve Geçgel (17)'in aktarımına göre Wann ve diğerleri (1962), kişiliğin parçalarının duygular, değer yargıları, anlama tarzı ve hisler olduğundan söz etmektedir. Çocuk kitaplarının bunların şekillenmesinde etkili rol oynadığını ifade etmekte ve kitapların içerik, içeriğe dayanan etkinlikler ve tema aracılığıyla çocuğun öz kavram ve öz saygı gelişimini de desteklediğini belirtmektedir.

Harper (25), çocuklarla birlikte nitelikli yazınsal eserleri okumanın, onların duygular ile ilgili farkındalıklarını yükseltebileceğini, başkalarının duygularına karşı duyarlı olmaya teşvik edebileceğini, hoşgörüyü cesaretlendirebileceğini, başkalarına karşı empati duymayı geliştirebileceğini ve ahlaki gelişimi pekiştirebileceğini ifade etmektedir. Küçük çocuklarla kitapları paylaşmanın, çocukların güçlü duygularını olumlu yollarla yönetmelerini, dayanıklılık ve baş etme becerilerini geliştirmelerine destek olabileceğinden söz etmektedir. Ayrıca nitelikli resimli öykü kitaplarının, çocukların düşünceleri ve duygularına farklı bakış açısı geliştirmeyi kavramalarına ve sorunlara uygun çözümler üretmelerini sağladığını, en önemlisi de, öykülü kitapların çocukların duygularını onayladığı, kişisel konuların tartışılmasını sağladığı ve duygusal sorunlar yaşayan çocuklara karşı değerli bir kişisel anlayış geliştirdiğini belirtmektedir.

1.1. Araştırmanın Problemi

Erken çocukluk dönemi, bireyin bilişsel, sosyal-duygusal, dilsel ve bedensel gelişiminin en hızlı olduğu ve bu dönemde gerçekleşen öğrenmelerin ileriki yaşlara temel oluşturduğu kritik bir dönemdir. Çocuklar doğdukları andan itibaren aileden, okuldan ve içinde yaşadıkları toplumdan etkilenerek gelişir, öğrenir ve çeşitli beceriler edinirler. Çocuğun gelişimi fiziksel, sosyal, zihinsel ve duygusal yönleri ile bir bütün olup, bunlardan birinin ihmali bile çocuğun gelişimini olumsuz etkilemektedir (26).

Purves (1994)'e göre insan beyni ağırlık olarak ölçüldüğünde, yetişkinlikteki ağırlığının %85'ine yaklaşık 2.5 yaşında, %90'ına ise 3 yaşında eriştiği bilinmektedir. Sander (1987) beynin bu büyüme periyodunun, küçük çocuğun duygusal düzenleme ve bağlanma, dil gelişimi ve motor becerileri de dahil olmak üzere önemli gelişim aşamalarına ulaşmasına karşılık geldiğini rapor etmektedir. Purves (1994) ve Schore (1994) bununla birlikte, son zamanlardaki araştırmaların beyin gelişiminin ilk yıllarının gelecekteki duygusal ve bilişsel işlevler için önemli bir temel oluşturduğunu göstermektedir (27).

Erken çocukluk döneminde çocuklar kişilik gelişimine paralel olarak sosyal ve duygusal gelişim alanında da yeterlik kazanırlar. Özellikle son yıllarda yurt içinde ve yurt dışında yapılan çalışmalar erken çocuklukta duygusal gelişim, duygusal yeterlik ve duygusal okuryazarlık kavramlarının önemini ortaya koymakta ve bu bağlamda duygusal okuryazarlık becerilerinin (duyguları tanıyabilme, duyguları anlayabilme, duyguları ifade edebilme ve duyguları düzenleyebilme) erken yaşlardan itibaren çocuklara kazandırılmasının önemi vurgulanmaktadır.

Duygusal okuryazarlık kavramının temelini oluşturan duygusal zekayı Mayer ve Salovey (1997), duyguları tam olarak algılama, değerlendirme ve ifade etme yeteneği; düşüncüyü kolaylaştıran duygulara erişme veya bunları üretme yeteneği; duyguyu ve duygusal bilgiyi anlayabilme yeteneği, duygusal ve entelektüel büyümeyle destekleyen duyguları düzenleyebilme yeteneği olarak tanımlamaktadır (6).

Goleman (2), beyin devrelerinin olağanüstü esnekliğinden bahsederek mizacın kader olmadığından söz etmekte ve duygusal zekanın temelinde, çocukken evde ve okulda öğrenilen duygusal derslerin duygu devrelerini şekillendirerek kişileri daha yeterli ya da yetersiz kılmasının yattığını ifade etmektedir. Fabes ve ark. (2001) ile McElwain ve ark. (2007)'ndan aktaran Akman (28), erken çocuklukta duygusal emarelerin sosyal ilişkiler üzerinde güçlü bir etkiye sahip olduğundan söz ederek duygusal açıdan sağlıklı çocukların hem akranları hem de yetişkinlerle daha kolay olumlu ilişkiler kurabildiklerini ifade etmektedir. Goleman (2) hayattaki etik tavrın temelini, duygusal yetilerin bir ürünü olduğunu ifade etmektedir. Goleman'a göre çocukluk ve ergenlik dönemi, yaşam boyu varlığı hissedilecek temel duygusal alışkanlıkların oluşmasında kritik dönemlerdir.

Can (29)'a göre, çocukların duygusal gereksinimleri, onları manevi anlamda doyuma ulaştıran, onlara hayal dünyasının kapılarını açan, duygu ve düşüncelerinin toplumsal yapı içinde oluşmasına katkıda bulunan edebiyat aracılığıyla karşılanır. Çocuk kitapları, benliğin gelişmesini sağlayarak bireysel özellikleri kendilerinininki gibi olmayan kişilerin farkında olmaları konusunda çocuklara yardımcı olmaktadır (30).

Isbell, Sobol, Lindauer ve Lawrence (2004) ve diğerlerinden aktaran Kumschick (31), çocuk edebiyatının, edebi-estetik ve sofistike hikayeler çerçevesinde sadece dilsel yetenekleri değil, aynı zamanda kahramanların duygusal süreçleri hakkında da bir anlayış sağladığını belirtmektedir.

Çocuklara, dil bilinci ve duyarlılığı edindirerek edebiyat dünyasının kapısını aralama, okuma isteği ve alışkanlığı kazandırma gibi temel işlevleri de göz önüne alındığında çocuk kitaplarının çocuğun eğitim yaşamında önemli bir değişken olduğu gerçeği ortaya çıkar (9). Resimli kitaplar, okul öncesi dönemde çocuğun zihinsel, dil, sosyal ve duygusal gelişim alanlarının desteklenmesinde önemli bir araçtır (32).

Öyküler, her şeyden önemlisi deneyim çerçevesi sağlar. Edebiyat, gelişimin birçok alanı açısından önemlidir. Kitap okuyan ya da kendilerine kitap okunan çocuklar, gerçek yaşamlarında kullanışlı olan başkalarına ait birçok deneyim birikimi oluştururlar (33). İlköğretim öğrencileri ile yapılan bir çalışma, karakterlerin duygu

durumlarının, öğrencilerin belirli hareket süreçlerine öncülük ettiği ile ilgili mantıklı tahminler yapabildiklerini göstermiştir (34).

Bandura (1991)' nın Sosyal Öğrenme kuramına göre, sergilenmesi istenilen davranışlar yetişkinler tarafından modellenir. Çocuklar bunları taklit ederler. Eğer çocuklar model aldıkları davranışı sergiledikleri için ödüllendirilirse bu davranışı sıklıkla tekrarlarlar (28). Çocuk kitapları aracılığıyla çocuklar; kendileri, akranları, toplum ile ilgili düşüncelerini şekillendirirler ve kendilerinden ne beklendiğini algırlar. Aşamalı olarak düşünme biçimlerini, erkek ya da kız olarak yapılandırılmış rollerine uygun davranmayı, engelli ya da engelli olmayan çocukların, etnik azınlık grubundaki çocukların ya da baskın kültürdeki çocukların farkına varmayı öğrenirler (30).

Uygun bir çocuk kitabı ile genel dilbilimsel yeterliliklerin yanı sıra duygusal durumlardaki ifadeleri, etkileşimleri, bilişleri ve davranışları tanımlayan belirli duygu kelimeleri ve öte yandan perspektif alma becerisi öğretilir (31). Okul öncesi çocuklarının özdeşim ve taklit yoluyla öğrendikleri göz önünde bulundurulduğunda, resimli öykü kitaplarının özdeşim kurulabilecek özellikler sunması bakımından çocukların duygusal olarak okuryazar olmalarını desteklemede önemli bir etken olduğu düşünülmektedir.

Yapılan bilimsel incelemeler doğrultusunda, resimli öykü kitaplarını duygusal okuryazarlık açısından inceleyen çalışmalara rastlanmadığı ve erken çocukluk döneminde duygusal okuryazarlığın kazandırılmasında resimli öykü kitapların önemli bir role sahip olduğu görülmektedir. Buradan yola çıkılarak, yerli ve yabancı resimli öykü kitaplarının duygusal okuryazarlık açısından incelenmesi ve resimli öykü kitaplarının duygusal okuryazarlığı desteklemede bir araç olarak kullanılma işlevi ile kitaplar aracılığıyla çocuklara hangi duyguların daha çok ve nasıl aktarıldığının da belirlenmesi gerekliliğinin ortaya çıktığı söylenebilir. Bu çalışma sonucunda elde edilen verilerin okul öncesi resimli öykü kitaplarında duygusal okuryazarlık ile ilgilenen çocuk gelişimi uzmanlarına, okul öncesi eğitimcilerine, yazarlara, sanatçılara ve çocuk edebiyatı alanında faaliyet gösteren tüm kurum ve kuruluşlara getirilecek olan önerilerle de alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Erken çocukluk döneminde edinilen becerilerin, bireyin ileriki yaşlarda edineceği becerilerine etki ettiği bilinen bir gerçektir. Büyüyen ve gelişen bir çocuk, dil gelişimine paralel olarak duygularını çeşitli yollarla ifade etmeye başlar ve bu süreçte çevresindeki kişileri taklit ederek kendisine sunulan uyaranların zenginliği ölçüsünde öğrenme potansiyelini en üst seviyeye çıkarır.

Bu çalışmanın amacı; üniversitelere bağlı anaokullarında bulunan 2005-2017 yılları arasında basılmış resimli öykü kitaplarının duygusal okuryazarlık açısından incelenmesidir. Araştırmanın temel amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıtlar aranmıştır:

1. Resimli öykü kitaplarının basım yıllarına göre dağılımı nasıldır?
2. Resimli öykü kitaplarının yerli veya yabancı olup olmamalarına göre dağılımı nasıldır?
3. Resimli öykü kitaplarında işlenen duyguların dağılımı nasıldır?
4. Resimli öykü kitaplarında duygusal okuryazarlığın yansıtılması yazarın cinsiyetine göre farklılık göstermekte midir?
5. Resimli öykü kitaplarında duygusal okuryazarlığın yansıtılması duygu alt kümelerine göre farklılık göstermekte midir?
  - 5.1. Resimli Öykü Kitaplarında Duygusal Okuryazarlığın Yansıtılması Öfke Duygu Alt Kümelerine Göre Anlamli Düzeyde Farklılaşmakta mıdır?
  - 5.2. Resimli Öykü Kitaplarında Duygusal Okuryazarlığın Yansıtılması Üzüntü Duygu Alt Kümelerine Göre Anlamli Düzeyde Farklılaşmakta mıdır?
  - 5.3. Resimli Öykü Kitaplarında Duygusal Okuryazarlığın Yansıtılması Korku Duygu Alt Kümelerine Göre Anlamli Düzeyde Farklılaşmakta mıdır?

- 5.4. Resimli Öykü Kitaplarında Duygusal Okuryazarlığın Yansıtılması Zevk Duygu Alt Kümelerine Göre Anlamlı Düzeyde Farklılaşmakta mıdır?
- 5.5. Resimli Öykü Kitaplarında Duygusal Okuryazarlığın Yansıtılması Sevgi Duygu Alt Kümelerine Göre Anlamlı Düzeyde Farklılaşmakta mıdır?
- 5.6. Resimli Öykü Kitaplarında Duygusal Okuryazarlığın Yansıtılması Şaşkınlık Duygu Alt Kümelerine Göre Anlamlı Düzeyde Farklılaşmakta mıdır?
- 5.7. Resimli Öykü Kitaplarında Duygusal Okuryazarlığın Yansıtılması Utanç Duygu Alt Kümelerine Göre Anlamlı Düzeyde Farklılaşmakta mıdır?
- 5.8. Resimli Öykü Kitaplarında Duygusal Okuryazarlığın Yansıtılması İğrenme Duygu Alt Kümelerine Göre Anlamlı Düzeyde Farklılaşmakta mıdır?
6. Resimli öykü kitaplarında duygusal okuryazarlığın yansıtılması yerli ve yabancı kitaplar açısından farklılık göstermekte midir?
7. Resimli Öykü Kitaplarında Duygu Alt Kümelerinin Dağılımı Açısından yerli ve yabancı Kitaplar Arasında Farklılık Var Mıdır?
8. Resimli Öykü Kitaplarının İçerik Özelliklerinin Duygusal Okuryazarlık Açısından Dağılımı Nasıldır?
9. Resimli Öykü Kitaplarındaki Karakterlerin Dağılımı Nasıldır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Erken çocukluk dönemi, çocukların bilişsel, motor, dil, sosyal ve duygusal gelişimini kendi hızında ve içerisinde yaşadığı çevrenin zenginliği ölçüsünde tamamladığı kritik bir dönemdir. Goleman (2), çocukluk ve ergenliğin yaşam boyu varlığını hissedeceği temel duygusal alışkanlıkların oluşmasında kritik dönemler olduğunu belirtmektedir. Oittinen (35)'in belirttiğine göre Fraiberg (1959) çocuğun 18. aydan itibaren dili kontrol etmeye başladığından söz ederek bu dönemde üzerinde

önemle durulan konunun anne sevgisi olduğunu ve çocuğun gelişiminin duygulara bağlı olduğunu ifade etmektedir.

Son yıllardaki araştırmalar duygusal açıdan sağlıklı/ duygusal okuryazar olan bireylerin sosyal gelişim alanı ve akademik yaşamları başta olmak üzere hayatın birçok alanında etkin olduklarını göstermektedir. Okulların eğitim programlarına duygusal okuryazarlık programları dahil edilerek erken yaşlardan itibaren okul-aile işbirliğine dayalı erken müdahale programları yürütülmekte ve bu yolla ilerleyen yaşlarda oluşabilecek olumsuz davranış problemlerinin, olası akademik başarısızlığın önüne geçilmesi hedeflenmektedir.

Erken çocukluk döneminde duygusal okuryazarlık eğitiminde aile ve eğitim kurumları önemli bir role sahiptir. Çocuğun gelişimi ve eğitiminde sosyal etkileşim, oyun ve oyuncaklar kadar kitabın rolü de büyüktür. Abacı (36), küçük yaştan başlayarak verilecek eğitimin çerçevesinin toplumun profilini belirleyeceğinden söz ederek özelde ve toplum yaşamında etkili, yönlendirici, dinamik bireylerin yetiştirilmesinin emek isteyen bir süreç olduğunu ve çocuk kitaplarının insan yetiştirmedeki sorumluluğa ortak olmanın en önemli yanını oluşturduğunu vurgulamaktadır.

Sever (37), okul öncesi dönemde yetişkinler tarafından anlatılan, okunan, masal, öykü vb. anlatılar ile kurulan çocuk-kitap etkileşiminin, ilk olumlu davranışların kazanılacağı ortamları yarattığını ifade etmektedir. Yetişkinlerin tutumları çocukların tutumlarını şekillendirir. Sosyokültürel bir çerçevede, çocukların edebiyat hakkındaki tartışmalara olumlu, ama eleştirel bir şekilde yaklaşmalarına yardımcı olunmalıdır, böylece kitaplardan kendi anlamlarını oluşturabilirler (33). Erken çocukluk eğitimcileri ve ailelerin çocuklara kitap seçerken nitelik ve içerik bakımından çocuğa görelilik ilkesini gözetmeleri ve kitap okuma etkinliklerinde çocuğun okuma serüveninin aktif katılımcısı olmaya davet edilmesi önemlidir.

Ural (38), resimli öykü kitaplarının, dilin kullanımı, karakterlerin özellikleri gibi öğelerinin, çocuğu duygusal ve zihinsel yolculuklara çıkarttığından söz

etmektedir. Çocuğun bu yolculukların sonunda insanı, yaşam gerçeklerini ve bunların yansımada kendini tanımaya başladığını ifade etmektedir.

Kıran (12)'in belirttiğine göre, Senemoğlu (1997) çocuğun, dinlediği hikayelerdeki kahramanlarla duygusal olarak özdeşim kurduğunu, başkalarının da aynı duyguları yaşadığını görerek duyguları paylaştığını ve kendisini yalnız hissetmediğinden söz etmektedir. Kitaplar, çocuğu benmerkezcilikten kurtararak onun dünyayı başkaları açısından da görmesini sağlar, daha önceden okunan hikayelerle yaşadığı ve yaşayacağı duygusal olaylarda nasıl davranacağına hazırlık yapmış olur. Resimli öykü kitapları, somut öğrenme döneminde bulunan okul öncesi çocuklarının soyut kavramları somutlaştırmalarına, kendi deneyimlerinden farklı deneyimleri paylaşmalarına yardımcı olmaktadır. Kitaplar aracılığıyla çocuklar, kendilerine okunan öyküde dinlediklerini ve algıladıklarını somutlaştırabilir, öyküdeki olay örüntülerini, karakterleri kendi yaşamındaki olaylar ve kişiler ile ilişkilendirebilir ya da hiç karşılaşmadıkları yaşantılar ile ilgili farkındalık kazanabilirler.

Alanyazında resimli öykü kitaplarının dil becerileri ve erken okuryazarlık becerileri başta olmak üzere birçok gelişim alanı ve becerilerini olumlu yönde etkilediğini kanıtlayan çalışmalara rastlanmaktadır ancak resimli öykü kitaplarını duygusal okuryazarlık açısından inceleyen çalışmaların yeterli olmadığı görülmektedir. Resimli öykü kitaplarını duygusal okuryazarlık açısından inceleyen ve betimleyen bu çalışmanın sonucunda elde edilen verilerin, okul öncesi dönem resimli öykü kitaplarında duygusal okuryazarlık ile ilgilenen çocuk gelişimi uzmanlarına, okul öncesi eğitimcilerine, ailelere, yazarlara, sanatçılara ve çocuk edebiyatı alanında faaliyet gösteren tüm kurum ve kuruluşlara yol gösterici bir işlev üstlenebileceği düşünülmektedir.

1.4. Varsayımlar

Araştırma grubundaki üniversitelere bağlı anaokullarının kitap listelerinin okullarda mevcut kitaplardan oluştuğu varsayılacaktır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Bu araştırma Ankara İlindeki Hacettepe Üniversitesi Beytepe Anaokulu, Ankara Üniversitesi Tandoğan Anaokulu ve ODTÜ Yuva'nın kütüphanelerinde yer alan kitaplar ile sınırlandırılmıştır.
2. Araştırma, örnekleme alınan resimli öykü kitapları ile sınırlandırılmıştır.
3. Araştırma, araştırmacı tarafından hazırlanmış olan “Resimli Öykü Kitaplarını Duygusal Okuryazarlık Açısından İnceleme Formu” ile elde edilen veriler ile sınırlıdır.

Tanımlar

Erken Çocukluk Dönemi: Doğumdan 8 yaşına kadar olan dönemi kapsayan, çocuğun en hızlı geliştiği ve öğrendiği dönemdir (28).

Çocuk Edebiyatı: Çocuk Edebiyatı (yazını), erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır (9).

Resimli Öykü Kitabı: Çocukların zevk alabileceği, eğlenirken öğrenebileceği ve onlara düş dünyasının kapılarını aralamayı başaran görsel öğelerden ve dilsel metinlerden oluşmuş kitaplardır (11).

Çocuk Gerçekliği: Çocukların gerçekmiş gibi alımladıkları, fakat hiç de nesnel olmayan alımlama farklarının yakalanmasıdır (39).

Çocuğa Görelik: Çocuğun ilgilerini, gereksinimlerini, dil evrenini göz önünde tutmayı, hazırlanacak okuma metnini bunlarla örtüştürmeyi zorlar (9).

Duygu: Bir his ve bu hisse özgü belirli düşünceler, psikolojik ve biyolojik haller ve bir dizi hareket eğilimi (2).

Duygusal yeterlik: Çocukların durum hakkında bilgi sahibi olmaları, duyguları anlamaları ve akran etkileşimi sırasında duyguların olumlu bir şekilde ifade edilmesi ve duyguların şiddetinin ölçülmesidir (40).

Duygusal Okuryazarlık: Öz farkındalık, duyguları ve nedenlerini tanıma, anlama, düzenleme ile duyguları olumlu bir şekilde ifade etme ve olumlu duygulara odaklanma becerilerini ve ilişkilerin tüm açılarını içeren değerler temelli kavram. (41).

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Çocuk Edebiyatı

Literatürde Çocuk edebiyatının ne olduğuna ilişkin çeşitli tanımlar mevcuttur. Sever (9)'e göre, Çocuk edebiyatı (yazını), erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır. Oğuzkan (42) ise Çocuk edebiyatını, çocukluk çağında bulunan kimselerin hayal, duygu ve düşüncelerine yönelik sözlü ve yazılı bütün eserlerin kapsamı olarak tanımlar.

Çocuk edebiyatı, doğumdan ergenlik dönemine kadar olan çocuklara yönelik olan ve bu yaştaki çocukların ilgi ve meraklarını içeren konuları şiir, kurgu ya da kurgusuz yolla sunan iyi kalitedeki kitaplardır (43).

Dilidüzgün (39)'e göre Çocuk edebiyatı, edebiyat niteliğinden ödün verilmeden, çocuğun gerçekliğinden hareket edilerek, konuları onun doğal ve güncel çevresinden seçilen ve çocuğun kendi dünyasına çok açılı bir anlayışla bakabilmesi sağlanan, ona bilinçli bir okuma alışkanlığı kazandırılması öngörülen edebiyat ürünleridir.

Oğuzkan (1983)'dan aktaran Güteryüz (18) ise Çocuk edebiyatını, 2-14 yaşları arasındaki çocukların ihtiyacını karşılayan, çocukluk çağında bulunan kimselerin hayal, duygu ve düşüncelerine yönelik sözlü ve yazılı bütün eserleri kapsayan edebiyat biçiminde ifade etmektedir.

Şirin (20)'e göre:

“Çocuk edebiyatı, temel kaynağı çocuk ve çocukluk olan; çocuğun algı, ilgi, dikkat, duygu, düşünce ve hayal dünyasına uygun; çocuk bakışını ve çocuk gerçekliğini yansıtan; ölçüde, dilde, düşüncede ve tiplerde çocuğa göre içeriği yalın biçimde ve içtenlikle gerçekleştiren; çocuğa okuma alışkanlığı kazandırması yanında edebiyat, sanat ve estetik yönden gelişmesine katkı sağlayan, çocuğu

duyarlı biçimde yetişkinliğe hazırlayan bir geçiş dönemi edebiyatıdır.”.

Sever (13) nitelikli çocuk edebiyatı ürünlerinde, sözcükler ve çizgilerin, ustaların elinde çocuğun yaşamını bütünleyen bir araca dönüştüğünden söz ederek insanın günlük yaşamında sesiyle, jest ve mimikleriyle, bedensel hareketleriyle yansıttığı sevinç, korku ve öfkenin; nitelikli yazınsal ürünlerde sözcük ve çizgilerle yaşam bulduğunu ifade etmektedir. İnsanın herhangi bir yaşam durumundaki duygularının, kitap sayfalarında görünür kılındığını, çocuğun karşısına duygusuyla, düşüncesiyle insan gerçeğinin çıkarıldığını belirtmektedir.

Turla (44)'nın belirttiğine göre Huck ve arkadaşları çocuk edebiyatının, çocuğun gözüyle çocuk için yazılan, basit ve kolay bir mesaj gönderen, içeriği çocukların deneyimleri ve anlayışları ile sınırlı olan, bir kültür ya da bir grubun çocukluğunu yansıtan, iyimserlik, umut ve heyecan duygusu ile birlikte çocuğun bakış açısını ifade eden edebiyat bütünüün bir parçası olduğunu bildirmişlerdir.

Yapılan tanımlardan yola çıkılarak Çocuk edebiyatı, çocukların gelişim özellikleri göz önünde bulundurularak, sanatsal niteliği göz ardı edilmeden, çocuklara okuma sevgisi kazandırmayı öngören ve çocuğun kendisini, yaşamı keşfetmesine olanak tanıyan, sanatçı duyarlılığı ile hazırlanan edebi eserler olarak yorumlanabilir.

2.2. Çocuk Edebiyatının İşlevi ve Özellikleri

Oğuzkan (42)'ın belirttiğine göre Arbuthnot kitapların, yaşamın yerini tutmayan ancak yaşamı sınırsız bir şekilde zenginleştiren özelliklere sahip olduğunu belirtmektedir. Kitapların, onları kullanmasını bilen yetişkinler ve çocuklar için bir bilgi ve eğlence kaynağı olduğunu söylemenin doğru olduğunu ileri sürmektedir. Bir kitabın, -isterse klasik bir eser olsun- iyi veya kötü olarak nitelendirilmesinin, kitabın içeriğinin çocuk tarafından zevk alınabilir nitelikte ve çocuk tarafından okunabilir oluşuna bağlı olduğunu ifade etmektedir.

Edebiyat, dünyanın değeri, olumlu bir benlik algısı geliştirme ve dünyadaki tüm insanların birbirleri ile olan iletişimini anlamaya yardımcı olur (19).

Peng (45)'in belirttiğine göre Rokimin, çocuk edebiyatının, insanın duyu, düşünce ve dil gelişiminde temel bir gelişim aracı olduğundan söz etmektedir. Tuğrul ve Feyman (46) çocuk edebiyatının temel işlevlerinden birisinin çocuklara okuma ile ilgili olumlu tutum ve alışkanlık kazandırarak yaşam boyu sürecek bir edebiyat ilgisi uyandırabilmek olduğunu belirtmektedir.

Gönen ve Veziroğlu (47) iyi bir edebiyat eserinin çocukların dünyaya başka perspektiflerden bakmalarını sağlayarak onları başka mekanlara, başka zamanlara götürerek yaşam alanlarını genişlettiğinden söz etmektedir. Nitelikli edebiyat eserlerinin çocukların duygularını harekete geçirerek edebiyat eserinde hayal edilen yaşantılara girmelerini sağladığını ve başkalarının yaşamları ile kendi yaşamları arasında bağ kurduklarını hissettirdiğini ifade etmektedir.

2.3. Çocuk Edebiyatının Erken Çocukluk Dönemindeki Çocuğun Gelişimine Etkisi

Şirin (20)'e göre, çocuk gerçekliğine uygun ve çocuğa göre yazılmış ve resimlenmiş kitaplar çocuğun edebiyat ve sanat okuludur. Normal bir büyüme ve gelişme gösteren çocuğun doğal ihtiyaçlarının yanında birtakım ruhsal ihtiyaçlarının da olduğunu ve bu ihtiyaçların eksilmeden süreceğini belirten Oğuzkan (42), sözlü ve yazılı eserlerin bu ihtiyaçları karşılamada büyük bir role sahip olduğunu belirtmektedir.

Oğuzkan (42)'in belirttiğine göre Jacop, çocukların çocuk edebiyatına ihtiyaç duymalarına neden olan etkenleri aşağıdaki gibi sunmuştur; “

- *Edebiyat, hoş vakit geçirici, eğlendirici bir şeydir.*
- *Edebiyat, ruha canlılık verir, yaşama gücünü arttırır.*
- *Edebiyat, hayatı keşfe yardım eder.*
- *Edebiyat, bir rehberlik kaynağıdır.*
- *Edebiyat, yaratıcı etkinlikleri teşvik eder.*
- *Edebiyat, güzel bir dil demektir.”*

Erken çocukluk döneminde henüz okuma becerisi gelişmediğinden, okul öncesi dönem çocuk edebiyatı eserlerinin-çocuk kitaplarının resimli olması gerektiği gerçeği kaçınılmazdır. İşlem öncesi dönemde olan çocuk için görsel uyaranlar ve resimler, sözlü ifadelerin, çeşitli kavramların somutlaştırılması için etkili bir araçtır.

Oğuzkan (42)'a göre çocuk, zengin bir hayalgücüne sahip olmanın yanı sıra somut kavramlarla düşünür. Resim, kavramların öğrenilmesini kolaylaştırarak okumayı hızlandırır. İyi kitaplar, çocuğun somut düşünme biçiminden, soyut düşünme biçimine doğru gelişmesine, gerçekte hayal dünyası arasında bağlantılar kurmasına yardım ederler.

Şirin (20)'in belirttiğine göre Kaya, nitelikli çocuk kitaplarının yararlarını aşağıdaki şekilde ifade etmektedir;

1. *Çocuklara okurken eğlenme ve zevk alma fırsat sağlar.*
2. *Çocukların iç dünyalarını zenginleştirir.*
3. *Çocukların okudukları ile kendi yaşamları arasında doğal ve güçlü bir bağ kurmasına olanak verir.*
4. *Hayat deneyimleri ile iç içe olabilecek kapıyı aralar, yeni ve farklı yaşam deneyimleri ile karşılaşma şansı verir.*
5. *Çocuklarda okuma-yazma farkındalığını geliştirir.”*

Edebiyat aracılığıyla hem çocuklar hem de yetişkinler, dünyayı farklı açılardan tanıyabilirler. Edebiyat, hayal gücünü, empati kurmayı ve Pantos (2012)'un deyimiyle “*Dünyayı sadece siyah-beyaz değil, tüm renkleri ve nüanslarıyla algılamayı*” destekler (48).

Çocuk edebiyatı, eğitimbilim alanı ile çocuk ve gençlik edebiyatı araştırmalarını birleşmiş olarak vermeye izin vererek çocukların edebi dünyalara girmesine olanak sağlayan, içerisinde çeşitlilikleriyle edebi dünyaları gösteren, bakış açıları için öneriler yaratan, çocuğun okur olma ya da olmama konusundaki temel yapıtaşını oluşturur (48).

2.3.1. Erken Çocukluk Dönemi

Erken çocukluk gelişimi, ana rahmine düşüş ile çocukların 8 yaşı arası gelişimi olarak tanımlanmaktadır. Doğumdan 8 yaşına kadar olan dönemi kapsayan erken çocukluk dönemi çocuğun en hızlı geliştiği ve öğrendiği bir dönemdir (28). Çocuklar duyguları, düşünceleri olan, belli bir mizaca sahip bireylerdir (49). Sevinç (50)'in belirttiğine göre Aydın, 0-6 yaş dönemini kapsayan okul öncesi dönemin, insan gelişiminin kapsam, hız ve nitelik açısından en yoğun olduğu dönem olduğunu bildirmiştir. Bu süreçte bedensel, zihinsel, dil, sosyal ve duygusal gelişim açısından oldukça önemli ve geleceği belirleyen özellikler kazanıldığından, çocuğun kapasitelerinin en üst seviyeye çıkarılmasında bu dönemin sağlıklı, bilinçli ve anlamlı bir şekilde geçirilmesinin önemini vurgulanmaktadır.

2.3.2. Çocuk Edebiyatının Erken Çocukluk Döneminde Dil Gelişimine Etkisi

Dil, insanların birbirlerine bilgi, düşünce ve eğilimlerini aktarabilme, fikirlerini düzenleyebilme ile duygularını ifade edebilmelerine olanak sağlar (17). Yavuzer (51)'e göre 2 yaşındaki çocuğun sözcük dağarcığı hızla gelişmekte, çocuk, ihtiyacı olan sözcüklerin kullanımını öğrenmekte ve kullanabildiğinden çok daha fazla sözcüğü anlayabilmektedir.

Sevinç (52), çocukların genellikle konuşmayı kendi aile ortamında, aile bireylerinden oluşan sosyal yaşam içerisinde günlük dil alışverişleri içinde öğrendiklerinden söz etmektedir.

Gönen (53)'in belirttiğine göre Yükselen, okul öncesi dönem çocuklarının dil ve okuma yazma becerilerini desteklemede önemli bir aktivite olan resimli kitap okumanın, ev ortamında gerçekleştirildiğinde, çocuğun dil gelişimi, harflere olan aşinalığı ve aniden ortaya çıkan okuma becerisiyle bağlantılı olduğunu ifade etmektedir.

Çocuk kitapları, onlara anadilinin yapı ve işleyişine ilişkin ilk ipuçlarını sunan, dilin ve çizginin anlatım gücünü ve güzelliğini yansıtabilen görsel ve dilsel uyaranlar olmaları bakımından çocuğun yaşamında önemlidir (9).

Sevinç (54)'in belirttiğine göre Alpöge, 0-3 yaş dönemindeki çocuklara kitap okumanın onların yeni sözcükler öğrenmek, söylenenleri anlamak ve anlatmak gibi dil becerilerini geliştirdiğini belirtmektedir. Okul öncesi dönemde ise kitap okumanın, sözcük dağarcığını geliştirdiğini, anlatılanı anlama ve anlatabilme yeteneklerini geliştirerek dil gelişimini doğrudan etkilediğini ifade etmektedir. Ayrıca tekerlemeler, tekrarlar ve şiirlerle dilin ses gücünü kavramalarını sağladığından söz etmektedir.

2.3.3. Çocuk Edebiyatının Erken Çocukluk Döneminde Bilişsel Gelişime Etkisi

Bilişsel gelişim, çocuğun, zihinsel beceri ve yeteneklerinde süreç içerisinde oluşan değişiklik olarak tanımlanabilir (9). Son yıllarda yapılan çalışmalar, 0-2 yaşlar ağırlıklı olmak üzere yaşamın ilk altı yılının beyin gelişimi açısından kritik yıllar olduğu ve bebeklere mümkün olan en erken dönemden başlayarak uyarıcı materyaller ve yaşantılar sunulmasının bebek beyinde miyelinizasyon ve yaşamsal becerilerin gerçekleştirilmesi için gerekli olan sinaptik bağlantıların oluşmasını sağladığını ortaya koymaktadır (55).

Şimşek ve Yakar (11), çocuk edebiyatının çocuğun zeka, hayal gücü, muhakeme yeteneği ve problem çözme gibi bilişsel yönlerini geliştirdiğinden söz etmektedir. Çocuğun bilişsel gelişiminde, gözlemlenme, karşılaştırma, sınıflandırma, uygulama, eleştirme ve düşünme yeteneğinin gelişmesinde en belirleyici ve etkili iletişim aracı kitaptır (20). Okul öncesi dönemdeki çocuklara kitap okumak, onların sebep-sonuç ilişkisini kavramalarını, dikkatini daha uzun süre odaklamalarını, resimlerden öykünün bir sıra takip ettiğini görmelerini ve yeni kavramlar öğrenmelerini sağlayarak bilişsel gelişimine katkıda bulunur (54).

Kitaplar aracılığıyla çocuklar dünyalarını düzenlemenin ve sınıflandırmanın yeni yöntemlerini, parçaların bütün oluşturduğunu, renk, biçim, büyüklük arasındaki bağlantıyı kurmayı, nesnelere sayı ve miktar olarak ayırmayı öğrenebilir ve yetişkin tarafından kendilerine anlamlı bir sıra ile okunmuş kısa bir öyküyü tekrar edebilirler (9).

Çocukların kendi kendilerine keşfedemedikleri birçok bilginin yer aldığı kitaplar, yeni kavramların kazanılmasında ve güçlenmesinde çocuklara yardımcı olur (17).

2.3.4. Çocuk Edebiyatının Erken Çocukluk Döneminde Duygusal Gelişime Etkisi

Edebiyat, çocukların, duygularını tanımalarına ve kendileri hakkında bir algılarının oluşmasına yardımcı olabilir. Çocukların, bazı duyguların normal olduğunu öğrenmeleri, kendilerinin de normal olduklarını anlamalarını destekleyebilir (19).

Yener (56)'in belirttiğine göre Uygur edebiyatın, tüm duygu yönünü açarak, açıklayarak, belli ederek duygu eğitimi sağladığını ve yazarlar aracılığıyla birçok duygunun tanındığını ve deneyimlenebildiğini bildirmiştir (56).

Yazın, kurgusal gerçeklikte rol alan kahramanların yaşadığı duygular ve bu duyguları yaşayış biçimleri yardımıyla çocuklara, kendi yaşadıkları duyguları başka çocukların da yaşadığını, bu duyguların doğal ve olağan olduğunu, bir duygunun her birey tarafından farklı yaşanacağına ve duyguların ne tür durumlarda ve nasıl yaşanması gerektiğini gösterir. Sevgi, acıma, yardımlaşma gibi duyguların güzelliği sezdirilirken, nefret, öfke, kin, intikam gibi olumsuz ve yıpratıcı duygularla nasıl baş edilmesi gerektiğine ilişkin ipuçları sunar (57).

Güleç ve Geçgel (17) çocukların, kitaplarla olan deneyimlerini arttırmalarının, başkaları gibi düşünmeye ve diğer insanların rollerini kendi kendine yansıtmaya başlayabilmelerini sağladığını, bu nedenle kitaplardaki karakterlerin duygu ve davranışları hakkında yapılan konuşma çalışmalarının önemli olduğunu vurgulamaktadır. Alpöge (54), okul öncesi dönem çocuklarına kitap okumanın, duygusal bakımdan onlara yardımcı olduğunu, çocukların kendilerini tanımalarına, özdeşleştiği kahramanlar yoluyla duygularıyla başa çıkmayı öğrendiklerinden söz etmektedir. Çocuk kitaplarında çocuklara verilmek istenen olumlu duygular ve kazandırılmak istenen davranış biçimleri kitabın doğal akışı içinde verilmeli çocuk sıkılmamalıdır (58).

Erken çocukluk döneminde duygusal gelişimin desteklenmesinde resimli öykü kitaplarının rolü büyüktür. Bununla birlikte çocuk-kitap-yetişkin etkileşiminde çocuklarla kitabın kahramanlarının yaşadığı olayların duygular bağlamında konuşulması, çocukların olaylara kendi bakış açılarıyla yaklaşarak hissettikleri duyguları ifade etmelerinin sağlanması önemlidir.

2.3.5. Çocuk Edebiyatının Erken Çocukluk Döneminde Kişilik Gelişimine Etkisi

Kişilik gelişiminin temellerinin atıldığı erken çocukluk döneminde taklit etme ve özdeşim kurma, bu dönem çocuklarının en etkili öğrenme yollarındandır. Erikson (1963)'a göre okul öncesi çocuklar bu dönemde girişimciliğe karşı suçluluk döneminde dirler. Ona göre duygusal açıdan sağlıklı çocuklar harekete geçmek ve kendilerini kanıtlamak, yaratmak, icat etmek, taklit etmek, risk almak, arkadaşlarıyla yaratıcı ve canlı faaliyetlere girmek isterler. Erikson'a göre okul öncesi yıllardaki olumlu benlik kavramı girişimcilik duygusu ile ilintilidir (28).

Edebiyat, çocukların dünyayı anlamalarına, olumlu tutumlar geliştirmelerine ve kendi kişilikleriyle bağlantı kurmalarına yardımcı olabilir (19). Dilidüzgün (21)'ün belirttiğine göre Dahrendorf, çocuk ve gençlik yazınının, çocukların ve gençlerin aydınlanmalarını, deneyimlerinin artmasını, önyargılarından arınmalarını ve toplumsallaşmalarını koşutlayarak kimliklerini kazanmalarına yardımcı olduğunu belirtmektedir. Sever (9), çocukların, okudukları-dinledikleri kitapların, izledikleri film ya da oyunların kahramanlarıyla özdeşim kurarak onların fiziksel ve ruhsal özellikleri ile davranış ve eylemlerinden etkilendiklerinden söz etmektedir (9).

Kitaplar aracılığıyla hem kendi gibi olan hem de farklı kişilik özelliklerinin varlığını fark eden okul öncesi çocuğu, karşılaştığı birçok kahraman niteliğini kendi kişiliği ile kıyaslayarak kendi içinde bir değerlendirme yapar ve kişiliğini yeniden keşfeder.

2.3.6. Çocuk Edebiyatının Erken Çocukluk Döneminde Toplumsal Gelişime Etkisi

Sever (9) toplumsallaşmayı, toplumun genel geçer değerlerinin kişiler tarafından kazanılması süreci olarak tanımlamaktadır. Sever, kişilik gelişiminin toplumsal bir çevrede oluştuğunu ve bebeğin ilk toplumsal ilişkisini annesiyle kurduğunu, çevresindekilerle geliştirdiğini ve arkadaşlarıyla genişlettiğinden söz eder. Dilin öğrenilip geliştirilmesiyle çevre ve arkadaşlarla olan ilişkilerin güçlendirildiğini ve yaşanan topluma uyum için gerekli olan toplumsal becerilerin edinildiğini ifade etmektedir.

Toplumun eseri olan insan, karşılıklı etkileşim içinde tüm yaşamı boyunca karşılıklı hem kendini hem toplumu değiştirir (22). Edebiyat, başkaları ile nasıl anlaşılacağı ve başkaları ile ilişki kurmanın önemini anlamaları konusunda çocuklara yardımcı olabilir. Sanatı, imgeleri, mizahı ve karakterleri aracılığıyla edebiyat, hoşgörülü olmayı sağlar. Kitaplar aracılığıyla çocuklar kendi yaşadıkları sorunları başkalarının da yaşayabileceğini anlar ve başkalarının benzer sorunları nasıl çözdüğünü öğrenir (19).

2.4. Çocuk Kitaplarının Taşınması Gereken Tasarım Özellikleri

Bu bölümde kitapların boyut, kağıt, kapak-cilt, sayfa düzeni, harf ve resimleme özelliklerine ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

2.4.1. Boyutlar

Okul öncesi dönemdeki çocuklara seslenen kitaplar, çocuğun el ve göz yapısına uygun, hacim ve ağırlık yönünden taşınabilir olmalıdır (59). Bu yaştaki çocuklar için hazırlanan kitaplar minyatür ya da büyük boy olmak üzere çeşitli boyutlarda olabilir (17). Farklı boyutlarda ve şekillerde tasarlanan okul öncesi dönem kitaplar çocukların ilgisini çekmek amacıyla oyuncak, bitki ve hayvan gibi farklı figürlere benzetilebilir ancak kitapların çocukların gelişim özelliklerine uygun olarak tasarlanması önemlidir (11). Kitapların büyüklüğü konusunda önemli olan hacim ve ağırlık bakımından kolay taşınmaya elverişli olmalarıdır. Çocuğun kitabı

okurken resmi takip edebilmesini sağlaması açısından resimli öykü kitaplarının iki kucak genişliğinde olması uygundur (17).

2.4.2. Kağıt

Çocuklar duyuları yoluyla içinde buldukları çevreyi keşfederler bu nedenle kendilerine sunulan kitapların yaş ve gelişim özelliklerine uygun olarak ilgilerini çekmesi ve dayanıklı olması gerekmektedir. Erken yıllardan itibaren çocukların kitaba saygı ve sevgi duymalarını sağlayan en önemli etkenlerden biri kağıttır çünkü kağıt, kitabın görsel etkisini yansıtan, baskı niteliğini arttıran, uzun süre kullanılabilirliğini sağlayan en temel öğedir (59).

Sever (37), ilk yıllardan itibaren çocuklara kolay yıpranmayan, kirlenmeyen ve göz sağlığı açısından uygun olan kağıtların kullanıldığı kitapların sunulması gerektiğini ifade ederek kullanılan kağıdın, resimlerin niteliğini ve renkleri özgün biçimleriyle yansıtabilmesini, yazılanların kolayca okunabilmesini sağlaması gerektiğini vurgulamaktadır. Kaliteli kağıt, boya ve baskı malzemelerinin kullanılması, çocuğun resmi ve metni daha iyi anlamasını sağlar. Bu nedenle kağıdın parlak olmaması, mat ve 90 gram ağırlığında düz yüzeyli olması gerekmektedir (55). Güleç ve Geçgel (17)'e göre altı yaşından küçük çocuklar için kağıt sayfalarından çok bez, mukavva veya naylon (banyo kitabı) sayfaların kullanılması önerilmektedir. Mürekkep dağılması, renk değişmesi, harflerin okunmaması, sayfaların kolay yırtılması gibi durumları önlemek için gramajı yüksek I. hamur veya mat kuşe kağıt kullanılması gerektiği ifade edilmektedir.

2.4.3. Kapak-Cilt

Okul öncesi dönem çocukları henüz okuma yazma bilmediklerinden onların ilgisini kitaba ilk çeken etken kitabın kapağıdır. Sever (37)'e göre kapak, çocuğun kitaba yönelmesini sağlayan ilk uyarandır. Ciltleme konusunda gösterilen özen, kitabın yıpranmadan uzun süre kullanılabilmesini sağlar.

Güleç ve Geçgel (17)'in belirttiğine göre Harms ve Lettow kitabın kapağını;

“Kapak kitabın dayanıklılığını arttıran başlıca unsurlardan biridir. Hatta kapak kitabın reklamını yapan, onu cazip hale getiren bir posterdir. “ şeklinde tanımlamaktadır. Kitabın kapağı, çocuğun ilgi ve beğenisini harekete geçirerek onun kitaba ve okumaya yönelik olumlu bir tutum geliştirmesini sağlayabilir. Bu nedenle kapaktaki görsel tasarım, çocuğun ilgisini kitaba çekmeyi başarabilmek için sanatçı duyarlılığını yansıtmalıdır (59).

Turla (44)'ın belirttiğine göre Ersoy ve Bayraktar kitap kapağının tasarımının, kitabın içeriği hakkında etkili mesaj verecek nitelikte olması gerektiğini ifade etmektedir. Kapakta resimleme ve renklendirmenin iyi yapılması gerektiğini vurgulayarak kitabın adı, yazar, çizer ve yayınevinin, kitabın bütünlüğünü bozmayacak şekilde uygun yerde olması gerektiğini savunur. Okul öncesi dönem çocuklarının okuma alışkanlığı kazanmaları için kitaplarla etkileşim kurlmaları önemlidir. Bu nedenle çocuk kitaplarında kolayca dağılan tel zımbalı cilt yerine, sırttan tutkalla yapıştırılmış dikişli cilt tercih edilmelidir (59).

2.4.4. Sayfa Düzeni

Temel okuryazarlık eğitiminden önce çocuklarda kavram gelişimini destekleyen görseller, işlenen konunun, anlatılan olayın, mekanın ve kahramanın zihinde canlandırılmasını sağlar. Okul öncesi dönem çocuk kitaplarında dörtte bir metin, dörtte üç resim dengesi kurulmalıdır (11). Sayfa düzeninin estetik niteliğini belirleyen etmenler; resim, fotoğraf, yazı, rakam gibi kitabın sayfalarında yer alan tüm öğeler arasındaki uyum ile izleme-okuma rahatlığı sağlayan sayfa kenarlarındaki boşlukların yarattığı bütünlüktür (37).

2.4.5. Harfler

Okul öncesi dönem çocukları için hazırlanan kitaplardaki sayfa düzeninde dörtte üç resim, dörtte bir metin kullanılması gerektiğine dikkat çekilmektedir.

Güleç ve Geçgel (17)'in belirttiğine göre Cass;

“Resimli öykü kitapları genellikle çocuklara yetişkinler tarafından okunduğu için harf karakteri ve puntonun önemi yokmuş gibi düşünülebilir. Buna rağmen bazı resimli öykü kitapları çocukların okumaya başladıkları ilk kitaplar oldukları için harf karakteri ve punto önem kazanmaktadır”.

Buradan yola çıkılarak, resimli öykü kitaplarında metni oluşturan harflerin ve kullanılan puntonun, çocukların okuma ve yazı farkındalığı kazanmalarında etkili olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır.

Okul öncesi dönemdeki çocuklar için hazırlanan kitaplarda, okuma hızını düşürmeyecek büyüklükteki ve normal kalınlıktaki harflerin kullanılması gerekir. Özellikle, satır sonlarında sözcüklerin bölünerek hece çizgisinin kullanılması; cümlelerin sayfa sonlarında bitirilemeyerek yeni sayfaya taşınması, çocukların okuma hızı önünde engel oluşturabilir (59). Sayfa düzeninin niteliğini etkileyen bir değişken olarak çocuk kitaplarında kullanılan harfler, yaşlara göre uygun boyutlarda ve kolay okunabilir nitelikte olmalıdır. Bu bağlamda, okul öncesi dönemdeki çocuklar için hazırlanan kitaplardaki harfler 24, 22, 20 punto büyüklüğünde olmalıdır (37).

2.4.6. Resimler

Çocukları kitaba yönlendiren en önemli etken, onların görsel algılarına hitap eden kitabın görsel nitelikleridir. Bu nedenle görsel olarak dikkat çekici olan bir kitap erken yaşlardan itibaren çocukları kitap okumaya teşvik edebilir (45). Sever (9), insana özgü çeşitli duygu durumlarını başarıyla yansıtan görsel düzenlemelerin çocukların duyu algılarını uyararak onları düşünmeye çağırdığını ifade etmektedir.

Okul öncesi dönem çocukları okumayı bilmediklerinden kitabı resimleriyle değerlendirirler; resimler, hikayenin anlaşılmasını ve çocukların kitaptan zevk almalarını sağlar bu nedenle okul öncesi dönem kitaplarında her sayfanın dörtte üçünün resimden, dörtte birinin ise yazıdan oluşması uygundur. Resimlemelerde önemli olan, çocukların resimlerine bakarak hikayeyi anlayabilmeleridir (44).

Şirin (20)'e göre yazıdan önce resimle karşılaşan çocuk, okul öncesi dönemin ilk evresinde resimli, ikinci evresinde resim ağırlıklı, üçüncü evresinde ise yazı ağırlıklı resimli kitaplarla tanışır. Okul öncesinde resim ağırlıklı olan kitap türleri, çocuğu okuma alışkanlığı kazanmaya yöneltmek için çocukla kitap arasındaki ilişkinin başlamasını sağlar.

Anlatımın görsel bir dille gerçekleştirildiği okul öncesi dönem çocuklara seslenen kitaplardaki resimler, çocuğun çevresindeki nesne ve varlıkları tanımaya yardımcı olmalıdır (9). Kavramların öğrenilmesini kolaylaştırarak okumayı hızlandıran resimlerin, fotoğrafa benzememesi, çizgi ve kompozisyonun hayal gücüne seslenmesi önemlidir (42). Carney ve Levin (2002)'e göre, resimler metnin işlenmesi sürecine farklı şekillerde hizmet edebilirler; süsleyici, betimleyici, örgütsel, yorumlayıcı ve dönüşümsel. Süsleyici resimler, sayfayı basit şekliyle süslerler metin içeriği ile çok az ilişki vardır ya da hiç ilişki yoktur. Betimleyici resimler, metin içeriğinin bir kısmını ya da tamamını tasvir ederler. Örgütsel resimler, metin içeriğine elverişli yapısal bir çerçeve sağlarlar. Yorumlayıcı resimler, zor bir metnin açıklanmasına yardımcı olurlar. Dönüşümsel resimler, bilginin hatırlanmasını sağlayan hafızayı kuvvetlendirici bileşenler içerir. Resimli kitaplarda resimlerin çoğu, metni tasvir eden betimleyici resimlerden oluşur (60).

Çocuk kitabı çizerleri çocukların ilgi ve gereksinimlerini bilmeli, onların dünyasını tanımalıdır. Resimler çocukta resim yapma, resim diliyle iletişim kurma isteği uyandırarak kitapla çocuk arasında sevgi bağının oluşmasını sağlamalı ve yazarın söz ile anlatamadığı duygu ve düşünceleri sanatçı duyarlığı ile yansıtmalıdır. Resimler metnin kurgu özelliğine uygun olarak çocuğun duyularını ve duygularını harekete geçirir (59). Şimşek (11)'in belirttiğine göre Karatay, resimlerin çocuğun hayal gücünü destekleyerek onu özgürleştirilmesi ve kalıplaştırmaması gerektiğini işaret etmektedir.

Sever (9)'e göre;

“Yalın çizgilerle oluşturulan resimlerde, (ışık ve gölgenin az kullanıldığı ya da kullanılmadığı) renkler kullanılmalı; resimlerin canlandırdığı varlıkların belirgin özellikleri çocukların dikkatini çekmelidir.”

2.5. Çocuk Kitaplarının Taşınması Gereken İçerik Özellikleri

Çocuk kitaplarının taşınması gereken içerik özellikleri konu, izlek (tema), karakter (ler), ileti, dil ve anlatım, ortam (yer ve zaman) başlıkları altında ele alınacaktır.

2.5.1. Konu

Üzerinde söz söylenen, yazı yazılan, eser meydana getirilen düşünce, olay ya da duruma “konu” denir (42). Sever (9), çocuk edebiyatında konunun, çocuğu metnin anlam evrenine çeken, kitapla ilişkisini sağlayan bir öge olduğunu işaret etmektedir. Çocuğa yönelik her konu çocuk edebiyatı konuları içerisinde yer alabilir; önemli olan nasıl yazılacağıdır, yani konunun çocuğa göre olmasıdır (44).

Kitaplarda, çocukların ilgilerini çekebilecek, eğlenmelerini, gülmelerini sağlayabilecek ve güven duygularını geliştirecek olaylar işlenmelidir. Yaşamda var olan çatışmalar çocuklara uygun kurgularla yansıtılmalı ve tüm sorunların sevgi ve saygıya dayalı olarak çözüme ulaştırılması gerektiği çocuklara sezinletirilmelidir (59). Oğuzkan (42)’a göre çocuk yayınlarında ele alınan konular eğlendirici ve dinlendirici olma özelliklerinin yanı sıra çocukları düşünmeye yöneltmeli ve onlara birtakım düşünceler kazandırmalıdır. Sever (9)’e göre, çocuklar dünyaya, yaşama yetişkinlerden farklı değerler ve anlamlar yüklediklerinden çocuk edebiyatı ürünlerinin çocuk gerçekliğini önemsemesi ve ele alınan konuların onların beklentilerine yanıt vermektedir.

2.5.2. İzlek (Tema)

Tema (İzlek), yazar, çizer tarafından ele alınan konuyla çocukta uyandırılmak istenen etki, onlarla paylaşılmak istenen duygu ve düşünce birikimidir (59). Oğuzkan (42) temayı, yazarın eserinde gösterdiği ana yönelimler ile sürekli olarak belirtmeye çalıştığı temel düşünce ve görüşler olarak tanımlamaktadır. Arkadaşlık, aile yaşamı, yaşamın incelikleri gibi düşünceleri içerebilen tema, sıklıkla okuyucuya bir şey öğretir ya da okuyucuyu bir şeye ikna eder. Bir hikayede bir veya birden fazla tema ya da alt temalar yer alabilir. Bir tema apaçık olmamalıdır, okur tarafından anlaşılması sağlanmalıdır (19).

Turla (44)'nın belirttiğine göre Donoghue temayı;

“Nitelikli bir kitapta tema ve altında yatan fikir önemlidir. Tema planlanan olayın ötesinde hikayeye boyut kazandırır. Hikayede yazarın amacı açık olmalıdır. Tema ahlaki ders vermemelidir. Ayrıca temada, yetişkin yönlendirmesi ve didaktiklik olmamalıdır.”

şeklinde ifade etmektedir.

2.5.3. Karakter (ler)

Masal, roman, hikaye, tiyatro gibi edebiyat türlerinde, başından olayın geçtiği kişidir (11). Okul öncesi dönem çocukları çevresindeki kişilerin, izledikleri film kahramanları ile kitap kahramanlarının fiziksel özellikleri ile davranışlarından etkilenir ve özdeşim yoluyla öğrenirler (59). Kahramanla duygusal bir bağ kuran çocuk, kahramanı önemser ve onunla kendini özdeşleştirir (44). Resimli öykü kitaplarında insan, hayvan, canlı cansız varlık olmak üzere çeşitli karakterler yer alabilir. Çocukların kahramanla özdeşim kurabilmesi için kahramanın çocuğun yaş grubuna uygun olması ve gerçek hayattaki gibi inanılır ve güvenilir olması gereklidir (11). Çocukla kitap arasında bir sevgi bağı kurulabilmesi, kahramanların fiziksel ve ruhsal özellikleriyle ilgi çekici ve sevimli olmalarına bağlıdır (59).

Güleç ve Geçgel (17)'in belirttiğine göre Uzman her öykünün, ana karakterin bir sorunundan ya da amacından kaynaklandığını ve konuyu, karakterin karşılaştığı problemler ile bu problemleri çözmek için yaptığı mücadelelerin oluşturduğunu bildirmiştir.

Sever (37)'e göre kahramanların yaşadıkları sevme, acıma, hüzünlenme, öfkelenme, sevinme gibi insana özgü duygu durumlarına çocukların ilgisi çekilmeli, şiddet içerikli eylemlerin insan doğasına aykırı olduğu onlara sezdirilmelidir. Okul öncesi dönem çocuklarına yönelik kitaplarda kahraman sayısının bir ile üç arasında olması, işlenen temanın çocuk tarafından anlaşılması açısından idealdir (44). Karakterler rollerine ya da doğalarına uygun olarak doğru konuşturulmalı ve canlandırılmalıdır. Öyküde karakter değişim gösterebilir ancak karakterin ana tasviri öykünün sonuna kadar aynı kalmalıdır (19). Kitaplarda, kahramanların verdikleri uğraşının sonunda elde ettikleri başarı çocuklar tarafından somut bir

şekilde görülebilecek nitelikte olmalı ve ulaştıkları başarıları hak etmeleri sağlanmalıdır (59).

2.5.4. Dil ve Anlatım

Çocukların karşılaştıkları basılı ilk özgün dil modelleri olan çocuk kitapları, anadilinin söz varlığını tanıtan, dilin anlam yapısını, özelliklerini, anlatım gücünü örneklendiren araçlardır (9). Çocukların dil gelişim evrelerine ve anlam dünyalarına uygun olarak Türkçe'nin anlatım olanaklarının ustaca sergilendiği kitaplar, çocukların dil birikimlerine önemli katkılar sağlar (59). Güleç ve Geçgel (17)'in belirttiğine göre Cann ve Richard, resimli öykü kitaplarının yüksek sesle okunmak üzere hazırlandığını bu nedenle basit ve kısa anlatımının yanı sıra kulağa hoş gelen ritmik bir havada olması gerektiğini ifade ederler. Çocuk edebiyatı yazarları cümle ve paragrafların oluşturulması ile sözcük ve deyim seçimi sürecinde hitab ettikleri yaş grubunun okuma yeteneklerini, kavrayış güçlerini ve sözcük dağarcıklarını göz önünde bulundurmalıdır. Okul öncesi dönem çocukları için hazırlanan kitaplarda sözcük sayısı ortalama beş veya altı olmalı, cümlelerde tek özne ve tek yüklem kullanılmasına öncelik verilmelidir (42). Bu dönem çocukları gelişimsel özellikleri itibarıyla henüz soyut kavramları anlamlandıramadıklarından metinde kullanılan sözcüklerin çocukların anlayabileceği nitelikte olması önemlidir. Kitapta yazım ve noktalama işaretleri yerinde kullanılmalı, dil yanlış yapılmamalıdır. Anlatımın, çocukların görme, işitme, dokunma, tatma ve koku algılarını harekete geçirebilecek şekilde beş duyuya seslenen nitelikte olması tercih edilmelidir (59). Dil, okul öncesi döneme yönelik kitaplarda estetik bir obje olarak kullanılmalıdır. Çocuklara yönelik hazırlanan edebi metinlerin benzetme, kişileştirme ve dillendirme gibi söz sanatlarını içermesi gerekmektedir (11). Dile güzellik katan sıfatlar, deyimler, ikilemeler ve pekiştirmelere abartıya kaçmadan yer verilmelidir (59). Ayrıca öykünün kurgusunda giriş, gelişme ve sonuç mutlaka yer almalı, öyküdeki sorunlar çözümsüz ve öykünün sonu açık kalmamalıdır (38).

2.5.6. İleti

Sever (9) iletiyi (anadüşünce), yazar tarafından okurla paylaşılmak istenen asıl düşünce şeklinde tanımlamaktadır. Bir düşünce ve davranış modeli ya da bilgi,

çocuk hikayesinde verilebilir ancak bunların tamamı metnin anlatımı içinde çocuğun kendi araştırma ve deneyimlerinden doğmuş sonuçlar olarak sunulmalıdır (11). Kurgulanan olayların gelişimine paralel olarak çocuk kitaplarında, çocukla paylaşılmak istenen iletiler açıklık kazanmalıdır (59). Masal, şiir, öykü, roman ve anlatıların iletileri, okul öncesi dönemden gençlik dönemine kadar doğrudan öğretme amacı gütmaz. Anlamın oluşması için, sunulan örtük iletiler çocuklardan da katkı bekler (9).

2.5.7. Ortam (Yer ve Zaman)

Güleç ve Geçgel (17)'in belirttiğine göre Georgio ve Glazer öykünün geçtiği yer ve zamanı ortam olarak tanımlamaktadır. Ortam genellikle öykünün nerede ve ne zaman geçtiğini ifade etmektedir ancak sıklıkla bu tanımdan fazlasıdır. Öykünün gerçek yeri ve zaman diliminin dışında ortam, karakterlerin yaşam biçimleri ve çevrenin kültürel yanlarını da içerebilir. Tıpkı gerçek hayattaki insanların yaptığı gibi öykülerdeki karakterler bir boşlukta canlandırılmazlar, öykünün ortamı doğrultusunda belirli bir yer, zaman ve sosyal çevrede canlandırılırlar (19). Sever (37), çocuk edebiyatında kahramanın/kahramanların çevresiyle/dış etmenlerle olan etkileşiminin onların yaşamında önemli olduğunu ve bu etkileşimin çocuklar için de önemli birer yaşantı kaynağı olduğunu ifade etmektedir. Çocuklara yönelik metinlerde ortamın, gerçek hayatta gördüğü mekanlara benzemese de, çocuğun hayalini kurabileceği ve zihninde canlandırabileceği bir mekan olmasına ve çizilen/betimlenen ortamın, çocuğun girebileceği bir ortam olmasına özen gösterilmelidir (11). Ortam duygusal ve sosyal bir çevreyi ifade edebilir, yer ve zaman anlatıda açıkça verilebilir ya da öyküde geçen ipuçlarından okuyucunun bulması da istenebilir (17).

2.6. Erken Çocukluk Dönemi Resimli Öykü Kitaplarının Özellikleri

Erken çocukluk döneminde çocuğun tüm duyularına etki eden uyaran zenginliğinin, çocuğun farkındalığının artırılmasında ve ileriki yaşlarında kazanacağı yeni deneyimler için kalıcı etkiler sağlayacağı bilinmektedir. Çocuğun birçok duyusuna hitap ederek bütünsel gelişimini destekleyen etkili araçlar arasında resimli öykü kitaplarının önemi de büyüktür. Abacı (36), eğitimin bir diğer ayağı

olan kitapların, çocuğun içinde yaşadığı dünyayı yansıtmasına, duyguları tanımasına, kendini keşfetmesine yardımcı olduğunu ifade etmektedir.

Resimli çocuk kitapları çocukların edebiyat alanına ait ilk deneyimlerini geçirdikleri örnekler olmaları özellikleriyle önemlidir. Resimli öykü kitapları sözel içeriği ve mesajlar ile beynin sol yarım küresini, görsel içeriği ile de sağ yarım küresini harekete geçirerek öğrenmeye ilişkin güçlü bir sinerji oluşmasını sağlarlar. Çocuk edebiyatının çok önemli bir türü olan resimli öykü kitapları okudukları yaşa ait kazanımların yanı sıra tüm yaşama aktarılan okuma alışkanlığı ve edebiyat duyarlılığını kazandırma açısından da çok önemlidir (46).

Resimli kitaplar, bilişsel, duyuşsal ve devinişsel gelişmenin en hızlı olduğu, kişiliğin temellerinin atıldığı dönemde, çocukların öğrenme gereksinimini estetik yolla karşılayan bir araç durumundadır. Bu bağlamda kitapların, görsel tasarım zenginliğinin yanı sıra cilt, kapak, kağıt gibi biçimsel özellikleriyle de kullanışlı ve ilgi çekici olması gerekmektedir (9).

Şirin (20), okul öncesi çocuk kitaplarını çocuğa okunan kitaplar olarak nitelendirir. Çocukların yazıdan önce resimle karşılaştığı ve okul öncesi dönemde kitapların resim ağırlıklı olduğunu ifade eder.

Aygün (61)'ün belirttiğine göre Cianciolo, çocuk edebiyatının önemli bir türü olan resimli kitaplar, kelimelerin ve resimlemelerin özel olarak birleştirilmesiyle, yalın ve içtenlikle gerçekleştirilen ve içerik bakımından çocuklara uygun olan, onların hayal dünyasına hitap eden, okuma alışkanlığı kazandıran eserlerdir. Yetişkinlerin çocuklar için tahmin edilebilir ifadelerin ve hikaye akışının olduğu yüksek kalitede resimli kitaplar seçmeleri gerekmektedir (28).

2.7. Erken Çocukluk Döneminde Yaş ve Gelişim Düzeyine Göre Kitap Özellikleri

Gelişim genelden özele, baştan ayağa ve içten dışa olmak üzere belirli bir sıra doğrultusunda seyrederek ve her gelişim alanı birbiri ile ilişki içindedir. Her yaş grubu ve gelişim dönemi kendine özgü yeterlikleri ve davranışları barındırır. Çocuklar farklı yaşlarda farklı deneyimler ve yeterlikler kazanırlar. Çocukların yaş

ve gelişim düzeylerine uygun olmayan nitelikteki kitaplarla karşılaşmaları, çocukların kitaba ilgi duymamalarına ve kitapla çocuk arasında kurulacak olumlu bağın zedelenmesine neden olabilir. Dolayısıyla, öğrenmenin en hızlı olduğu erken çocukluk döneminde kitapların çocuğun içinde bulunduğu yaş ve gelişim özelliği dikkate alınarak hazırlanması ve çocuklara sunulması önemlidir.

2.7.1. 0-3 Yaş Çocukları İçin Kitap Özellikleri

Bebeklere doğdukları andan itibaren kitap okunabilir (19). Akman (28)'ın belirttiğine göre Callan ve arkadaşları, yapılan beyin dalgası çalışmalarında, yenidoğanların konuşma duyduklarında beyinlerinin sol tarafında daha çok aktivite olduğunu, müzik dinlediklerinde ise beyinlerinin sağ tarafında daha çok aktivitenin gözlendiğini ifade etmektedirler. Bir konuşma etkinliği olan yüksek sesle kitap okuma etkinliğinin, doğumdan itibaren bebeklerle gerçekleştirilmesinin, beynin dil merkezlerine katkı sağlayacağı söylenebilir. Doğumdan iki yaşa kadar olan gelişimsel süreci duyuşsal motor evre olarak adlandıran Piaget (1952), bu yaşlardaki düşünmenin, duyu organlarını kullanarak eylemleri fiziksel olarak sonuçlandırmak olduğunu ifade etmektedir (28). Yörükoğlu (62)'na göre bu dönemde duyularını kullanmaya başlayan çocuk, uyaranlara uygun tepkiler vermeye ve hareketleri tekrarlamaya çalışarak birtakım davranış kalıpları geliştirebilir. Yaşamın ilk 18 ayında bebeğin öğrenmesi, algı ve hareketlerini organize hareket biçimi şeklinde düzenlemekten ibarettir (51). Bu dönemde bebeğin refleksif davranışları istemli davranış düzeyine geçer. İşitsel, görsel öğeler içeren dil çalışmaları, resimli kitaplar, ninniler, masallar ile devinişsel, bilişsel ve duyuşsal dünyaları geliştirilebilir (18). Bebeklerin temel yaşam gereksinimlerinin karşılanması için gösterdikleri tepkiler dışındaki eylemleri oyundur. Bu yaş grubuna sunulan resimli kitapların birer oyuncak niteliğinde olduğu söylenebilir.

Bu dönemin en kritik gelişimsel özellikleri yürüme ve konuşma becerilerinin gelişimidir. Yavuzer (51)'e göre bebekler 12. ayda tek başına desteksiz yürüyebilir ve 12-18 aylık çocuklarda konuşmaya hazır oluş görülür. Watt, Roberts ve Zeisel (1993), yaklaşık olarak 1 yaşında sözcüklerin çocuklara anlamlı gelmeye başladığını, iki yaşından sonra çocukların dili çok hızlı bir oranda edindiklerini ve üç yaş civarında, çocukların yaklaşık 200 sözcüğü basit sorular ve cümlelerde

kullandıklarını ifade etmektedirler (19). Akman (28)'ın belirttiğine göre Mc Murray ve arkadaşları, kelime kazanımı ile ilgili araştırmaların çocukların 2 yaşında 200 kelime kullandıklarını ve 6 yaşında kelime kullanımını 10.000 kelimeye çıkardıklarını gösterdiğini bildirmişlerdir. Özerkleşmeye başlayan bu dönem çocuklarının çevreleriyle olan etkileşimlerinin artmaya başlamasıyla yaşla paralel olarak sözcük dağarcıklarını arttırdığı söylenebilir.

Alanyazında, 0-3 yaş arasındaki çocuklara resimli kitap okumanın bu çocukların dil gelişimlerini hızlandığı vurgulanmaktadır (53). Bu dönemde, bebeğin bakımını üstlenen kişilerin kitap okuma konusundaki bilinçli ya da bilinçsiz tutumlarının çocuğun dil gelişimini olumlu veya olumsuz olarak etkileyebileceği açıktır. Şarkılar söylemek, kitap okumak, basit parmak oyunları oynamak gibi yetişkin çocuk etkileşimleri, çocukların edebiyatla ilk ilişkilerini kurmalarının en iyi yollarıdır. Bu yaş çocuklarına verilecek olan başlangıç kitapları ciltli, karton kapaklı ya da plastik kitaplar gibi dayanıklı kitaplar olmalı, kitabın resimleri basit ve parlak olmalıdır (19). Bir yaş çocuklarının dikkat süreleri bir öyküyü dinleyebilecek uzunlukta olmadığından, bu yaşta, çocuğun yakın çevresinden oluşan nesnelere, tanıdığı hayvan ve eşya resimlerinin yer aldığı öyküsü olmayan beş altı sayfalık kitaplar kullanılmamalıdır (44).

Sever (9), çocuğun kitapla ilk etkileşimini sağlama ve dil gelişimine katkıda bulunması açısından, çocuğun el yapısına uygun boyutta hazırlanmış olan kitapçıklar, banyo kitapları ve sesli kitaplarla çocuğun ilgisinin kitaba yöneltilmesinin önemli olduğundan söz etmektedir.

Ersoy ve Bayraktar (44)'ın belirttiğine göre Gönen ve arkadaşları, iki-üç yaş grubuna yönelik kitaplarda metnin genellikle bulunmadığını ya da çok kısa olduğunu ve resimlerde, çocuğun yakın çevresinden tanıdığı cisimler, hayvanlar ve oyuncakların yer aldığını, resmin altında da açıklayıcı bir sözcük veya kısa bir cümlenin olduğunu bildirmişlerdir. Machado (2003) ve Sawyer (2009)'dan aktaran Ersoy ve Bayraktar (44), bu yaş çocukları için hazırlanan kitapların genellikle kumaş veya sert kalın karton ya da ahşaptan yapılan dayanıklı malzemeden yapılması gerektiğini belirtmektedir. Güleç ve Geçgel (17)'in belirttiğine göre Alpay, çocuğun ancak 4 yaşına geldiğinde yırtmamayı öğrendiğini, bu nedenle 2-3

yaşına kadar çocuğun eline ağır olmayan ve bez, mukavva ile naylondan yapılan sağlam kitaplar verilmesi gerektiğinden söz etmektedir.

Üç yaş itibariyle kendileri ve aileleri ile oldukça ilgili olmaya başlayan çocuklar, neden sorularını sormaya başlarlar ve dil becerilerindeki hızlı gelişme ile sözcük dağarcıklarını genişletmeyi sürdürürler. Bu yaş çocukları artık dili, kendilerini ve çevresindekileri anlamak için bir araç olarak kullanabilirler (19). Bileşik cümle kurma becerisinin gelişmeye başlamasıyla birlikte çocuklar, içinde 3-4 sözcüğün bulunduğu cümleler kurabilir (9). Güleç ve Geçgel (17)'in belirttiğine göre Öncül hayal gücünün aktif olduğu bu dönemde çocukların olağandışı öyküler ile masal kahramanlarını dinlemekten keyif aldığını ve kitabın resimlerine olan ilgilerinin de arttığını ifade etmektedir. Ersoy ve Bayraktar (44)'ın belirttiğine göre Machado, üç yaşta sunulan kitapların tanımlanması kolay olan renkli nesnelere, hayvanlar ve oyuncakların resmedildiği, dokunma, hissetme ve koklama olanağı sağlayan, sayfaları sağlam ve kolay çevrilebilir nitelikte olan ve ritmik dille yazılmış, her sayfada birkaç kelime veya bir-iki cümle bulunan kitaplar olması gerektiğinden söz etmektedir.

Bu dönem çocuklarının bir diğer özelliği olan sembolik oyunun gelişmesine paralel olarak çocuklara, onların yaratıcılıklarını destekleyici resimli kitaplar okunmalı, metinler çocukla birlikte oyunlaştırılmalıdır (53). Ailelerin bebeklerle kitap okuması, kitabın nasıl tutulacağı veya sayfaların nasıl çevrileceği gibi erken okuma becerilerinin gelişmesini başlatır ve bu etkileşim ile çocuğa, okumanın ilginç ve önemli bir eylem olduğu aşılır (28).

2.7.2. 4-6 Yaş Çocukları İçin Kitap Özellikleri

4 yaş çocuğunun konuşması tümüyle anlaşılabilir, dilbilgisi kurallarına uygun ve hemen hemen bir yetişkin gibi konuşur, “Neden”, “Ne Zaman”, “Nasıl”, “Niçin” sorularıyla sözcüklerin anlamlarını sorar, uzun öyküleri dinler. Sever (9)'e göre çocuklar 4-5 yaşta dilbilgisi açısından doğru cümleler kurarlar, sözcük dağarcıklarında hızlı bir artış olur ve bol uyaranlı ortamda yetişen çocuklar sözcük dağarcıklarını 2000-2500'e ulaştırabilir.

Bu dönemde ebeveynlerin de rehberliği ile çocuklar 5 yaşında, hikayedeki karakterlerin davranışlarının nedenlerini dikkate alarak karakterlerin niyetleriyle yaptıklarının birbiriyle çelişebileceğini ve hayal kırıklığı, kafa karışıklığı, öfke, utanma, panik gibi belirsiz duyguları daha iyi fark etmeye başlarlar (53).

5 yaş çocuğu sürekli konuşmak ister, yetişkinler gibi uzun cümleler kurmaya çalışır, olayları ve masalları konuların sırasına göre anlatır. 6 yaşına kadar ise çocuğun sözcük dağarcığı 10.000 sözcüğe kadar ulaşır (51).

Dale (1976), çocukların 5-6 yaşlarında dilin gücünü keşfetmeye başladıklarını, dilin duygu ve düşünceleri ifade etmek, hikayeler ve anlamlar yaratmak ile yaşamı deneyimlemek için kullanıldığını anlamaya başladıklarından söz etmektedir. Bu aşamada çocukların karmaşık cümle yapılarını kullanmaya başladıklarını, sözcükleri daha kolay karşılaştırdıklarını ve hikayeler anlattıklarını ifade etmektedir (19).

Güleç ve Geçgel (17)'in belirttiğine göre Alpay, 5-6 yaş çocuklarına yönelik kitaplarda metin ile resmin sayfa büyüklüğünü eşit olarak paylaştığını ve çocuğun resme bakarken metni okuyanı da dinlediğinden söz etmektedir.

Baral (1989)'dan aktaran Güleç ve Geçgel (17), 6 yaş döneminde çocuğun kitapla bireysel olarak ilgilenmeye başladığını, duygu ve düşüncelerini ifade edecek resim ve metinlere ilgi duyduğunu ve kitabın çocukta sanat zevkinin geliştirilmesinde etkili bir rol oynadığını belirtmektedir.

2.8. Duygusal Zeka ve Duygusal Okuryazarlık

Duyguların hayatımızı nasıl etkilediğine yönelik fikirler insanlığın varoluşundan beri mevcuttur. Son birkaç onyıda duyguların hayatımıza etkileri konusunda büyük buluşlar gerçekteştirilmiştir. 1980'de İsraili psikolg Dr. Reuven BarOn ve Rhodes Scholar duyguların insanların işlevlerini nasıl etkilediği ile ilgili çalışmalar yapmaya başladılar. BarOn kendi çalışmalarını ve kendinden önce yapılan çalışmaları birleştirerek duygusal zekayı ifade eden ilk bilimsel değerlendirme olan EQ testini geliştirmeye başlamıştır. Duygusal Zeka terimi, John Mayer ve Peter Salovey ile ün kazanmıştır. 1990 yılında bu iki psikoloji profesörü, çalışma

arkadaşları olan David Caruso ile birlikte duygusal zeka için alternatif ve yetenek temelli bir test olan MSCEIT duygusal zeka testini geliştirdiler. 1995'te Daniel Goleman, o zamana kadar alanda yapılmış çalışmalarını özetleyerek *Duygusal Zeka*'yı yayımladı (3). Caruso ve Salovey (5)'in duygusal zekayı tanımlayan şematize edilmiş şekli aşağıda verilmiştir (Şekil 2.1.).

Şekil 2.1. Duygusal zeka. (5)

Page ve Page (63)'in belirttiğine göre Goleman, duygusal zekanın yönlerini aşağıdaki şekilde tanımlamaktadır;

➤ *Genellikle ne hissedildiğinin bilinmesi:* Bu tip öz farkındalığın geliştirilmesi zaman ve uygulama gerektirir ve kariyer seçimi ya da evlilik gibi hayatla ilgili birçok kararın verilmesinde önemlidir.

➤ *Dürtü kontrolü ve gecikmiş haz:* Duyguları yönetme elemanları olan bu iki eleman, her başarının temelini oluşturur. Dürtü kontrolü ve hazzı geciktirmede sorunu olan kişiler ergenlikte gebelik, okuldan atılma gibi sorunlarla büyük olasılıkla karşılaşır.

➤ *Başkalarının duygularını tanıma:* Empati, temel bir beceridir. Empatik olan bireyler başkalarının sosyal sinyallerine karşı daha duyarlıdır, sözde bir sosyal bir antenleri vardır. Bu bireyler başkalarıyla çalışabilme, sorunları işbirlikçi bir şekilde çözebilme yeteneğine sahiptirler. Başkalarının duygularını tanımada zorluk yaşayan bireyler başkalarıyla ilişki kurma ve ilişkiyi sürdürme konusunda zorluk yaşarlar.

➤ *Kendi kendini sakinleştirebilme:* Zaman zaman herkes kaygılı, güvensiz, hayalkırıklığına uğramışlık duygularını deneyimler. Bu duygularla nasıl başedileceğini bilmek ve olabildiğince sakinleşebilmek duygusal zekanın önemli yönlerindedir (63).

Duygusal zeka terimi, bu yapıyla yakından ilişkili ve literatürde kullanılan en yaygın terimleri olan “duygusal farkındalık”, “duygusal okuryazarlık”, “duygusal yeterlik”, “aleksitimi”, “psikolojik düşünce”, “sosyal zeka”, “sosyal duygusal öğrenme”, “kişisel zeka”, “pratik zeka” ve “duygusal sosyal zeka” gibi terimleri tanımlamada kullanılan kesin, geniş ve çeşitli bir yaklaşımı kapsamak için kullanılıyor. Literatürde bu terimlerin çoğunluğunun duygusal zeka teriminin yaygın yapısını ya da farklı yönlerini tanımlamada kullanıldığı belirtilmekle birlikte, aşağıdaki yeterlikler üzerine odaklanma eğilimi göstermektedirler;

- Duyguları tanıyabilme, anlayabilme ve duyguları yıkıcı olmayan bir şekilde ifade edebilme kabiliyeti,
- Başkalarının duygularını anlayabilme ve başkalarıyla işbirliği içinde olabilme kabiliyeti,
- Duyguları etkili bir şekilde kontrol edebilme ve yönetebilme kabiliyeti,

- Değişiklik sonucu oluşan duyguları ve değişiklikleri yönetebilme, ve sorunlara kişisel ve kişilerarası bir yaklaşımla uyum sağlayabilme ve sorunu çözebilme kabiliyeti,
- Olumlu bir etki bırakabilme ve kendi kendini motive edebilme kabiliyeti (64).

BarOn duygusal zekayı kavramsallaştırma temeline dayanarak, duygusal ve sosyal zekaya sahip olan insanların kendilerini anlama ve ifade etme, başkalarını anlama ve başkalarıyla iyi ilişkiler kurabilme ve günlük yaşamın gerekleriyle daha iyi şekilde başa çıkabildiklerini savunmaktadır. Bu kavram, en başta, kendilerinin ve duygularının genel olarak farkında olabilme kabiliyeti, güçlü ve zayıf yönlerini anlayabilme ve duygularını yıkıcı olmayan bir biçimde ifade edebilme kabiliyetine dayanır. Ayrıca, duygusal ve sosyal zekaya sahip olmak, başkalarının duyguları ve ihtiyaçlarına karşı duyarlı olmayı ve karşılıklı olarak işbirlikçi, yapıcı ilişkiler kurmayı ve sürdürmeyi gerektirir. Son olarak duygusal zekaya sahip insanlar, kişisel, sosyal ve çevresel değişiklikleri etkili bir şekilde yönetebilir, acil durumlarla gerçekçi ve esnek bir şekilde başa çıkabilir ve sorunları kişilerarası bir yaklaşımla çözebilirler. Bunun için insanlar, duyguları etkili bir şekilde yönetebilmeli ve yeteri kadar olumlu, iyimser ve kendi kendine motive olabileceğine sahip olmalıdırlar (64).

Duygusal zeka teriminin literatürde en yaygın kullanılan terimlerinden biri Duygusal Sağlıktır. Duygusal Sağlık kişinin kendine güvenebilme, başkalarıyla ilişki kurabilme, stres ve hayalkırıklıklarıyla başedebilme, sorunları çözebilme, başarıları takdir edebilme ve kararlar alabilme yeteneği olarak tanımlanmaktadır (63).

Duygusal zeka terimi kapsamında yer alan bir diğer terim ise Duygusal Yeterliktir. Saarni (65)'ye göre duygusal yeterliği, duygusal bir durumdan çıktığımızda ve her neyi yapmayı planladığımızı başardığımızı hissettiğimizde gösteririz. Saarni'nin duygusal yeterliği tanımlayan beceriler tablosu Tablo 2.1.'de verilmiştir:

Tablo 2.1. Duygusal yeterlik becerileri. (65)

-
1. Birinin duygusal durumu ve çoklu duyguları deneyimleyebileceği ile ilgili farkındalık sahibi olmak ve daha olgun seviyelerde, bilinçsiz dinamikler veya seçici dikkatsizlik nedeniyle kişinin duygularını bilinçli olarak fark edemeyeceğine dair farkındalık.
  2. Duygusal anlamlarına göre bir dereceye kadar kültürel çoğunluğun özelliklerine sahip olan koşullu ve anlamlı ipuçlarına dayanan, başkalarının duygularını fark edebilme yeteneği,
  3. Duygusal kelime hazinesini ve ifade terimlerini kendi kültüründe/alt kültürde yaygın şekilde kullanabilme ve daha olgunlaşmış seviyelerde duygu ile sosyal roller arasında bağlantı kuran kültürel senaryoların kazanılması.
  4. Başkalarının duygusal deneyimlerine karşı empatik ve duyarlı olabilme yeteneği.
  5. İçsel duygusal durumunun hem kendinde hem de başkalarında dıştan ifade ile karşılık bulmaya gereksinimi olmadığını anlayabilme yeteneği, ve daha olgunlaşmış seviyelerde kişinin duygusal ifadeye yönelik davranışlarının başkasının üzerinde etki edebileceği ve bunu, kişinin kendini tanıtmaya stratejilerinde hesaba katması.
  6. Yoğun ya da stres güçlüğü gibi geçici duygusal durumları düzelteren öz-düzenleyici stratejileri kullanarak caydırıcı ve üzücü duygularla baş edebilme yeteneği.
  7. İlişkilerin yapısının ya da doğasının, büyük oranda, duyguların ilişkide nasıl iletildiği tarafından tanımlandığı ile ilgili farkındalık, duygusal aciliyet derecesine göre ya da sergilenen ifadenin güvenilirliği ya da duygusal karşılıklılığın derecesi ya da ilişkiyle uygunluğu gibi; örmeğin, samimiyet kısmen, gerçek duyguların karşılıklı paylaşılması olarak tanımlanır, buna karşılık ebeveyn-çocuk ilişkisi dengeli olmayan gerçek duygulara sahip olabilir.
  8. Duygusal öz- yeterliğe sahip olma yeteneği; birey kendini duygu olarak gösterir, genel olarak, hissetmek istediği şekilde, bu, duygusal öz –yeterliğin kişinin başka birinin duygusal deneyimlerini kabul etmesi anlamına gelir, benzersiz, tufah ya da kültürel açıdan alışagelmış, ve bu kabul, arzulanan duygusal dengeyi neyin oluşturduğu hakkında bireyin inançlarıyla uyumludur; özünde kişi, duygusal öz yeterlik ve ahlaki anlamı ile uyumlu olduğunu ortaya koyduğunda birinin kişisel duygu teorisi ile uyumlu yaşar.
-

Duygusal zeka kuramına dayanan Duygusal Okuryazarlık teriminin literatürde çeşitli tanımları yer almaktadır. Bruce (8)'un belirttiğine göre Mathews, duygusal okuryazarlığı, sadece kendi ve başkalarının duygularının tanınması olarak değil, aynı zamanda kendi duygularını ve başkalarının duygularını anlayabilme ve hatta bu duyguları kontrol edebilme, o duyguları düşüncede özümseyebilme yeteneği olarak tanımlamaktadır. Duygusal okuryazarlığa ulaşmak, kişinin ilk olarak yüz ifadeleri ve beden dili ile temel duyguları tanımayı öğrenmesi gereken ve sonrasında duyguları uygun bir biçimde ele alma ve ifade etmeden önce bunun ne anlama geldiği ile ilgili bir anlayış geliştirdiği bir süreç olarak düşünülmelidir. Duygusal okuryazarlık süreci (Şekil 2.2.)'de gösterilmiştir:

Temel Tanıma	Basit Anlama	Uygun Kullanım ve İfade	Etkin Anlama ve Empatinin İfade Edilmesi
--------------	--------------	-------------------------	--

Şekil 2.2. Duygusal okuryazarlık süreci. (8)

Roffey (41)'e göre duygusal okuryazarlık bir program değil, olma halidir ve ilişkilerin tüm yönleriyle ilişkili olan değerler temelli bir kavramdır. Bu kavram sadece bireyler dahilinde olan bilgi ve becerileri içermez, aynı zamanda sistemlerin ve içinde yaşadığımız toplumların da tutumlarını içerir.

Bireyler için Duygusal Okuryazarlığın kapsamı;

- Neyi neden hissettiğimiz ile ilgili kişisel farkındalık, kavrama, bilgi ve beceri
- Duyguyu güvenli bir şekilde düzenleyebilmeyi öğrenme
- Duygusal kaynakların neye dayandığını bilmek
- Duyguları güvenli bir şekilde ifade etmenin çeşitli yolları hakkında bir repertuara sahip olmak ve bu beceriyi çatışma durumlarında uygulamaya dönüştürebilme becerisine sahip olmak
- Başkalarının ve becerilerinin farkında olma ve anlama

- Olayları iyi yönetebilmek için duyguları ayarlayabilmek
- Olumluya odaklanabilme
- Kişisel ve profesyonel bütünlük: değerleri tanıma ve bu değerlerin temelleri bağlamında tutarlı davranma
- Kişisel etkililik konusunda sağduyu sahibi olmak ve içten denetimli olmak
- Ani tepkiler vermek yerine düşünerek hareket etmeyi kapsamaktadır.

Kişiler arasında Duygusal Okuryazarlık ise;

- Onay, kabul ve değer gösterilmesi
- Olumlu ve yapıcı iletişim
- Kendine güvenmeyi içeren etkili etkileşimler
- Dürüstlük, şeffaflık ve güven
- Duygusal kaynakların karşılıklı desteklenmesi
- Uzlaşma ve müzakere ile çatışma çözme konusunda isteklilik
- Kişilikler yerine sorunlara odaklanmak
- Yargılamak yerine yeterlikler ve olasılıkları keşfetmek
- Potansiyel çatışmanın tırmanmasını azaltabilme becerileri
- Olay ve durumlardan güvenli bir şekilde geri çekilebilmeyi desteklemektedir (41).

Okul öncesi dönem, çocukların bilişsel ve dil gelişimlerinin yanı sıra sosyal ve duygusal olarak da yeterlik kazandıkları bir dönemdir. Kopp (1989), duygusal dili öğrenmenin, çocukların duygularını anlamalarına ve duygular ile ilgili durumlar hakkında konuşmanın, çocukların duygularını kontrol etmelerine ve yönetebilmelerine yardımcı olduğunu ifade etmektedir (6).

Duyguları tanıma, duyguları ifade etme, duyguları düzenleme ve sosyal sorunları çözme becerilerini içeren sosyal duygusal yeterlik becerileri, çocukların sosyal çevrelerinin oluşumunda önemli rol oynamaktadır (66).

Duygusal etkenler insan yaşamının tüm evrelerinde önemli bir yer tutar. Günlük yaşamda sıklıkla etkisi altında kaldığımız duyguların henüz bu duyguları yeterince tanıyamayan ve kontrol edemeyen okul öncesi çocukların davranışlarını yönlendirmelerinde önemli rol oynar çünkü çocuklar sosyal ilişkilerinin temelini, çevreleriyle kurdukları duygusal etkileşime dayalı olarak oluştururlar. Çocuk ailesinden ve çevresinden aldığı tepkilere göre olumlu ya da olumsuz duygusal davranış modelleri sergiler (26). Duygusal sağlık, bireyin kendiyile mutlu olabilme, başka insanlarla ilişki kurabilme, hayalkırıklığı ve stresle baş edebilme, sorun çözebilme, başarıyı takdir edebilme ve karar verebilme becerisidir. Duygusal sağlık becerilerini kazanan çocuklar, ilerleyen yaşlarda riskli alışkanlıklara ve hayatta karşılaşacakları sorunlara karşı daha donanımlı olmaktadır (63). Duygusal yeterlik terimi, duygularla ilgili tüm yetenekleri içerisine dahil eden, kendisi ve başkalarıyla mutlu ve sağlıklı ilişkiler kurabilmesidir. Duygusal yeterlik alanındaki etkili araştırmacılardan Saarni (2002)'ye göre, Duygusal yeterlik, çocuğun hem kendi hem de başkalarının duygularını tanıması, adlandırması ve düzenleyebilmesidir. Ayrıca çocuklar, kültürlerince verilen duygusal söz varlığına sahip olmalıdırlar ve bu duygusal söz varlığını iletişimlerinde uygun bir şekilde kullanabilmelidirler (31).

Erken yaşlardan itibaren çocuğun duygularını tanıma, anlama, ifade etme ve kontrol edebilme becerilerinin desteklenmesine olanak sağlayan bir çevrenin, bir tutumun, çocuğun sağlıklı bir duygusal gelişime sahip olmasında önemli bir etken olduğu söylenebilir.

Izard (1991)'e göre; mutluluk, korku, üzüntü, öfke gibi duyguların temel duygular olup hepsinin kişisel his, fizyolojik değişim ve açık davranıştan oluşan üç öğeden oluştuğunu ve tüm insanlar için evrensel olduğunu belirtmiştir (67). Çocuklar, tıpkı kendileri gibi başkalarının da duyguları, inançları ve hayalleri olduğu konusunda eğitilmelidir çünkü başkalarının davranışlarından birçok şey öğrenebiliriz (16).

Hansen ve Zambo (24)'ya göre, çocuklar basit duygularla doğarlar ve zamanla bu duygu becerileri repertuarlarına karmaşık duygular eklenerek duygu dünyaları zenginleşir ve bu duyguları uygun yollarla kontrol etmeyi öğrenirler. Çocukların sonradan edinecekleri duygusal beceriler, ilk yıllarda edindiklerinin üzerinde oluşur (2). Çocuklar öfke, korku, acı, kayıp ve yalnızlık gibi çocukluk çağı duygularını bedenlerinde hissederek basit çocukluk çağı duygularını tanımaya başlarlar. Çocuklar sesler, renkler, jest ve mimikler, oyun hamuru ve kil gibi materyalleri kullanarak duygularını yönetmeyi öğrenirler (68). Çocukların duygu repertuarlarını genişletecek zengin öğrenme ortamlarının yaratılmasının çocuğun sadece duygusal becerilerini değil tüm gelişim alanlarında farklı becerilerini destekleyici bir unsur olacağı söylenebilir. Tam tersi ortam ve durumlara maruz kalan çocuklara ilişkin olarak ise Yavuzer (22), duygusal etkileşimin azlığının yalnızca bireyin duygusal dünyasını etkilemekle kalmadığını, aynı zamanda onun fizyolojik, zihinsel ve toplumsal gelişimine de olumsuz etkide bulunduğunu ifade etmektedir.

Roffey (41), ilişkilerin tüm açıları ile değerler temelli bir kavram olarak tanımladığı Duygusal Okuryazarlığın, öz farkındalık, duyguları ve nedenlerini tanıma, anlama, düzenleme ile duyguları olumlu bir şekilde ifade etme ve olumlu duygulara odaklanma becerilerini içerdiğini belirtmektedir.

Harper (25)'in belirttiğine göre Schiller duygusal okuryazarlığı, duygularını anlama ve duygularını düzenleme yeteneği olarak tanımlamaktadır. Yaşamın ilk üç dört yılı, bebeğin beyninin tam gelişmiş ölçüsünün üçte ikisine kadar büyüdüğü ve karmaşıklığının daha sonra hiç erişemeyeceği bir hızla geliştiği bir zamandır. Bu dönemdeki temel nitelikteki beceriler daha sonraki dönemlere kıyasla daha kolay öğrenilir. Duygusal beceriler, bunların en önde gelenidir (2). Saltalı (69)'nın belirttiğine göre Berk, yapılan araştırmaların çocuğun duygusal becerilerinin gelişiminde en önemli dönemin 4-8 yaş dönemi olduğunu gösterdiğini bildirmiştir. Bu yaş grubu, çocukların duygusal ipuçlarını tanımları, duyguların sebeplerini, sonuçlarını ve davranışsal çıktılarını öğrenmeleri için en uygun zaman olduğunu belirtmektedir. Garner ve Estep (40)'in belirttiğine göre Bryant, Duygusal yeterliğe sahip çocukların, bu yeterliği düşük olan çocuklara göre daha arkadaş canlısı olma

eğiliminde olduğunu bildirmiştir (40). Duyguları iyi okuyamayan ya da ifade edemeyen çocuklar kendilerini sürekli engellenmiş hisseder (2).

2.8.1. Duygular

Duygular, doğumdan sonraki ilk birkaç aydan itibaren bizimledir. Yüz ifadeleri, duygunun sadece bir bileşenidir- davranışsal bildirimdir. Duygu aynı zamanda fizyolojik tepkiler ve öznel hisleri içerir (67). Goleman (2) duygularımızın; düşünmek ve planlamak, uzak bir hedefe hazırlanmayı devam ettirmek, sorunları çözmek gibi yeteneklerimizi engellediği ya da güçlendirdiği ölçüde, doğuştan gelen zihinsel yetelerimizi kullanma kapasitemizin sınırlarını çizerek hayatta neler yapabileceğimizi belirlediğini ifade etmektedir.

Saarni (65)'nin belirttiğine göre Campos ve arkadaşları duygunun, kişiye önemli olan konularda kişi ile çevresi arasındaki ilişkiyi kurma, sürdürme, değiştirme ya da bitirmede kişinin girişimi olduğunu ifade etmektedir.

Goleman (2) duyguyu, bir his ve bu hisse özgü belirli düşünceler, psikolojik ve biyolojik haller ve bir dizi hareket eğilimi anlamında tanımlamaktadır. Goleman'a göre bazı kuramcılar temel duygu kümelerinin olduğunu öne sürmektedirler;

- *Öfke: hiddet, hakaret, içleme, gazap, tükenme, kızma, sinirlenme, hınç, kin, rahatsızlık, alınganlık, düşmanlık, en uç noktada ise patolojik nefret ve şiddet.*
- *Üzüntü: acı, keder, neşesizlik, kasvet, melankoli, kendine acıma, yalnızlık, can sıkıntısı, umutsuzluk ve patolojik olduğunda şiddetli depresyon.*
- *Korku: kaygı, kuruntu, sinirlilik, tasa, hayret, şüphe, uyanıklık, vicdan azabı, huzursuzluk, çekinme, ürkme, dehşet, patolojik olduğunda fobi ve panik.*
- *Zevk: mutluluk, coşku, rahatlama, tatmin, haz, sevinç, eğlenme, gurur, heyecan, hoşnutluk, kendinden geçme, aşırı zindelik, kapris ve en uç noktada mani.*

- *Sevgi: kabul görme, dostluk, güven, iyilik, yakın ilgi, sadakat, hayranlık, aşırı tutkunluk, muhabbet.*
- *Şaşkınlık: şok, hayret, afallama, merak.*
- *İğrenme: hor görme, aşağılama, küçümseme, tikslenme, nefret etme, hoşlanmama, itici bulma.*
- *Utanç: suçluluk, mahcubiyet, hayal kırıklığı, pişmanlık, küçük düşme, üzülme, çile ve nedamet.*

Merak ve sevinç gibi olumlu duygular, kişiliğin dışadönüklük boyutu ile pozitif ilişkilidir ve çoğu olumsuz duygu, nevrozluğun boyutuyla ilişkilidir. Başarı gibi daha özgül kişilik özellikleri merak duygusuyla, öfke, iğrenme ve hor görme duyguları da saldırganlık ile ilişkili olabilir (4). Akman (28)'ın belirttiğine göre Ekman ve diğerleri, kültürler arası araştırmaların temel insan duygularının evrensel olduğunu gösterdiğini bildirmiştir. Belli duyguların ne zaman ve hangi ortamlarda ifade edilebileceği ise kültürden kültüre farklılık gösterebilmektedir. Hayatımıza anlam veren duygular, hayatımızın gelişmesi ve sona ermesi sürecinde, bir değer ve anlamlar sistemi sağlayarak varlığımızın temelini oluşturur (70). Duygular, insan yaşamının ayrılmaz parçalarıdır. Herkes hatta birkaç aylık bebek bile duygulara sahiptir. Onlar da gülümser, ağlar, sevildiğini anlar, öfkelenir ve korkarlar (69). Bebeklerin başkaları ile olan ilişkileri ilk duygularını, ilk duyguları da başkaları ile olan ilişkilerini şekillendirir. Anne babalar, bebeklere duyguları öğretme konusunda önemli rol oynarlar (28).

Çocuklar üç yaşına ulaştıklarında birçok duyguyu deneyimler ve ifade ederler. Çocukların duygu repertuarları üzüntü, kaygı, korku, merak, eğlenme gibi tüm temel duyguları içerir ve duyguların ifade edilme biçimleri giderek farklılaşır (7).

2.8.2. Duyguları Tanımlayabilme

Curby ve arkadaşları (66)'nın belirttiğine göre Halberstadt, duyguları tanıyabilmenin, duygu sinyallerini tanıyabilme becerisi olduğunu belirtmektedir. Çocukların, korku ve şaşkınlık gibi duygulara öncülük eden mutluluk, üzüntü ve

kızgın duyguların nedenleri ile yüz ifadelerini öğrendiklerini ifade etmektedir. Saarni (65)'ye göre duygusal yeterliğin ilk ve en temel becerisi olan ne hissettiğimizi tanıma becerisi, kişilerarası etkileşimler de olabilen bazı olayların önemini kabul ettiğimiz anlamına gelir. Olaylar, duygusal tepkilerimiz ile anlamlı hale gelir. Olgunlaştıkça, aynı durumda ya da aynı kişiye üzüntü, suçluluk, kaygı gibi birden fazla duyguyu hissedebileceğimizi anlarız.

Duygularını tanıyabilen kişiler, hayatlarını daha iyi idare ederler (2). Bilimsel çalışmalar, duygularını tanımlamakta ve başkalarını anlamakta zorlanan "duygu sağırı" (aleksitimi) bireylerin düşünme yeteneklerinin olmadığını ortaya koymuştur (56).

2.8.3. Duyguları Anlayabilme

Yetişkinler gibi bebekler de başkalarının duygularını, kendi davranışlarını yönetmek için kullanırlar. Yabancı bir ortamda olan bebekler sıklıkla, durumu yorumlamalarına yardımcı olmaları için anne ya da babalarına bakarak ipuçları ararlar (67). Okul öncesi dönemde çocuklar kendilerinin ve başkalarının duygularını doğru bir şekilde yorumlayabilir, duyguların içten geldiğini ve başkalarından saklanabileceğini bilirler. Duyguları okuyabilen çocuklar yetişkinlerle ve akranları ile nasıl ilişki kuracağına daha iyi karar verebilmektedirler (28). Başkalarının duygularını anlamak güçlü bir kişilerarası beceridir ve duygunun bu sosyal yanı önemlidir (7). Empati, başkalarının duygularını anlayabilme, duyguları tanıyabilme ve duyguların kişileri nasıl etkileyebileceğini anlama duyarlılığına sahip olmaktır. Kişiler duygularını sıklıkla beden diliyle ifade ederler. Resimler ve videolar aracılığıyla çocukların, kişilerin yüz ifadelerini ve beden hareketlerini yorumlamayı öğrenmeleri sağlanabilir (63). Empati kurabilen kişiler, başkalarının neye ihtiyacı olduğunu, ne istediğini gösteren belli belirsiz sinyallere karşı daha duyarlıdır (2). Sevinç (49)'in belirttiğine göre Dökmen, empati göstermenin, bir insanın kendisini karşısındakinin yerine koyarak onun duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlaması ve olaylara onun bakış açısıyla bakması şeklinde tanımlamaktadır.

Denham (7)'in belirttiğine göre Gordon ve Saarni duyguları anlama becerisini şu şekilde tanımlamaktadır;

- Kişinin kendi duygusal durumunu fark etmesi (örneğin; okul öncesi öğretmeni tarafından oyundan çıkarılan çocuğun kızgınlık yerine daha çok üzüntü duygusunu hissetmesi).
- Başkalarının duygularını fark edebilme (örneğin; babanın eve geldiğinde gülümsemesinin, gününün iyi geçtiği anlamına gelmesi)
- Duygular ile ilgili kelime hazinesini kullanmak (örneğin, ölen bir evcil hayvanın ardından ailenin duyduğu üzüntüyü hatırlamak).

2.8.4. Duyguları İfade Edebilme

Dünya çapındaki tüm çocuklar temel duyguları ifade etmelerine rağmen, duyguların ifade edilmesinin sıklığında kültürel farklılıklar mevcuttur (67). Bütün duygular kabul edilebilir ancak davranışlar sınırlandırılmalıdır. Fiziksel tepkiler ve saldırgan davranışlarda bulunmak yerine sözle ifade etmek teşvik edilmelidir (49). Denham (7)'in aktardığına göre Gordon ve Saarni duyguların ifade edilmesine yönelik becerileri aşağıdaki gibi ifade etmektedir;

- Sosyal bir durum ya da ilişki ile ilgili sözlü olmayan duygusal mesajların ifade edilmesi için mimiklerin kullanılması (örneğin; sarılmak).
- Başkalarının duygularına karşı empati duymak (örneğin; yere düşerek dizini acıtan küçük kızkardeşi öpmek).
- Suçluluk, gurur, utanç ve aşağılama gibi karmaşık sosyal ve içe kapanık duyguları uygun yolla ifade etme (örneğin; yanlışlıkla arkadaşının kağıdını yırtan çocuğun arkadaşından özür dilemesi ve hatasını telafi etmek için çaba göstermesi).
- Kişinin kendi içinde belli bir şekilde hissedebileceği fakat dışarıya farklı bir tavır gösterebileceğini kavrama- özellikle, sosyal olarak uygun duyguların ifade edilmesi gerekirken, sosyal olarak reddedilen duyguların açık ifadesi kontrol edilebilir (örneğin; yetişkin birini ziyaretinden korkmak ama hiçbir duygu ya da hafif bir gülümseme ifade etmemek).

Saarni (2002)' ye göre, dilsel yetenek, özellikle, kişide duygusal sözcük varlığının varoluşu, çocukluk çağında duygusal yeterliği arttırmada anahtar rol oynar. Kendi duygularını uygun bir şekilde adlandırabilmek, duygusal süreçleri anlayabilmek ve bu süreçler hakkında konuşabilmek dilin araç olarak kullanımını gerektirmektedir. 31). Buradan yola çıkılarak erken çocukluk dönemindeki çocukların sözcük dağarcıklarının genişletilmesinin, duygularını sözel olarak ifade etmelerine yardımcı olabileceği söylenebilir.

Duygular, olumlu ve olumsuz şekillerde ifade edilebilir. Duygularını olumlu bir şekilde ifade edebilen çocuklar akranlarıyla yakın ilişki kurabilirken duygularını olumsuz şekilde ifade eden çocuklar akranları tarafından dışlanırlar (66). Çocuklar üç yaşına geldiklerinde, birçok duyguyu deneyimler ve ifade ederler. Çocukların duygu repertuarları eğlenme, üzüntü, kaygı, korku, merak bütün temel duyguları içermekte ve duyguların ifade şekilleri giderek farklılaşmaktadır. Okul öncesi çocuklar olumlu ve olumsuz duyguları paylaşabilirler (7). Küçük çocuklar genellikle hissettikleri duyguyu söz ile ifade etmede zorluk çekerler. Çocuklar bir duyguyu ifade edebildiklerinde, bütün duygularını sözle ifade etmeyi öğrenerek ve ihtiyaçlarını başkalarına ifade edebilirler (63).

Yaklaşık üç yaşında, çocuklar, durumun gereklerine göre ifade şekillerini değiştirebilirler, ayrıca ifade gücünü gerektirdiği gibi engelleyebilir ya da yoğunlaştırabilirler. Duygusal ifade yeteneğinin belirleyicisi olarak bağlam daha önemli hale gelmektedir. Örneğin; oyun sırasında annenin dikkatini çekecek istenmeyen bir bağırma yerine akranına göze çarpan bir şekilde kızmak uygun ve daha etkilidir (7).

2.8.5. Duyguları Düzenleyebilme

Saarni (65)'nin belirttiğine göre Kopp ve arkadaşları bir bebeğin ilk olarak duygu düzenlemesi ile ilgilenmek durumunda olduğunu ifade ederek: bebeğin duygusal uyarıcısının duruma göre değişmeyi gerektirdiğini bildirmiştir. İdeal olarak bebek kendini yatıştırabilme yeteneğine erişebilir, örneğin emziğini emmeyi sürdürebilir ya da uyuyabilir, ve bebeğe bakım veren kişi destek olarak bebeği yatıştırabilir.

Duyguları düzenleyebilme becerisi çocuklara, hissedilen duyguların ürünü olan tepkiler vermenin yanı sıra zihinsel tepkiler vermelerine de olanak sağlar. Duygusal yeterliğin en önemli ögesi olan duyguları düzenleyebilme becerisi, erken çocukluk döneminde akran ilişkileri ve zihinsel kilometre taşlarına erişme gibi diğer gelişimsel becerilerle etkileşim içerisinde olan önemli bir beceridir (66). Goleman (2) duyguları düzenleyebilme becerisi zayıf olan kişilerin sürekli huzursuzlukla mücadele ettiklerini, güçlü olanların ise hayatın tatsız sürprizleri ve terslikleriyle karşılaştıktan sonra kendilerini daha kolay toparlayabildiklerini belirtmektedir.

Denham (7)'in belirttiğine göre Gordon ve Saarni duyguları düzenleme becerisini aşağıdaki gibi tanımlamaktadır;

- Sakındırıcı ya da üzücü duygular ya da bu duyguları ortaya çıkaran durumlarla başedebilme (örneğin, çok kızgın olmasına rağmen küçük kardeş tüm oyuncakları aldığı anda hemen saldırganlık göstermek yerine annenin yardımını alma).
- Keyifli duygular ya da bu duyguları ortaya çıkaran durumlar ile başedebilme (örneğin, derin bir nefes alma ve oyun alanında kovalamaca oynarken neredeyse kontrol edilemeyecek kadar hoşnut olsa da, birinin kahkahasını reddetmek).
- Stratejik olarak deneyimi ve duyguların ifadesini uygun zamanlarda düzenlemek (zorbanın geri çekilmesi için öfke içinde yüz buruşturmak; yakın arkadaşının mutluluğunu paylaşmak için şarkı söylemek).

2.9. Okul Öncesi Dönem Resimli Öykü Kitapları ve Duygusal Okuryazarlık

Yener (56) çocuk kitaplarının duygu eğitiminde kullanılmasının anlamını, Goleman'ın duygu tanımında sözü edilen düşünsel, psikolojik ve biyolojik hallerle ilgili olarak kurgulardan yararlanarak etkin bir eğitimin yapılabilmesi olarak tanımlamaktadır. Çocuk edebiyatı, duygusal iletişim için önemli olan dilbilimsel alanları ortaya çıkarmada ve desteklemede uygun bir kaynaktır (31). Duygu

eğitiminde çocuk kitaplarının kullanılmasından bahseden Yener (56), kitaplar aracılığıyla duygu eğitiminin işlevlerini şu şekilde açıklamaktadır:

“Yazınsal metinler aracılığıyla duygu eğitimi, okumanın ardından tartışmayı da içeren yaratıcı bir anlama sürecidir. Çocuk bu süreçte metni anlar, metindeki duygu kümelerini bulup çıkarır, anlamaya çaba gösterir. Eğitim sürecinde zıt duyguları değerlendirmeyi öğrenir. Duyguları eğitilmiş birey, dengeli, yaratıcı, özgür, uygar, üretken, araştırmacı, özgüvenli, coşkulu, sezgileri gelişmiş bireydir. Çocuğun duygu ve davranışlarında farkındalığını sağlamak, onu davranışının nedenlerini aramaya yönlendirir”.

İyi kitaplar çocuğu somut düşünme biçiminden soyut düşünme biçimine doğru götüren araçlardır (62). Duyguların, bireyin yaşamdaki temel rehberleri olduğunu belirten Yener (56), çocuklar için yazılan metinlerde onlara duygunun yerine akli koymayı değil, ikisi arasındaki dengeyi bulma yöntemlerini sezdirmenin önemini vurgulamaktadır. Duygu ve duygu eğitimi, okurla iletişimin, çocuklara ”göre” yazılmış edebi metinler aracılığıyla sağlandığını ifade etmektedir.

Yükselen (53)’e göre, okul öncesi dönemde çocuklara, duygularını anlatmayı istemelerini destekleyici kitaplar sunulmalıdır. Öykü, masal, bilmece kitaplarında yer alan farklı yüz ifadeleri hakkında kendisiyle konuşulan, ifadelerdeki duyguyu tanımları sağlanan çocukların başkalarının duygu ve düşüncelerine karşı daha duyarlı olmayı öğrenebileceğinden söz etmektedir.

2.10. Konu ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Tüm dünyada gelişmiş ülkelerin okul öncesi eğitim programları incelendiğinde nitelikli, konu açısından zengin, hatta verilmek istenen konuya özel hazırlanmış resimli çocuk kitaplarının normal gelişim gösteren ve gelişimsel bozukluğu olan çocukların eğitiminde oldukça önemli bir rol oynadığı görülmektedir (14). Kitapların okul öncesi çocukların eğitiminde önemli bir rol üstlendiğini gösteren araştırmaların olmasına karşın, yapılan incelemelerde resimli öykü kitaplarını duygusal okuryazarlık açısından inceleyen çalışmaların yetersiz olduğu görülmektedir.

Gönen ve Veziroğlu (2012) tarafından gerçekleştirilen ve resimli çocuk kitaplarının M.E.B Okul Öncesi Eğitim Programındaki kazanımlara uygunluğunu inceledikleri çalışmalarında, kitaplarda en çok karşılanan kazanımların kendini tanıyabilme, duygularını fark edebilme ve kendini kontrol edebilme amaçlarına ait olduğu belirlenmiştir (14).

Turan ve Ulutaş (2016) okul öncesi eğitim kurumlarındaki resimli öykü kitaplarının özellikleri ile öğretmenlerin bu kitapları kullanma durumlarını inceledikleri çalışmalarında, kitaplarda çoğunlukla sosyal ilişkiler, özgüven, yardımlaşma ve aile konularına yer verildiği ortaya konmuştur (71).

Bağcı (2013), çocuk edebiyatı ürünlerinde ve çocuklar için yazılmış eserlerin değerler eğitimi bağlamında karşılaştırılmasını inceleyen çalışmasında, adalet, cesaret, cömertlik, dostluk, güven vb. değerlerin içerisinde empati kurmak kavramını da değerler adı altında incelediği görülmüştür. Araştırma sonunda, güdümlü olarak yazılmış çocuk eserlerinde işlenen değerler arasında empati kurmak varken, çocuk edebiyatçıların eserlerinde işlenen değerler arasında empati kurmak değerinin olmadığı ortaya konmuştur (72).

Şentürk (2015) 'ün, okul öncesi dönem çocukları için basılan resimli öykü kitaplarını toplumsal cinsiyete ilişkin kalıp yargılar yönünden incelediği araştırmasında; karakterleri cinsiyet, olumlu-olumsuz kişilik özellikleri, ilgi alanları, aile yapıları, giysileri, aksesuarları, saç özellikleri ve yüzlerindeki duygusal ifadeleri gibi özellikleri açısından değerlendirmiştir. Araştırma sonucunda, kadın ve erkek karakterlerin temsil edilme oranlarının birbirine yakın olduğu, tüm karakterlerde olumlu kişilik özelliklerinin olumsuz kişilik özelliklerinden fazla olduğu, erkeklerin güç gerektiren işlerde yer aldığı kadın karakterlerin ise ev işleri temizlik gibi işlerde yer aldığı, kadın ve erkeklerin duygusal yüz ifadeleri oranlarının birbirine yakın olduğu ancak karakterlerin en çok mutlu yüz ifadesi ile gösterildiğini tespit etmiştir (73).

Balat ve arkadaşları (2017), okul öncesi dönem çocuklarına yönelik resimli çocuk kitaplarında yer alan kavramları incelemeyi amaçladıkları çalışmalarında BOEHM-3 Temel Kavramlar Testini kullanarak kitaplarda en çok rastlanan

kavramları tespit etmişlerdir. Temel kavramlar; matematik-fen kavramları (parça-bütün, en geniş- den dar vb.), okuma kavramları (sağ-sol, ilk-son vb.) ve genel kavramlar olmak üzere üç boyut bağlamında incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre matematik ve okuma kavramları boyutları incelendiğinde, her iki boyutta, çeviri kitaplarda yerli kitaplara oranla daha fazla kavrama yer verildiği ve daha fazla kavram kullanıldığı tespit edilmiştir (74).

Körükçü ve arkadaşları (2016), Schwartz'ın modeline göre 3-6 yaş resimli çocuk kitaplarında değerlerin incelenmesini amaçladıkları çalışmalarında, doküman incelemesi yöntemiyle incelenen 275 resimli çocuk kitabında en çok yer verilen değerlerin sırasıyla uyma, hazcılık, geleneksellik, iyilikseverlik, uyarılımlık, evrensellik ve öz yönelimli olma iken en az yer verilen değerlerin ise güç, güvenlik ve başarı değerleri olduğu belirlenmiştir (75).

Ergün ve Gündüz (2011), okul öncesi öğretmen adaylarının okul öncesi çocuk kitaplarını değerlendirmelerine ilişkin çalışmalarında, okul öncesi öğretmenliği 3. ve 4. Sınıf öğrencilerine beşli likert tipinde bir anket uygulayarak öğrencilerin kitapları dış yapı özellikleri, iç yapı özellikleri ve resimlendirme özellikleri boyutlarında değerlendirmeleri istenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, erkek öğrencilerin kitapların dış yapı özelliklerine; kız öğrencilerin ise iç yapı özelliklerine daha fazla önem verdiği bulunmuştur (76).

Çoban, Aydos ve Erdem (2017), resimli çocuk kitaplarında yer alan olumsuz duygular ve karakterlerin kullandığı başat stratejilerini inceledikleri çalışmalarında 61 adet resimli çocuk kitabını incelemiş ve çalışma sonucunda kitaplarda en sık rastlanan olumsuz duygunun üzüntü duygusu olduğu ve üzüntü duygusunu sırasıyla korku ve öfke duygularının takip ettiği sonuçlarına ulaşılmıştır. İncelenen resimli çocuk kitaplarında karakterlerin olumsuz duygularla başa çıkmada çoğunlukla “Akran desteği isteme/yetişkin desteği isteme, İşbirliği/Mantıksal çözüm bulma/üretme, Kendi kendini motive etme” gibi işlevsel stratejiler kullandıkları; kitapların çok azında ise “Hiçbir şey yapmama, Ne yapacağını bilememe ve Tepinme/Ağlama, Duygularını bastırma/saklama, Sözel saldırganlık, Geri çekilme, Çözümü reddetme” şeklindeki işlevsel olmayan stratejilere yer verildiği saptanmıştır (77).

Pektaş (2015), okul öncesi dönem resimli öykü kitaplarında dil sanatlarını incelediği çalışmasında, farklı yayınevleri ve yazarların 1981-2014 yılları arasında basılmış 180 adet resimli öykü kitabını içerik açısından incelemiştir. Veriler, araştırmacı tarafından geliştirilen Kitap künyesi ve İçerik (dil sanatları, deyimler, mecazlar, kişileştirmeler ve benzetmeler) olmak üzere iki bölümden oluşan Kitap Kayıt formuna kaydedilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, erkek yazarların dil sanatları kullanım düzeyi kadın yazarlara oranla göreceli olarak daha yüksek tespit edilmiştir. Ayrıca çeviri kitaplarda deyim ve mecaz kullanımı, çeviri olmayanlara göre daha yüksek olarak saptanmıştır (78).

Yol (2015), 4-6 yaş resimli çocuk kitaplarında çocukluk anlayışını incelediği araştırmasında, içerik analizi ve söylem analizi ile incelediği kitaplarda çocukluk dönemine yönelik en sık karşılaşılan davranışın oyun oynama davranışı olduğunu belirlemiştir. Ayrıca, çocuğun yetişkinlerin koruması ve öğütlerine ihtiyaç duyması, düşüncesinde bazı sınırlılıklarının bulunması dikkat çeken diğer sonuçlar arasındadır. Kitaplarda, çocuklarda bulunması istenmeyen davranışlar olarak dikkatsizlik, dağınıklık, inatçılık, sabırsızlık ve utangaçlık davranışlarının yansıtıldığı sonuçlarına ulaşılmıştır. İncelenen kitapların çoğunun çocukluk sosyolojisi alanında ifade edilen toplum içinde hâkim “yetersiz ve gelişmekte olan” perspektifini yansıttığı, modern çocukluk anlayışının gerektirdiği araştıran, sorgulayan, sorumluluk üstlenen çocuk profiline kitaplarda çok az yer verildiği saptanmıştır (79).

Sildir (2016) okul öncesi döneme yönelik hikaye kitaplarının Milli Eğitim Bakanlığı 2013 Okul Öncesi Eğitim programında yer alan sosyal-duygusal alan gelişimle ilgili kazanımları desteklemeleri yönünden incelediği yüksek lisans tez çalışmasında, çalışma grubunu oluşturan hikâye kitaplarında toplam 1891 cümlelerin programda yer alan sosyal duygusal alan kazanım ve göstergelerini temsil eden ifadeler içerdiği sonucuna ulaşmıştır. Araştırma bulgularına göre, kitaplarda “Olumlu/olumsuz duygularını olumlu sözel ifadeler kullanarak açıklar.” (K5G1) göstergesinin temsil edilme oranı %13,06, “Başkalarının duygularını söyler.” (K4G1) göstergesinin temsil edilme oranı %5,87’dir. “Bir olay veya durumla ilgili olarak başkalarının duygularını açıklar.” kazanımının toplam frekans değeri (%8,78) olarak görülmektedir. Göstergelerin hikâye kitaplarında tekrar edilme sıklıklarına bakıldığında “Başkalarının duygularını söyler.” (G1) göstergesinin 111 kez temsil edildiği ve %5,87 oranıyla K4 göstergeleri

içerisinde ilk sırada yer aldığı, ikinci sırada “Başkalarının duygularının nedenlerini söyler.” (G3) göstergesi 45 ifadeyle ve %2,38 ifade oranıyla yer aldığı, “Başkalarının duygularının sonuçlarını söyler.” (G2) göstergesinin ise hikâye kitaplarında 10 kez temsil edildiği ve %0,53 oranıyla K4 göstergeleri içerisinde en düşük temsil oranına sahip gösterge olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır (80).

Turan (2014) okul öncesi öğretmenlerinin eğitim etkinliklerinde kullandıkları resimli öykü kitaplarının karakter eğitimi, öğretmen görüşü ve uygulamaları açısından incelediği araştırmasında, öğretmenlerin en sık kullandığı 100 resimli öykü kitabını incelemiş ve odak grup görüşmesi ile 24 öğretmen ile görüşme yapmıştır. Araştırma sonucunda kitaplarda okul öncesi dönem çocukları için tespit edilen değerlerin dağılımı incelendiğinde; öğrenme (%73), araştırma (%56), mutluluk (%49), nezaket/kibarlık (%37) değerlerine yüksek oranda rastlandığı; başarı (%7), saygı (%5), liderlik (%5) ve barış/uzlaşma (%5), doğayı ve çevreyi sevme (%4), tutumluluk (%2) değerlerine ise düşük oranda yer verildiği, odak grup görüşmelerinde; öğretmenlerin öykülerde daha çok empati ve öz güven değerlerinin ele alınmasını istedikleri saptanmıştır. Araştırmada ayrıca öğretmenlerin %94,1’inin öykü kitaplarını karakter eğitimi açısından etkili ve faydalı bulduğu, öğretmenlerin %87,8’inin karakter eğitimi içeren resimli öykü kitapları ile karakter eğitiminin verilebileceği görüşünde olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır (81).

Alper (2012), resimli kitaplardaki karakterlerin duygu durumlarını incelediği çalışmada, resimleme ve metinde en çok sevinç duygusuna yer verildiği, metinde şaşkınlık ve resimlemede ise öfke duygusunun en az olduğunu tespit etmiştir (82).

Harper (2016), çocukların sosyal-duygusal gelişimlerini desteklemek için resimli kitapların kullanımını incelediği çalışmada 50 adet resimli kitabı, yüksek kalitede çocuk edebiyatı kriterleri ile tutarlı olan edebi özellikler (hikaye, karakter, konunun geçtiği yer zaman, konu, üslup), görsel özellikler (çizgi, renk, şekil, metin ve kompozisyon), resimleme tekniği (gerçekçi, soyut ya da karikatür) ve resimleme aracı (mürekkepli kalem ve mürekkep, pastel, kalem, kolaj, yağlı boya, sulu boya ya da fotoğraflar) açısından incelemiştir. Çalışma sonunda, incelenen kitapların öykünün inandırıcılığı, karakterlerin duyguları yansıtabilirliği, metnin resimdeki karakterlerin yüz ifadeleri ile uyumu, metinde yüz ifadesini yansıtan sözcük

kullanımı, karakterin duygularını çağrıştıran canlı renkler/ çizgiler/perspektif kullanımı açısından uygun bulunan kitaplar belirlenmiştir (25).

Beazidou, Botsoglou ve Vlachou (2012) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, Yunan okul öncesi öğretmenlerinin çocuklara kitap okurken kullandıkları stratejiler gözlemlenmiş ve kullanılan stratejilerin çocukların duygusal gelişimini nasıl etkilediğini araştırmışlardır. Çalışmaya katılan öğretmenlerin genellikle çocuklara okudukları kitaplar arasından nitelik ve kalite bakımından birbirine benzer olan kitaplar araştırmacılar tarafından belirlenerek öğretmenlerin okumaları sağlanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin bir kısmı interaktif kitap okuma sürecinde sadece duyguları tanıma ve ifade etmeye yönelik basit sorular kullandıkları, diğer öğretmenlerin ise çocukların kitap okuma sürecine aktif olarak katılmalarını sağlayarak sadece kendi duygularını değil başkalarının da duygularını anlamalarını destekleyen yüksek tartışmalar gibi karmaşık stratejileri kullandıkları saptanmıştır. Ayrıca, araştırmaya katılan öğretmenlerin karmaşık stratejilerden çok basit stratejileri kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır (83).

Konuyla ilgili alanyazın incelendiğinde erken çocukluk eğitimi ve çocuk edebiyatı ile ilgilenen akademisyenler, eğitimciler, psikologlar gibi farklı disiplinlerden kişilerin çocuk edebiyatı ile ilgili çalışmalar yapmış olduğu görülebilecektir. Buna karşın erken çocukluk eğitiminde önemli bir rolü olan çocuk edebiyatının birçok değişken (değerler, dil sanatları, karakterlerin duyguları, kültür vb.) açısından araştırılmış olmasına rağmen çocuk edebiyatı eserlerini doğrudan duygusal okuryazarlık açısından inceleyen çalışmaların az olduğu belirlenmiştir.

Bu araştırmanın çocuk edebiyatı alanında çalışan sanatçılar, eğitimciler, akademisyenler, yayınevleri ve aileler için önemli bir kaynak niteliği taşıyacağı düşünülmektedir. Literatürde duygusal okuryazarlık ile ilgili bir tarama araştırmasının yeterli olmayışı bu araştırmanın, ilerleyen yıllarda çocuk edebiyatının okul öncesi dönem çocuklarının duygusal okuryazarlık becerilerini desteklemeye katma değer katacağı ve duygusal okuryazarlığa yönelik nitelikli eserlerin yaratılmasında önemli rol oynayacağı düşünülmektedir.

3. GEREÇ ve YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren, örneklem grubu, veri toplama yöntemi ve verilerin analizine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Ankara İlindeki üniversitelere bağlı anaokullarında bulunan resimli öykü kitaplarını duygusal okuryazarlık açısından incelemeyi amaçlayan bu çalışmada, nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin bir arada uygulandığı karma yöntem kullanılmıştır. Cresswell ve Plano Clark (2007), karma yöntem araştırmasını nitel ve nicel yöntemlerle veri toplama, analiz etme ve bütünleştirmeye olanak veren araştırma olarak tanımlamaktadır (84). Bu çalışmada karma yöntem araştırma desenlerinden önce nitel verilerin sayısallaştırılması ve nicel verilerle birleştirilerek analiz edilmesi amacıyla “Çeşitleme” deseni kullanılmıştır (84). Araştırmanın nicel kısmı tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Tarama araştırmaları, geniş kitlelerin görüşlerini özelliklerini betimlemeyi hedefleyen araştırmalardır. Tarama araştırmalarının amacı genellikle araştırma konusu ile ilgili var olan durumun fotoğrafını çekerek bir betimleme yapmaktır (85). Araştırmanın nitel kısmında dökümantasyon analizi yöntemi kullanılmıştır. Döküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (84).

3.2. Araştırmanın Evreni

Araştırmanın evrenini, Ankara İlindeki yaklaşık kırk yıllık köklü üniversitelere bağlı anaokullarında bulunan 2005-2017 yılları arasında basılmış okul öncesi dönem resimli öykü kitapları oluşturmuştur.

3.3. Araştırmanın Örnekleme

Araştırmanın çalışma grubunu Ankara ilindeki yaklaşık kırk yıllık köklü üniversitelere bağlı anaokullarında bulunan 2005-2017 yılları arasında basılmış 227 adet okul öncesi dönem resimli öykü kitabı oluşturmaktadır.

3.4. Örneklem Seçimi

Nicel (toplam 658 kitap) ve nitel açıdan (basım yılı çeşitliliği, yayınevi çeşitliliği) evreni temsil ettiği ve üniversite anaokullarında daha bilinçli kitap seçimi yapıldığı düşüncesiyle örneklem olarak üniversite anaokulları seçilmiştir. Öncelikle, üç üniversiteye bağlı anaokulunun kitap listelerine ulaşılmış ve kitap listelerinden seri kitaplar, etkinlik kitapları ve bilimsel kitaplar çıkarılarak okul öncesi dönem yaş grubuna uygun 2005-2017 yılları arasında basılmış toplam 658 adet resimli öykü kitabı çalışmanın evreninde yer almıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda “Olasılık Temelli Örnekleme Yöntemlerinden Seçkisiz Örnekleme Yöntemi” kullanılmıştır. Olasılık temelli örnekleme, belirli bir evrende yer alan “şey”lerin özellikleri her bireye eşit olarak dağıtılmıştır. Yani bu evrendeki “şey”lerin özellikleri belirli ölçütler uygulandığında birbirine benzer özellikler göstermektedir. Öte yandan, bu evrendeki her “şey” oluşturulacak herhangi bir örnekleme dahil olma konusunda eşit şansa sahip olmalıdır. Bu özelliklere sahip olan bir evrenden, istatistiksel hesapla evreni temsil edebilme büyüklüğüne sahip ve tamamen rastgele yöntemle bir örneklem seçilmesine Seçkisiz Örnekleme denir (84). Bu doğrultuda, evreni 658 olan bir kitleden aşağıdaki örnekleme formülü yardımıyla toplam 243 örneklem ile çalışılması planlanmıştır.

Evren biliniyorken örnekleme formülü:

$$\frac{Nt^2pq}{d^2(N-1)+t^2pq}$$

N: Evrendeki birey sayısı (658)

n: Örneklem alınacak birey sayısı 243

p: İncelenen olayın görülüş sıklığı (0,5)

q: İncelenen olayın görülme sıklığı (0,5)

t: Belirli serbestlik derecesinde ve saptanan yanılma düzeyinde t tablosundan bulunan teorik değer (1,96)

d: Olayın görülüş sıklığına göre yapılmak istenen + sapma(0,05)

Elde edilen örneklem okullara ağırlıkları oranında dağıtılarak aşağıdaki dağılım elde edilmiştir. Evren biliniyorken örnekleme yöntemi ile toplam 243 örnek kitabın incelenmesi öngörülmüştür. Örneklem dağılımı ağırlıklı dağıtım yöntemi kullanılarak her okula ağırlıkları oranında dağıtılmıştır. Her okuldan kitaplar listeden sistematik olarak seçilerek rasgelelik sağlanmıştır.

Tablo 3.1. Örneklem Seçimi

		243	Örneklem
A Anaokulu	382	0,580547	141
B Anaokulu	169	0,256839	62
C Anaokulu	107	0,162614	40
Evren	658	1	243

Ulaşılan kitaplarda öykü niteliğinde olmayan 3 kitap ve masal özelliği taşıyan 2 kitap örneklemden çıkarılarak araştırmaya dahil edilmemiştir. Ayrıca örnekleme yer alan 11 kitap basım yılı itibariyle 2005-2017 yılları arasında yer almadığından araştırmaya dahil edilmemiştir. Örnekleme oluşturan 227 resimli öykü kitabının 136'sı yerli, 91'i yabancı hikaye kitaplarıdır.

3.5. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak okul öncesi dönem resimli öykü kitaplarını duygusal okuryazarlık açısından incelemek amacıyla alanyazın araştırması sonuçlarına ve beş alan uzmanının görüşlerine dayanarak geliştirilen “Resimli Öykü Kitaplarını Duygusal Okuryazarlık Açısından İnceleme Formu” kullanılmıştır. Form; “Kitap Künyesi”, “Kitapta İşlenen Duygular” ve “İçerik Açısından Duygusal Okuryazarlık” olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Formun birinci bölümünde Kitap Künyesine (Kitabın adı, Yazarın adı, yazarın cinsiyeti, resimleyen, çeviren, kitabın konusu, kitabın teması, kitabın iletisi, ana karakter, yan karakter, yayınevi, yayım yılı ve baskı sayısı) ilişkin başlıklar yer almaktadır. Formun ikinci bölümünde “Kitapta İşlenen Duygular” kategorisi altında Öfke, Üzüntü, Korku, Zevk, Sevgi, Şaşkınlık, Utanç ve İğrenme olmak üzere sekiz duygu kümesi yer almaktadır. Formun üçüncü bölümünde ise “İçerik Açısından Duygusal Okuryazarlık” kategorisi

altında 24 maddeden oluşan ve kitapların içerik açısından duygusal okuryazarlığı yansıtmasına yönelik “Evet-Hayır” soruları yer almaktadır.

Söz konusu form kullanılırken Goleman (2)’in yapmış olduğu duygu sınıfları dikkate alınmıştır. Goleman’a göre bazı kuramcılar duyguları Öfke, Üzüntü, Korku, Zevk, Sevgi, Şaşkınlık, Utanç ve İğrenme olarak temel duygu kümelerine ayırmış ve her duygunun duygu alt kümelerini sınıflandırmıştır. Söz konusu duygu kümeleri sınıflamasında okul öncesi döneminin ilgi, ihtiyaçları ve yaş özellikleri dikkate alınarak her duygu kümesinde yer alan belirli duygular kapsam dışında bırakılmıştır. Her kitap için sırasıyla formda yer alan “Kitap Künyesi” bölümü, “Kitapta İşlenen Duygular” bölümü ve “İçerik Açısından Duygusal Okuryazarlık” bölümleri doldurulmuştur. Veriler, elektronik ortamda hazırlanan formlara işlenmiştir. Kitapların incelenme süreci Mayıs 2017- Temmuz 2017 tarihleri arasında yapılmıştır.

Form aracılığıyla incelenen her bir resimli öykü kitabının künye bilgileri formun birinci bölümüne kaydedilmiştir. Formun ikinci bölümüne resimli öykü kitabının resimlerinde ve metinlerinde gözlemlenen duygular işaretlenmiş ve işaretlenen duyguları ifade eden cümleler aynı bölüme kaydedilmiştir. Formun üçüncü bölümünde ise kitap baştan sona tekrar okunarak sorular araştırmacı tarafından yanıtlanmış ve kitabın içerik açısından duygusal okuryazarlığa yönelik “Evet/Hayır” soruları yanıtlanarak işaretlenmiştir.

3.6. Veri Toplama İşlemi

Araştırmada veriler, okul öncesi dönem resimli öykü kitaplarını duygusal okuryazarlık açısından incelemek amacıyla alanyazın araştırması sonuçlarına ve beş alan uzmanının görüşlerine dayanarak araştırmacı tarafından geliştirilen “Resimli Öykü Kitaplarını Duygusal Okuryazarlık Açısından İnceleme Formu” aracılığıyla toplanmıştır. Öncelikli olarak Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyon başvurusu sonucunda onaylanan “Etik İzin” formu ve “Gönüllü Katılım” formu anaokullarına araştırmacı tarafından iletilmiş ve anaokullarından gerekli izinler alınarak kitap listelerine ulaşılmıştır. Gelen kitap listelerinden örnekleme yer alan kitapların bir kısmı araştırmacı tarafından anaokullarına, çocuk kütüphanelerine ve kitabevlerine gidilerek incelenmiş, bir kısmı da araştırmacı tarafından satın alınarak incelenmiştir.

Örnekleme yer alan kitaplar baştan sona okunarak metinde ve resimde yer alan duygular ile ifadeleri tespit edilerek forma kaydedilmiştir. Her bir kitap araştırmacı tarafından tekrar okunarak gözden kaçan eksiklikler giderilmiş ve formun üçüncü bölümünde yer alan içerik soruları yanıtlanmıştır.

3.7. Verilerin Analizi

“Resimli Öykü Kitaplarını Duygusal Okuryazarlık Açısından İnceleme“ formundan elde edilen verilerin analizinde yüzde, frekans, ortalama gibi betimsel istatistik yöntemleri kullanılmıştır. Kitaplarda duygusal okuryazarlığın yansıtılma düzeyinin yazarın cinsiyetine ve kitabın yerli ya da yabancı olup olmamasına göre anlamlı farklılığı belirlemek amacıyla nonparametrik testlerden Mann Whitney-U testi kullanılmıştır. Duygu alt kümelerinin kitapların yerli ya da yabancı olup olmamasına göre anlamlı farklılığını belirlemek için ise Ki-Kare testi kullanılmıştır. Araştırma sonunda elde edilen veriler “Doküman İncelemesi” yöntemiyle analiz edilmiştir. “Doküman İncelemesi”, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (84).

4. BULGULAR

Bu bölümde araştırma sorularına ilişkin elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

1. Resimli Öykü Kitaplarının Künye Bilgilerine İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında incelenen 227 adet resimli öykü kitabının basım yılları, kitabın yerli ya da yabancı olup olmadığı ve yazarın cinsiyeti gibi kitabın künye bilgilerine ilişkin bulgulara aşağıda yer verilmiştir.

1.1. Resimli öykü kitaplarının basım yıllarına göre dağılımı nasıldır?

Çalışma grubunu oluşturan 2005-2017 yılları arasında basılmış 227 adet resimli öykü kitabının basım yıllarına göre dağılımı tablosu Tablo 4.1’de verilmiştir.

Tablo 4.1. Resimli öykü kitaplarının basım yıllarına göre dağılımı.

Yıl	f	%
2005	6	2,64
2006	11	4,84
2007	12	5,28
2008	32	14,09
2009	34	14,97
2010	35	15,41
2011	27	11,89
2012	27	11,89
2013	10	4,40
2014	11	4,84
2015	10	4,40
2016	10	4,40
2017	2	0,88
Toplam	227	100,00

Tablo 4.1’e göre incelenen resimli öykü kitaplarının büyük çoğunluğu 2008-2012 yılları arasında basılmış kitaplardır. İncelenen kitapların en çok 2010 yılında basılmış olduğu (%15,41), çok düşük bir oranının (0,88) 2017 yılında basıldığı görülmektedir.

1.2. Resimli Öykü Kitaplarının Yerli veya Yabancı Olup Olmamlarına Göre Dağılımı Nasıldır?

Tablo 4.2. Resimli öykü kitaplarının yerli veya yabancı olma durumlarına göre dağılımı.

Kitabın Anadili	f	%
Yerli	136	59,92
Yabancı	91	40,08
Toplam	227	100,00

Tablo 4.2'ye göre incelenen resimli öykü kitaplarının % 59,92'si yerli, % 40,08'i ise yabancı kitaplardır.

2. Resimli Öykü Kitaplarında İşlenen Duygulara İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında ele alınan 227 kitap duygu durumları bakımından incelenmiş ve frekans dağılımları verilmiştir. Öncelikle duygu kümeleri olmak üzere Öfke, Üzüntü, Korku, Zevk, Sevgi, Şaşkınlık, Utanç ve İğrenme başlıklarında toplandığı görülmüştür. Bu ana duygu durumlarına ilişkin frekans dağılımları Tablo 4.3'de verilmiştir.

Tablo 4.3. Duygu kümeleri frekans dağılımı.

Duygu Kümesi	Duygu Kümesi Dağılımı	%
Öfke	64	3,35
Üzüntü	221	11,58
Korku	200	10,48
Zevk	614	32,18
Sevgi	432	22,64
Şaşkınlık	210	11,01
Utanç	69	3,62
İğrenme	98	5,14
TOPLAM	1908	100

Tablo 4.3 incelendiğinde, incelenen kitap sayısı 227 olmasına rağmen kitaplarda duygu kümelerine yer verilme toplamının 1908 olması, kitapların her birinde birden fazla duygu kümesine yer verildiğinin göstergesidir. Buna göre resimli öykü kitaplarında en çok rastlanan duygu kümeleri Zevk (614) ve Sevgi (432) duygularıdır. Korku (200) ve Şaşkınlık (210) duyguları bu duyguları takip etmektedir. En az gözlemlenen duygu durumu ise Öfke (64) olarak gözlemlenmiştir.

Bu duygu kümelerinden Öfke duygu kümesinin duygu alt kümelerine göre dağılımları ise Tablo 4.4’de verilmiştir.

Tablo 4.4. Öfke duygu kümesinin duygu alt kümelerine göre dağılımının frekans tablosu.

Duygu Kümesi	Duygu Alt Kümesi	f	%
Öfke	Hiddet	15	23,44
	Kızgınlık	19	29,69
	Sinirlenme	10	15,63
	Alınganlık	3	4,69
	Rahatsızlık	17	26,56
Toplam		64	100

Tablo 4.4’de görüldüğü gibi Öfke duygusunun duygu alt kümelerinden en çok gözlemlenen duygu Kızgınlıktır (19). Kızgınlığı Rahatsızlık (17), Hiddet (15) ve Sinirlenme (10) duyguları takip etmektedir. En az gözlemlenen duygu durumu ise Alınganlıktır (3).

İncelenen resimli öykü kitaplarında öfke duygu kümesine ait ifadelerden bazıları ise şu şekildedir;

“Aslan, bir çocuklara baktı, bir masalcı teyzeye, bir de kitaplara baktı. Sonra çok yüksek bir sesle kükredi. Raaahrrrr!” (Kütüphanedeki Aslan, 2006, s:7) Sözkonusu cümlede aslanın yüksek sesle kükreyerek *Hiddet* duygu alt kümesini sezdiği görülmektedir.

“Sonra kızgın kızgın vızıldayarak havalandı, oradan ayrıldı.” (Tembel Arı, 2006, s:22) Verilen cümlede *Kızgınlık* duygu alt kümesine dair ifadeye rastlanmaktadır.

“*Kurbağa sinirlenip Küçük Kara Balığın üstüne atıldı.*” (Küçük Kara Balık, 2017, s:15) Söz konusu cümlede *Sinirlenme* duygu alt kümesine dair ifade görülmektedir.

“*Ama zamanla, hayvanlar da şikayet etmeye başladı.*” (Zuzu’nun Ormanı, 2016, s:19) Verilen cümlede karakterlerin içinde buldukları durumdan rahatsız oldukları, bu nedenle ifadenin *Rahatsızlık* duygu alt kümesini yansıttığı görülmektedir.

“*Süper Kurti alınmıştı.*” (Süper Kurti, 2015, s:12) Sözkonusu cümlede *Alınganlık* duygu alt kümesine yönelik ifadeye rastlanmaktadır.

Bu ifadelerde görüldüğü gibi Öfke duygu kümesi tüm duygu alt kümeleri ile birlikte yansıtılmıştır.

Karakterlerin rahatsızlık duydukları olaylar ya da durumlar karşısında sinirlenmeleri, kızmaları, kaşlarını çatmaları ve somurtkan davranışları öfke duygu kümesini gösteren jest ve mimikler olarak kabul edilmiştir. Aşağıda *Öfke* duygu kümesine ait resimler örneklendirilmiştir.

Resim 4.1. Resimlemede yer alan rahatsızlık duygusuna ait jest ve mimikler.

Resim 4.1 (Donaldson, 2012, s: 13)’deki değnek adam karakterinin yüz ifadesi ile içinde bulunduğu durumdan duyduğu rahatsızlığı yansıttığı görülmektedir. Karakter, jest ve mimikleriyle *Rahatsızlık* duygu alt kümesini yansıtır niteliktedir.

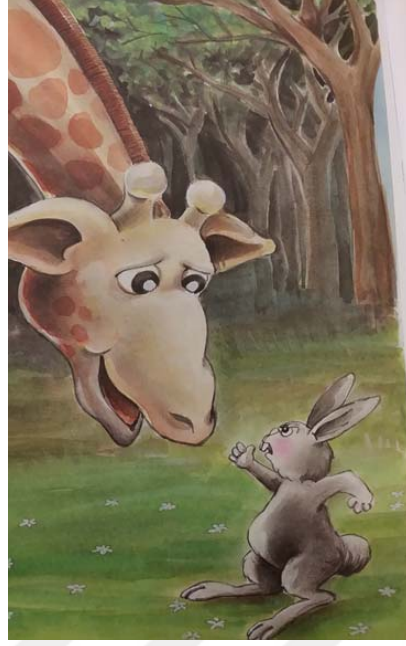
Resim 4.2. Resimlemede yer alan hiddet duygusuna ait jest ve mimikler.

Resim 4.2 (Knudsen, 2006, s: 21-22)'deki aslan karakterinin ağzını açarak ve ayaklarının üzerine kalkarak hiddetle kükrediği ve kütüphane görevlisine öfkesini yansıttığı görülmektedir. Karakterin söz konusu jest ve mimikleri *Hiddet* duygu alt kümesini yansıtır niteliktedir.

Resim 4.3. Resimlemede yer alan kızgınlık duygusuna ait jest ve mimikler.

Resim 4.3 (Nünez, 2014, s: 11-12)'deki anne karakterinin kaşlarını çatarak ve kızgın bir şekilde yavru civcive kızdığı, anne karakterin jest ve mimikleriyle *Kızgınlık* duygu alt kümesini yansıttığı görülmektedir.

Resim 4.4. Resimlemede yer alan sinirlenme duygusuna ait jest ve mimikler.

Resim 4.4 (Akal, 2012, s: 6)'te tavşan karakterinin jest ve mimikleri ile sinirli olduğu görülmektedir. Resimde *Sinirlenme* duygu alt kümesi yansıtılmaktadır.

Resim 4.5. Resimlemede yer alan alınganlık duygusuna ait jest ve mimikler.

Resim 4.5 (Howarth, 2011, s: 7) incelendiğinde, anne ayı karakterinin yavru ayıyı eğlendirmeye çalıştığı ancak yavru ayının jest ve mimikleriyle *Alınganlık* duygu alt kümesini yansıttığı söylenebilir.

Üzüntü duygu kümesini ifade eden duygu alt kümelerinin frekans dağılımı ise Tablo 4.5'te verilmiştir.

Tablo 4.5. Üzüntü duygu kümesinin duygu alt kümelerine göre dağılımının frekans tablosu.

Duygu Kümesi	Duygu Alt Kümesi	f	%
Üzüntü	Acı	29	13,12
	Neşesizlik	124	56,11
	Yalnızlık	35	15,84
	Umutsuzluk	33	14,93
Toplam		221	100

Tablo 4.5'te görüldüğü üzere Üzüntü duygusuna resimli öykü kitaplarında 221 kez rastlanmıştır. Üzüntü duygu kümesinden Neşesizlik duygu alt kümesi (124) resimli öykü kitaplarında en sık gözlemlenen duygu durumudur. Yalnızlık (35), Umutsuzluk (33) ve Acı (29) ise rastlanan üzüntü duygu kümesini ifade eden diğer duygu durumlarıdır.

Resimli öykü kitaplarında Üzüntü duygu kümesine yönelik örnek ifadeler şöyledir;

“Bu durum Mambo’yu çok üzmüştü.” (Uyurgezer Fil, 2007, s: 17) Verilen cümlede *Neşesizlik* duygu alt kümesi yansıtılmaktadır.

“Asla bir altın yıldız kazanamayacağım!” (Zogi, 2015, s:18) Verilen cümlede *Umutsuzluk* duygu alt kümesi ifade edilmektedir.

“Değnek Hanım yalnızdı.” (Değnek Adam, 2012, s: 28) Söz konusu cümlede *Yalnızlık* duygu alt kümesi yansıtılmaktadır.

“Kalbim paramparça olmuştu.”(Hatırlıyorum, 2008, s:16) Verilen cümlede üzüntü duygusu ızdırap niteliğinde ifade edildiğinden, ifadede *Acı* duygu alt kümesi yansıtılmaktadır.

Bu ifadelerde görüldüğü gibi Üzüntü duygu kümesi duygu alt kümeleri ile birlikte yansıtılmıştır.

Karakterlerin neşesiz hissettikleri, ağladıkları ya da çaresiz hissettiklerini gösteren jest ve mimiklerin Üzüntü duygu kümesini yansıttığı kabul edilmiştir.

Resim 4.6. Resimlemede yer alan neşesizlik duygusuna ait jest ve mimikler.

Resim 4.6 (Adalı, 2014, s: 24)'deki karakterin yaşadığı durum sebebiyle keyifsiz ve mutsuz olduğu, jest ve mimikleriyle *Neşesizlik* duygu alt kümesini yansıttığı görülmektedir.

Resim 4.7. Resimlemede yer alan acı duygusuna ait jest ve mimikler.

Resim 4.7 (Nünez, 2014, s: 7) civciv karakterinin çok mutsuz olduğu ve üzüntüsünü ağlayarak yansıttığı görülmektedir. Karakterin jest ve mimikleri *Acı* duygu alt kümesini yansıtır niteliktedir.

Resim 4.8. Resimlemede yer alan umutsuzluk duygusuna ait jest ve mimikler.

Resim 4.8 (Lestrade, 2012, s: 24)'teki karakterin umutsuz ve çaresiz bir şekilde baktığı, jest ve mimikleriyle de *Umutsuzluk* duygu alt kümesini desteklediği görülmektedir.

Resim 4.9. Resimlemede yer alan yalnızlık duygusuna ait jest ve mimikler.

Resim 4.9 (Moss, 2017, s: 20)'daki erkek ayı karakterinin tek başına oturarak ağladığı ve yalnızlık duygusunu hissettiği söylenebilir. Resimde *Yalnızlık* duygu alt kümesi yansıtılmaktadır.

Resimli öykü kitaplarında gözlemlenen bir diğer duygu kümesi Korkudur. Korku duygu kümesinin duygu alt kümelerine göre dağılımı Tablo 4.6’da verilmiştir.

Tablo 4.6. Korku duygu kümesinin duygu alt kümelerine göre dağılımının frekans tablosu.

Duygu Kümesi	Duygu Alt Kümesi	f	%
Korku	Kaygı	94	47,00
	Şüphe	22	11,00
	Huzursuzluk	38	19,00
	Ürkme	46	23,00
Toplam		200	100

Tablo 4.6’da görüldüğü üzere korku duygu kümesi, incelenen resimli öykü kitaplarında 200 defa gözlemlenmiştir. Korku duygu kümesinin en çok Kaygı (94) duygusuyla yansıtıldığı gözlenmektedir. Kaygı duygusunu Ürkme (46), Huzursuzluk (38) ve Şüphe (22) takip etmektedir.

Korku duygu kümesine yönelik örnek ifadeler şu şekilde görülmektedir;

“Günün geri kalanını, hata yapma endişesi içinde geçirdi.” (Hiç Hata Yapmayan Kız, 2011, s:11) Verilen cümlede endişe sözcüğü ile Kaygı duygu alt kümesinin yansıtıldığı görülmektedir.

“Kapı açık olduğuna göre Mırmırık dışarı çıkmış olabilir, dedi.” (Mırmırık Kayboldu, 2008, s:6) Verilen cümlede karakterin eylemi ile ilgili bir şüphe duyulduğundan ifadede Şüphe duygu alt kümesi yansıtılmaktadır.

“Zeynep kaybolduğunu anladı ve korkmaya başladı.” (Zeynep Kayboldu, 2009, s: 7) Verilen cümlede Huzursuzluk duygu alt kümesi yansıtılmaktadır.

“Ansızın bir kurbağanın tiz sesiyle irkildi.” (Küçük Kara Balık, 2017, s: 15) Verilen cümlede duyulan korku, irkilme eylemi ile ifade edildiğinden cümlede Ürkme duygu alt kümesi yansıtılmaktadır.

Bu ifadelerde görüldüğü gibi Korku duygu kümesi duygu alt kümeleri ile birlikte yansıtılmıştır.

Resimli öykü kitaplarında karakterlerin çeşitli durumlardan huzursuzluk duymaları, huzursuz, tedirgin, kaygılı ve korku dolu halleri Korku duygu kümesine

ait jest ve mimikler olarak kabul edilmiştir. Aşağıda *Korku* duygu kümesini yansıtan resimlere yer verilmiştir.

Resim 4.10. Resimlemede yer alan kaygı duygusuna ait jest ve mimikler.

Resim 4.10 (Moss, 2017, s: 15)'da anne ayı ile yavru ayının telaşlı bir şekilde koşurmaları *Kaygı* duygu alt kümesini yansıtır niteliktedir.

Resim 4.11. Resimlemede yer alan huzursuzluk duygusuna ait jest ve mimikler.

Resim 4.11 (Satrapi, 2009, s: 3-4)'deki kız çocuk karakterinin canavar gölgelerinden korkarak yorganın altına gizlenmeye çalışması ve korku dolu bakışlarla bakması *Huzursuzluk* duygu alt kümesini yansıtır niteliktedir.

Resim 4.12. Resimlemede yer alan ürkme duygusuna ait jest ve mimikler.

Resim 4.12 (Knudsen, 2006, s: 24)'deki karakterin tedirgin bakışları, aslan karakterinden koşar adım kaçışı *Ürkme* duygusunu yansıtır niteliktedir.

Resim 4.13. Resimlemede yer alan şüphe duygusuna ait jest ve mimikler.

Resim 4.13 (Avcı, 2014, s: 10) 'teki karakterlerin balığın akvaryuma sığığından şüphe duydukları söylenebilir. Karakterlerin jest ve mimikleri *Şüphe* duygu alt kümesini yansıtır niteliktedir.

Resimli öykü kitaplarında frekansı en yüksek olan duygu durumu Zevktir. Zevk duygu kümesinin duygu alt kümelerine göre dağılımı Tablo 4.7’de verilmiştir.

Tablo 4.7. Zevk duygu kümesinin duygu alt kümelerine göre dağılımının frekans tablosu.

Duygu Kümesi	Duygu Alt Kümesi	f	%
Zevk	Mutluluk	170	27,69
	Coşku	17	2,77
	Sevinç	125	20,36
	Heyecan	66	10,75
	Eğlenme	105	17,10
	Hoşnutluk	131	21,34
Toplam		614	100

Tablo 4.7’de görüldüğü üzere resimli öykü kitaplarında en sık gözlemlenen duygu alt kümesi Mutluluktur (170). Hoşnutluk (131), Sevinç (125) ve Eğlenme (105) ise bu duygu durumunu takip eden duygu alt kümeleridir. Resimli öykü kitaplarında en az ise Heyecan (66) ve Coşku (17) duyguları gözlenmiştir. Zevk duygu kümesine ait ifadeler aşağıdaki gibidir;

“Bir gün beş çayı sırasında, Bayan Şampuan Can’a çok heyecan verici bir mektup gösterdi.” (Şampiyon Şampuan, 2013, s:7) Verilen cümlede “heyecan verici” ifadesiyle *Heyecan* duygu alt kümesi yansıtılmıştır.

“Keşke bu resim sürekli önümde olsa, ona baktıkça kendimi mutlu hissediyorum.” (Renkli Kalemler ve Ben, 2016, s:14) Verilen cümlede *Mutluluk* duygu alt kümesi yansıtılmaktadır.

“Sevinç ve şaşkınlık içindeki Zuzu coşkuyla diğer hayvanları çizmeye devam etti...” (Zuzu’nun Ormanı, 2016, s: 6) Verilen cümlede karakterin *Coşku* duygu alt kümesini yansıttığı görülmektedir.

“O ise başarabilmenin sevinciyle yükseldi, yükseldi.”(Uçmaktan Korkan Uğur Böceği, 2016, s:20) Verilen cümlede *Sevinç* duygu alt kümesi yansıtılmaktadır.

“Eğlenmenin ne kadar da çok yolu var.” (İyi Geceler Farecikler, 2013, s:15) Verilen cümlede *Eğlenme* duygu alt kümesi ifade edilmektedir.

“Sevgili kaplumbağa, hepimiz seni böyle mutlu görmekten dolayı çok memnunuz.” (Somurtkan Kaplumbağa, 2011, s: 14) Verilen cümlede söz konusu durumdan duyulan memnuniyet ifade edilmekte ve *Hoşnutluk* duygu alt kümesi yansıtılmaktadır.

Bu ifadelerde görüldüğü üzere Zevk duygu kümesi duygu alt kümeleri ile birlikte verilmiştir.

Resimli öykü kitaplarında karakterlerin mutluluk, sevinç, coşku ve heyecan duygularını yansıttıkları davranışlar Zevk duygu kümesine ait jest ve mimikler olarak kabul edilmiştir.

Resim 4.14. Resimlemede yer alan coşku duygusuna ait jest ve mimikler.

Resim 4.14 (Mc Kee, 2016, s: 27-28)'teki fil karakterlerin gülerek, hortumlarını havaya kaldırarak yoğun bir şekilde mutlu oldukları söylenebilir. Karakterlerin jest ve mimikleri *Coşku* duygusunu yansıtır niteliktedir.

Resim 4.15. Resimlemede yer alan sevinç duygusuna ait jest ve mimikler.

Resim 4.15 (Maldonado, 2011, s: 33)'deki maymun karakterinin suda dans ettiği ve neşe içinde güldüğü söylenebilir. Maymun karakterin jest ve mimikleriyle *Sevinç* duygu alt kümesini yansıtır niteliktedir.

Resim 4.16. Resimlemede yer alan mutluluk duygusuna ait jest ve mimikler.

Resim 4.16 (Erdoğan, 2005, s: 49)'daki ayı karakterinin kemani neşe içinde çaldığı ve kendisini keyifli hissettiği söylenebilir. Karakter jest ve mimikleriyle *Mutluluk* duygu alt kümesini yansıtır niteliktedir.

Resim 4.17. Resimlemede yer alan heyecan duygusuna ait jest ve mimikler.

Resim 4.17 (Ak, 2006, s: 10)'daki erkek çocuk karakterinin hediye paketini açmak için acele ettiği ve heyecan duyduğu söylenebilir. Karakter jest ve mimikleriyle *Heyecan* duygu alt kümesini yansıtmaktadır.

Resim 4.18. Resimlemede yer alan eğlenme duygusuna ait jest ve mimikler.

Resim 4.18 (Arsoy, 2016 s: 18)'deki karakterlerin enstürmanlar çalarak şarkı söylemekten keyif aldıkları ve eğlendikleri söylenebilir. Karakterlerin jest ve mimikleri *Eğlenme* duygu alt kümesini yansıtır niteliktedir.

Resim 4.19. Resimlemede yer alan hoşnutluk duygusuna ait jest ve mimikler.

Resim 4.19 (Nünez, 2007, s: 25-26) karakterin farklı özellikteki kıyafetleri bir arada giymesi ve ayakkabıları boynuna asmasına rağmen halinden hoşnutluk duyduğu söylenebilir. Karakter jest ve mimikleriyle *Hoşnutluk* duygu alt kümesini yansıtır niteliktedir.

Resimli öykü kitaplarında en sık gözlemlenen duygu durumlarından diğeri Sevgidir. Sevgi içeren duygu durumları ve frekans dağılımları Tablo 4.8’de verilmiştir.

Tablo 4.8. Sevgi duygu kümesinin duygu alt kümelerine göre dağılımının frekans tablosu.

Duygu Kümesi	Duygu Alt Kümesi	f	%
Sevgi	Kabul görme	168	38,89
	Güven	65	15,05
	İyilik	79	18,29
	Sadakat	19	4,40
	Hayranlık	101	23,38
Toplam		432	100

Tablo 4.8’de görüldüğü üzere Sevgi duygu kümesi en çok Kabul görme (168) duygu alt kümesi ile yansıtılmaktadır. Kabul görme duygusunu Hayranlık (101) takip etmektedir. İyilik (79) ve Güven (65) duygu alt kümeleri ise Sevgi duygu kümesini yansıtan diğer duygular olarak görülmektedir. Sadakat duygusu (19) ise en az gözlemlenen duygu durumudur.

Sevgi duygu kümesi için öykülerde gözlemlenen ifadeler örnekler şöyledir;

“Ben aslında annemi olduğu gibi seviyorum.” (Başka Bir Anne, 2013, s: 30) Verilen cümlede karakterin annesini olduğu gibi kabul edip sevdiği söylenebilir. Cümlede *Kabul görme* duygu alt kümesi yansıtılmaktadır.

“Kako, Lilya’daki bütün minik hayvanlar için güvenilir bir dost ve aynı zamanda öğretmendi.” (Kahraman Kako, 2009, s:7) Söz konusu cümlede karakterin yuvayı ve yavruları koruyacağı ve kendisine güven duyulmasını ifade edildiği söylenebilir. Cümle, *Güven* duygu alt kümesini yansıtmaktadır.

“Dedesini ise akşam yemeği olarak Küçük Ayı’nın en sevdiği yiyecekleri toplamıştı: bal, yaban çileği ve fındık.” (Yaşlı Ayılar Ağaca Tırmanamaz, 2011, s: 11) Verilen ifadede dede ayının torunu için özverili bir davranışta bulunduğu söylenebilir. Cümlede *İyilik* duygu alt kümesi yansıtılmaktadır.

“Şimdi yeni bir arkadaşım olmasına rağmen Kıtır’ı asla unutmayacağım.” (Hatırlıyorum, 2008, s: 25) verilen ifadede karakterin yeni bir arkadaş edinse de eski arkadaşını hatırlayacağı ve hep seveceği söylenebilir. Cümle, *Sadakat* duygu alt kümesini yansıtır niteliktedir.

“*Kendisi çıkarabilecekmiş artık hayran olduğu sesleri...* “ (Kemancı Ayı Masalı, 2005, s: 18) Verilen cümlede karakterin seslere hayranlık duyduğu söylenebilir. Cümle *Hayranlık* duygu alt kümesini yansıtmaktadır.

Verilen ifadelerin Sevgi duygu kümesini duygu alt kümeleri ile birlikte ifade edildiği görülmektedir.

Karakterlerin birbirlerine sarılması, şefkat ile bakması, birbirlerini öpmesi, herhangi bir şeyin kabul görmesi, birine/bir varlığa hayranlık duyulması Sevgi duygu kümesine ait jest ve mimikler olarak kabul edilmiştir. Sevgi duygu kümesini yansıtan resimler aşağıda verilmiştir.

Resim 4.20. Resimlemede yer alan kabul görme duygusuna ait jest ve mimikler.

Resim 4.20 (Howarth, 2011, s: 32-33) incelendiğinde baba ayı karakterinin yavru ayıyı kucağına alarak birbirlerine sarıldıkları görülmektedir. Yavru ayının gülümsemesi, baba ayının yavru ayıyı kucaklaması *Kabul görme* duygusunu yansıtır niteliktedir.

Resim 4.21. Resimlemelerde yer alan güven duygusuna ait jest ve mimikler.

Resim 4.21 (Oral, 2012, s: 3) incelendiğinde anne ahtapotun yavru ahtapotu kucağına aldığı ve gözlerini kapatarak birbirlerine sımsıkı sarıldıkları ve *Güven* duygusunu yansıttıkları görülmektedir.

Resim 4.22. Resimlemede yer alan iyilik duygusuna ait jest ve mimikler.

Resim 4.22 (Norac, 2010, s: 17-18)'deki kız çocuk karakterinin gözlüğü uzatarak dedesine yardımcı olduğu ve bir iyilik yaptığı söylenebilir. Resimde *İyilik* duygu alt kümesi yansıtılmaktadır.

Resim 4.23. Resimlemede yer alan sadakat duygusuna ait jest ve mimikler.

Resim 4.23 (Stephens, 2009, s:12)'te köpek karakterinin erkek çocuk karakterinin yalnızlığını paylaştığı, sahibine sadakat duyduğu söylenebilir. Resimde *Sadakat* duygu alt kümesi yansıtılmaktadır.

Resim 4.24. Resimlemede yer alan hayranlık duygusuna ait jest ve mimikler.

Resim 4.24 (İnan, 2008, s: 2) 'te kız çocuk karakterinin annesini büyük bir beğeniyle izlediği ve annesine hayranlık duyduğu söylenebilir. Resimde *Hayranlık* duygu alt kümesi yansıtılmaktadır.

Şaşkınlık duygu durumu öykü kitaplarında 210 defa gözlenmiştir. Bu duygu durumunu ifade eden duygulara ait frekanslar ise Tablo 4.9’da verilmiştir.

Tablo 4.9. Şaşkınlık duygu kümesinin duygu alt kümelerine göre dağılımının frekans tablosu.

Duygu Kümesi	Duygu Alt Kümesi	f	%
Şaşkınlık	Hayret	117	55,71
	Merak	93	44,29
Toplam		210	100

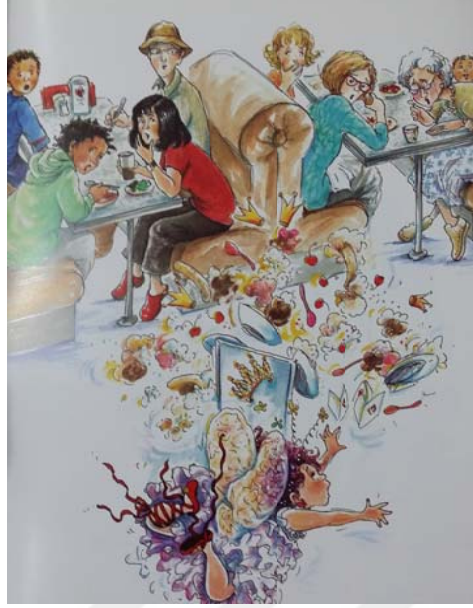
Tablo 4.9’da görüldüğü gibi Hayret ve Merak duyguları Şaşkınlık duygu durumunu ifade eden duygulardır. Hayret duygusunu ifade eden görseller ya da anlatımlara 117 defa rastlanırken Merak duygusu için bu sıklık 93 olarak görülmüştür.

Şaşkınlık duygu kümesi için metin içinde geçen örnek ifadeler şu şekildedir;

“O yaz, erik ağacının dibindeki ateş çiçeğini gören herkes çok şaşırıldı.” (Rüzgar, Tohum ve Çiçek, 2009, s:16) Verilen cümlede *Şaşkınlık* duygusu yansıtılmaktadır.

“Bir süre meraklı gözlerle çevresine bakıp yolunu kesen şeyin ne olduğunu anlamaya çalıştı.” (Sanatçı Köstebek, 2009, s:4) Verilen cümlede *Merak* duygusuna yönelik ifade yer almaktadır.

Karakterlerin ani ve beklenmedik durumlar, olaylar karşısında sergiledikleri jest ve mimikler ile hayret ve merak duygularını yansıtan hareketleri Şaşkınlık duygusu olarak tanımlanmıştır. Şaşkınlık duygu kümesini yansıtan resimler aşağıda örneklendirilmiştir:

Resim 4.25. Resimlemelerde yer alan hayret duygusuna ait jest ve mimikler.

Resim 4.25 (O'connor, 2008, s: 24) karakterlerin yere düşmekte olan çocuğa hayret içinde baktıkları görülmektedir. Karakter jest ve mimikleriyle *Hayret* duygu alt kümesini yansıtır niteliktedir.

Resim 4.26. Resimlemede yer alan merak duygusuna ait jest ve mimikler.

Resim 4.26 (Moralı, 2011, s: 17)'da kız ve erkek çocuk karakterlerinin meraklı bakışlarla birini/bir şeyi aradıkları söylenebilir. Resimde *Merak* duygu alt kümesi yansıtılır niteliktedir.

Öykü kitaplarında en az rastlanan duygu durumlarından biri de Utançtır. Utanç için gözlemlenen duygular için frekans dağılımı tablosu Tablo 4.10'da verilmiştir.

Tablo 4.10. Utanç duygu kümesinin duygu alt kümelerine göre dağılımının frekans tablosu.

Duygu Kümesi	Duygu Alt Kümesi	f	%
Utanç	Suçluluk	9	13,04
	Hayal kırıklığı	8	11,59
	Pişmanlık	24	34,78
	Mahcubiyet	28	40,58
Toplam		69	100

Tablo 4.10'da görüldüğü üzere Utanç duygu durumunu ifade eden duygular Suçluluk, Hayal Kırıklığı, Pişmanlık ve Mahcubiyettir. Bu duygulardan en çok gözlemlenen Mahcubiyet (28) ve Pişmanlık (24) duygularıdır. Suçluluk (9) ve Hayal Kırıklığı (8) ise diğer duygulara göre daha az görülmektedir.

Utanç duygu kümesine yönelik örnek ifadeler şöyledir;

“Suçlulukla başını öne eğip; ‘Hepinizden özür dilerim.’ dedi.” (Küçük Portakalın Sıradışı Öyküsü, 2015, s:8) Verilen cümlede yapılan eylemden dolayı suçluluk hissedildiği ifade edildiğinden cümlede *Suçluluk* duygu alt kümesi yansıtılmaktadır.

“Pipkin çok ama çok hayal kırıklığına uğramış bir penguendi.” (Bir Milyon Ne Kadar Büyük, 2011, s: 19) Söz konusu cümlede umulan bir şeyin gerçekleşmediği, dolayısıyla *Hayal Kırıklığı* duygu alt kümesinin yansıtıldığı görülmektedir.

“Sana güldüğümüz için özür dileriz.” (Korkak Kahraman,2016, s:23) Verilen cümlede yapılan eylemden dolayı pişmanlık hissedildiği ifade edilmektedir. Cümle, *Pişmanlık* duygu alt kümesini sezdirir niteliktedir.

“Bay Sivri, çok utanmıştı.” (Bay Sivri Bayan Küt, 2011, s:15) Verilen ifadede karakterin yapılan eylem nedeniyle mahcup hissettiği anlaşılmaktadır. Cümle, *Mahcubiyet* duygu alt kümesini yansıtılmaktadır.

Karakterlerin, yapılan bir eyleme bağlı olarak pişman oldukları, kendilerini mahcup/utanmış hissettikleri ve özür diledikleri durumlar Utanç duygu kümesine ait jest ve mimikler olarak kabul edilmiştir. Utanç duygu kümesini yansıtan resimler aşağıda örneklendirilmiştir:

Resim 4.27. Resimlemelerde yer alan mahcubiyet duygusuna ait jest ve mimikler.

Resim 4.27 (Knudsen, 2006, s: 10) incelendiğinde kadın karakterin aslan karakterine kızdığı, aslan karakterinin ise başını öne eğerek mahcubiyet içinde kadın karaktere baktığı görülmektedir. Aslan karakterinin jest ve mimikleri *Mahcubiyet* duygusunu yansıtır niteliktedir.

Resim 4.28. Resimlemede yer alan hayalkırıklığı duygusuna ait jest ve mimikler.

Resim 4.28 (Pett ve Rubinstein, 2012, s:22)'de kız çocuk karakterinin başına gelen durumun umduğu gibi sonuçlanmadığı söylenebilir. Karakterin jest ve mimikleri *Hayalkırıklığı* duygu alt kümesini yansıtır niteliktedir.

İğrenme duygu durumu öykülerde rastlanan bir diğer duygudur. Bu duygu durumunu ifade eden duygular ise Tablo 4.11’de verilmiştir.

Tablo 4.11. İğrenme duygu kümesinin duygu alt kümelerine göre dağılımının frekans tablosu.

Duygu Kümesi	Duygu Alt Kümesi	f	%
İğrenme	Küçümseme	25	25,51
	Tiksinme	5	5,10
	Hoşlanmama	68	69,39
Toplam		98	100

Tablo 4.11’de İğrenme duygu durumunun ifade edildiği duygulardan Hoşlanmama (68) en çok rastlanan ifade olmuştur. Küçümseme ise öykülerde 25 defa gözlemlenmiştir. Bunun yanında beş defa Tiksinme ifadelerinin olduğu görülmüştür.

İğrenme duygusunu yansıtan örnek ifadeler şu şekildedir;

“*Bak şu bücüre, nerelere gitmek istiyor....Boyundan büyük laflar işte!*” (Küçük Kara Balık, 2017, s: 5) Verilen cümlede kişiyi hafife alma ve küçümseme ifadesi sezdirildiğinden *Küçümseme* duygu alt kümesi yansıtılmaktadır.

“*Saçları darmadağınık ve çok ama çok kirli!*” (Şampiyon Şampuan, 2013, s:1) Verilen cümlede saçların çok kirli olduğundan bahsedilerek *Tiksinme* duygu alt kümesi yansıtılmaktadır.

“*Çünkü Sanu benim onlarla arkadaşlık etmemden pek mutlu değildi.*” (Zebra Zaza, 2010, s:7) Verilen cümlede *Hoşlanmama* duygu alt kümesi sezdirilmektedir.

Karakterlerin birbirleri ile alay ettikleri, küçümsedikleri, birinden/bir şeyden hoşlanmadıkları ya da tiksindiklerini gösteren jest ve mimikleri İğrenme duygusuna sahip oldukları şeklinde kabul edilmiştir. Aşağıda İğrenme duygu kümesine ait resimler verilmiştir:

Resim 4.31. Resimlemede yer alan küçümseme duygusuna ait jest ve mimikler.

Resim 4.31 (Oğuzkan, 2007, s: 9-10)'de hayvanların hipopotam ile alay ettikleri, onu küçümsedikleri, hipopotamın da bu duruma üzüldüğü söylenebilir. Resimde *Küçümseme* duygu alt kümesi sezdirilmektedir.

Resim 4.32. Resimlemede yer alan hoşlanmama duygusuna ait jest ve mimikler.

Resim 4.32 (Yılmazer ve Pökön, 2011, s: 9), çivi karakterinin vida karakterinin hoşlanmadığı bir şey yaptığı ve vida karakterinin somurarak ortamdaki ayrıldığı söylenebilir. Resimde *Hoşlanmama* duygu alt kümesi yansıtılmaktadır.

3. Resimli Öykü Kitaplarında Duygusal Okuryazarlığın Yansıtılması Yazarın Cinsiyetine Göre Farklılık Göstermekte midir?

Bu araştırma sorusuna yanıt bulmak için ölçekten alınan puanların normalliği sağlanmadığı için nonparametrik testlerden Mann-Withney-U testi uygulanmıştır.

Öykü yazarlarının 158'si kadın, 69'u ise erkektir. Analiz sonuçları Tablo 4.12'de verilmiştir.

Tablo 4.12. Duygusal okuryazarlık puanı mann withney-u testi sonuçları.

Duygusal Okuryazarlık	Değişken	n	Ortalama	Standart Sapma	Z (Kruskal Wallis)	p
Cinsiyet	Kadın	158	21.47	3.64	-1,481	0,139
	Erkek	69	21.52	4.83		

Tablo 4.12'de görüldüğü üzere Duygusal okuryazarlık puanı ($z = -1,481$, $p > .05$) kadın ve erkek yazarlara göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır. Bunun anlamı duygusal okuryazarlık puanı öykü yazarlarının kadın ya da erkek oluşuna göre farklılaşmamaktadır. Her iki cinsiyetin yazdığı öykülerde benzer duygu durumları ortaya konmaktadır.

4. Resimli Öykü Kitaplarında Duygusal Okuryazarlığın Yansıtılması Duygu Alt Kümelerine Göre Farklılık Göstermekte midir?

Resimli öykü kitaplarında sekiz duygu kümesi ve bu duyguların duygu alt kümeleri gözlenmiştir. Araştırmanın bu boyutunda, duygusal okuryazarlık puanlarının öykü kitaplarında gözlemlenen duygu alt kümelerine göre farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiştir. Her bir duygu kümesi ve duygu alt kümeleri ayrı ayrı ele alınmıştır.

4.1. Resimli Öykü Kitaplarında Duygusal Okuryazarlığın Yansıtılması Öfke Duygu Alt Kümelerine Göre Anlamlı Düzeyde Farklılaşmakta mıdır?

Bu araştırma sorusunda öfke duygusu alt duygu kümesindeki duygu durumlarının resimli öykü kitaplarında olup olmama durumlarına göre duygusal okuryazarlığın yansıtılmasının farklılaşp farklılaşmadığı araştırılmıştır. Bunun için öncelikle bu duygu durumlarının “Var/Yok” frekans dağılımları incelenmiştir. Duygu durumlarının “Var/Yok” kategorilerine göre dağılımları arasında fark büyüktür. Bu nedenle bu karşılaştırmada Mann Withney-U testi kullanılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 4.13'te verilmiştir.

Tablo 4.13. Duygusal okuryazarlık puanı öfke duygu alt kümeleri mann withney-u testi sonuçları.

Duygusal Okuryazarlık	Değişken	n		Ortalama		Standart Sapma		Z (Kruskal Wallis)	p
		Var	Yok	Var	Yok	Var	Yok		
Öfke	Hiddet	15	212	21,47	3,81	21,45	4,07	-0.861	0.389
	Kızgınlık	49	178	21,29	4,42	21,49	3,95	-0.398	0.690
	Sinirlenme	19	208	20,11	5,35	21,57	3,90	-1.073	0.283
	Alınganlık	4	223	23,25	1,50	21,42	4,07	-0.059	0.953
	Rahatsızlık	37	190	21,54	4,35	21,43	4,00	-1.140	0.254

Tablo 4.13'te görüldüğü üzere duygu alt kümeleri duygusal okuryazarlığın yansıtılması Hiddet ($z=-0.861$, $p>.05$), Kızgınlık ($z=-0.398$, $p>.05$), Sinirlenme ($z=-1.073$, $p>.05$), Alınganlık ($z=-0.059$, $p>.05$) ve Rahatsızlık ($z=-1.140$, $p>.05$) duygu durumlarının olup olmamasına göre anlamlı düzeyde bir farklılık göstermemektedir.

4.2. Resimli Öykü Kitaplarında Duygusal Okuryazarlığın Yansıtılması Üzüntü Duygu Alt Kümelerine Göre Anlamlı Düzeyde Farklaşmakta mıdır?

Üzüntü duygu alt kümelerinin “Var/Yok” durumlarına göre frekans dağılımı Tablo 4.14'te verilmiştir. Neşesizlik duygu durumunun dağılımı birbirine yakın iken diğer duygu durumlarının resimli öykü kitaplarında olup olmamaları frekans dağılımları arasında fark büyüktür. Ancak Neşesizlik duygu durumu çarpıklık (Var: -2.293, Yok:-1.792) ve basıklık katsayıları (Var: 6.850, Yok:2.503) incelendiğinde normalliğin sağlanmadığı görüldüğü için tüm alt boyut duygu durumları için Mann Withney-U testi uygulanmıştır.

Tablo 4.14. Duygusal okuryazarlık puanı üzüntü duygu alt kümeleri mann withney-u testi sonuçları.

Duygusal Okuryazarlık	Değişken	n		Ortalama		Standart Sapma		Z (Kruskal Wallis)	p
		Var	Yok	Var	Yok	Var	Yok		
Üzüntü	Acı	197	30	21,93	4,39	21,38	4,00	-1,732	0,083
	Neşesizlik	102	125	21,88	3,39	20,94	4,67	-0,101	0,920
	Yalnızlık	192	35	21,89	3,91	21,37	4,08	-0,123	0,902
	Umutsuzluk	194	33	22,58	3,27	21,25	4,14	-0,916	0,360

* $p<.05$

Tablo 4.14’te görüldüğü gibi Üzüntü duygu alt kümelerinden Acı ($z=-1,732$, $p>.05$), Neşesizlik ($z=-0,101$, $p>.05$), Yalnızlık ($z=-0,123$ $p>.05$), Umutsuzluk ($z=-0.916$, $p<.05$) duygularına göre duygusal okuryazarlığın yansıtılmasında anlamlı düzeyde bir farklılık göstermemektedir. Umutsuzluk duygu durumu olmayan kitaplar için duygusal okuryazarlığın yansıtılması ortalaması 3.27, bu duygu durumu gözlenen kitaplar için ise ortalama 22.58’dir. Bunun anlamı umutsuzluk duygusu gözlemlenen kitapların diğerlerine göre duygusal okuryazarlığı yansıtma durumları anlamlı düzeyde fazladır.

4.3. Resimli Öykü Kitaplarında Duygusal Okuryazarlığın Yansıtılması Korku Duygu Alt Kümelerine Göre Anlamlı Düzeyde Farklılaşmakta mıdır?

Korku duygu alt kümelerinin “Var/Yok” durumlarına göre frekans dağılımı Tablo 4.15’te verilmiştir. Korku duygu alt kümelerinin resimli öykü kitaplarında olup olmama durumlarına göre frekans dağılımları arasındaki fark büyüktür. Bu nedenle Mann Withney-U testi uygulanmıştır. Analiz sonuçları Tablo 4.15’te verilmiştir.

Tablo 4.15. Duygusal okuryazarlık puanı korku duygu alt kümeleri mann withney-u testi sonuçları.

Duygusal Okuryazarlık	Değişken	n		Ortalama		Standart Sapma		Z (Kruskal Wallis)	p
		Var	Yok	Var	Yok	Var	Yok		
Korku	Kaygı	95	132	21,36	4,34	21,51	3,84	-1,492	0,136
	Şüphe	22	205	20,86	4,79	21,51	3,97	-1,604	0,109
	Huzursuzluk	38	189	20,59	4,46	21,62	3,95	-1,341	0,180
	Ürkme	46	181	20,89	4,50	21,59	3,92	-2,625	0,009*

* $p<.05$

Tablo 4.15’te görüldüğü üzere Korku duygu alt kümelerine göre duygusal okuryazarlığın yansıtılması puanının anlamlılığı incelenmiştir. Buna göre Kaygı ($z=-1,492$ $p>.05$), Şüphe ($z=-1,604$, $p>.05$) ve Huzursuzluk ($z=-1,341$, $p>.05$) duygu durumlarının hiç birine göre anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir. Ürkme ($z=-2.625$, $p<.05$) duygu durumuna göre ise anlamlı düzeyde farklılık gözlenmiştir. Buna göre,

*Ürkm*e duygusu yansıtılan kitapların duygusal okuryazarlığı daha fazla yansıttığı belirlenmiştir.

4.4. Resimli Öykü Kitaplarında Duygusal Okuryazarlığın Yansıtılması Zevk Duygu Alt Kümelerine Göre Anlamli Düzeyde Farklılaşmakta mıdır?

Zevk duygu durumu için “Var/Yok” frekans dağılımları birbirine yakın olan duygu durumları Sevinç, Eğlenme ve Hoşnutluk duygu durumlarıdır. Bu duygu durumları için duygusal okuryazarlığın yansıtılması ortalama puanlarının normalliğine bakıldığında çarpıklık katsayıları Sevinç (Var:-2.042, Yok:-2.168), Eğlenme (Var:-2.577, Yok:-1.830) ve Hoşnutluk (Var:-2.052, Yok:-2.233) için -1,+1 aralığının basıklık katsayısının ise; Sevinç (Var:3.799, Yok:5.122), Eğlenme (Var:7.216, Yok:2.998) ve Hoşnutluk (Var:4.093, Yok:5.046) için -2,+2 aralığı dışında olması nedeniyle tüm duygu durumları için Mann Withney-U testi yapılmış ve sonuçları Tablo 4.16’da verilmiştir.

Tablo 4.16. Duygusal okuryazarlık puanı zevk duygu alt kümeleri mann withney-u testi sonuçları.

Duygusal Okuryazarlık	Değişken	n		Ortalama		Standart Sapma		Z (Kruskal Wallis)	p
		Var	Yok	Var	Yok	Var	Yok		
Zevk	Mutluluk	171	56	21,50	4,08	21,29	3,99	-1,509	0,131
	Coşku	17	210	18,88	6,13	21,66	3,77	-1,484	0,138
	Sevinç	125	102	21,26	4,34	21,68	3,65	-0,583	0,560
	Heyecan	66	161	21,80	3,73	21,30	4,17	-0,996	0,319
	Eğlenme	107	120	21,88	3,71	21,08	4,30	-2,904	0,004*
	Hoşnutluk	132	95	21,32	4,16	21,63	3,90	-1,872	0,061

*p<.05

Tablo 4.16’da görüldüğü gibi duygusal okuryazarlığın yansıtılması Mutluluk (z=-1,509, p>.05), Sevinç (z=-0,583 p>.05), Heyecan (z=-0,996, p>.05), Coşku (z=-1.484, p>.05) ve Hoşnutluk (z=-1,872, p>.05) duygu durumları için anlamlı düzeyde farklılık göstermez iken Eğlenme duygu durumu (z=-2.904, p<.05) için anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Eğlenme duygu durumu duygusal okuryazarlığın ortalamaları incelendiğinde Eğlenme duygusu var olan öykü kitapları için duygusal

okuryazarlığın yansıtılması ortalaması 21.88 iken yok olanlarıki 3.71'dir. Yani eğlenme duygusu var olan öykü kitaplarında duygusal okuryazarlığın yansıtılması daha yüksektir.

4.5. Resimli Öykü Kitaplarında Duygusal Okuryazarlığın Yansıtılması Sevgi Duygu Alt Kümelerine Göre Anlamlı Düzeyde Farklılaşmakta mıdır?

Hayranlık duygu alt kümesi için “Var/Yok” sayıları birbirine yakındır ve bu duygu durumu için ortalama duygusal okuryazarlığın yansıtılması puanlarının normalliği incelendiğinde çarpıklık (Var: -2.309, Yok: -1.999) ve basıklık katsayılarının (Var: 6.017, Yok: 3.848) normalin dışında olması nedeniyle non parametrik ikili karşılaştırma yöntemi olan Mann Withney-U testi kullanılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 4.17’de verilmiştir.

Tablo 4.17. Duygusal okuryazarlık puanı sevgi duygu alt kümeleri mann withney-u testi sonuçları.

Duygusal Okuryazarlık	Değişken	n		Ortalama		Standart Sapma		Z (Kruskal Wallis)	p
		Var	Yok	Var	Yok	Var	Yok		
Sevgi	Kabul görme	168	59	21,53	4,05	21,21	4,06	-2,046	0,041*
	Güven	66	161	22,08	3,51	21,20	4,22	-2,454	0,014*
	İyilik	80	147	21,88	3,66	21,22	4,23	-0,279	0,780
	Sadakat	20	207	20,25	4,64	21,57	3,98	-1,513	0,130
	Hayranlık	103	124	21,43	3,87	21,46	4,20	-1,025	0,306

*p<.05

Tablo 4.17 incelendiğinde İyilik ($z=-0,279$ $p>.05$), Sadakat ($z=-1,513$, $p>.05$) ve Hayranlık ($z=-1,025$, $p>.05$) duyguları için duygusal okuryazarlığın yansıtılması puanlarının bu duygu durumlarının olup olmamasına göre farklılaşmadığı görülmektedir. Ancak Kabul görme ($z=-2,046$, $p<.05$) ve Güven ($z=-2,454$, $p<.05$) duygu durumuna göre bu puan anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bu duygu durumunun “Var/Yok” kategorileri için duygusal okuryazarlığın yansıtılması ortalama puanı hesaplandığında Güven duygu durumu olan öykü kitaplarında duygusal okuryazarlığın yansıtılması ortalaması 22.08 iken yok olanlarıki 3.51'dir.

Kabul görme duygusu için ise duygusal okuryazarlığın yansıtılması ortalaması 21.53, yok olanlarınki 4.05'dir. Yani güven duygusu ve kabul görme duygusu olan kitaplarda olmayanlara göre duygusal okuryazarlığın yansıtılması daha yüksektir.

4.6. Resimli Öykü Kitaplarında Duygusal Okuryazarlığın Yansıtılması Şaşkınlık Duygu Alt Kümelerine Göre Anlamlı Düzeyde Farklılaşmakta mıdır?

Şaşkınlık duygu alt kümesinde yer alan Hayret ve Merak duygu durumları için çarpıklık ($Var_{Hayret}: -2.120$, $Yok_{Hayret}:-2.020$; $Var_{merak}:-2.334$, $Yok_{Merak}:-1.999$) ve basıklık katsayıları ($Var_{Hayret}: 4.268$, $Yok_{Hayret}:3.933$; $Var_{merak}:5.113$, $Yok_{Merak}:4.153$) incelendiğinde normalin dışında olduğu görülmektedir. Bu nedenle Mann Withney-U testi yapılarak analiz sonuçları Tablo 4.18'de verilmiştir.

Tablo 4.18. Duygusal okuryazarlık puanı şaşkınlık alt boyutları mann withney-u testi sonuçları.

Duygusal Okuryazarlık	Değişken	n		Ortalama		Standart Sapma		Z (Kruskal Wallis)	p
		Var	Yok	Var	Yok	Var	Yok		
Şaşkınlık	Hayret	17	110	21,29	4,39	21,61	3,66	-2.291	0,022*
	Merak	93	134	21,74	4,07	21,24	4,03	-1,513	0,126

*p<.05

Şaşkınlık duygu alt kümesinde yer alan Hayret ($z=-2.291$, $p<.05$) duygu durumu için duygusal okuryazarlığın yansıtılması puanları arasındaki farklılık anlamlıdır. Merak ($z=-1,513$ $p>.05$) duygu durumları için ise duygusal okuryazarlığın yansıtılması puanları anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir.

4.7. Resimli Öykü Kitaplarında Duygusal Okuryazarlığın Yansıtılması Utanç Duygu Alt Kümelerine Göre Anlamlı Düzeyde Farklılaşmakta mıdır?

Tablo 4.19'a göre Utanç duygu alt kümeleri için frekans dağılımları farklılığı fazladır. Mann Withney-U testi ile bu duygu durumlarının öykü kitaplarında olup olmaması ile duygusal okuryazarlığın yansıtılması puanlarının farklılığı incelenmiştir. Sonuçlar Tablo 4.19'da verilmiştir.

Tablo 4.19. Duygusal okuryazarlık puanı utanç duygu alt kümeleri mann withney-u testi sonuçları.

Duygusal Okuryazarlık	Değişken	n		Ortalama		Standart Sapma		Z (Kruskal Wallis)	p
		Var	Yok	Var	Yok	Var	Yok		
Utanç	Suçluluk	9	218	21,56	3,09	21,44	4,09	-1,555	0,120
	Hayal kırıklığı	8	219	23,38	1,19	21,38	4,10	-1,883	0,060
	Pişmanlık	4	203	21,17	4,20	21,48	4,04	-0,562	0,574
	Mahcubiyet	28	199	21,39	3,96	21,46	4,07	-0,855	0,393

Tablo 4.19’da görüldüğü üzere Utanç duygusunun duygu alt kümeleri Suçluluk ($z=-1,555$, $p>.05$), Hayal Kırıklığı ($z=-1,883$ $p>.05$), Pişmanlık ($U=-0,562$, $p>.05$) ve Mahcubiyet ($z=-0,855$ $p>.05$) için duygusal okuryazarlığın yansıtılması puanları anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

4.8. Resimli Öykü Kitaplarında Duygusal Okuryazarlığın Yansıtılması İğrenme Duygu Alt Kümelerine Göre Anlamlı Düzeyde Farklılaşmakta mıdır?

Küçümseme Tiksınme ve Hoşlanmama duygu durumlarının resimli öykü kitaplarında olup olmamasına göre duygusal okuryazarlığın yansıtılması puanlarının farklılığı için Mann Withney-U testi yapılmış ve Tablo 4.20’de verilmiştir.

Tablo 4.20. Duygusal okuryazarlık puanı iğrenme duygu alt kümeleri mann withney-u testi sonuçları.

Duygusal Okuryazarlık	Değişken	n		Ortalama		Standart Sapma		Z (Kruskal Wallis)	p
		Var	Yok	Var	Yok	Var	Yok		
İğrenme	Küçümseme	25	202	20,16	5,35	21,61	3,84	-1,122	0,262
	Tiksınme	5	222	22,20	2,68	21,43	4,07	-0,924	0,356
	Hoşlanmama	69	158	20,95	4,41	21,66	3,88	-0,435	0,664

Tablo 4.20’de görüldüğü üzere Küçümseme ($z=-1,122$ $p>.05$), Tiksınme ($z=-0,924$, $p>.05$) ve Hoşlanmama ($z=-0,435$ $p>.05$) duygu durumlarına göre duygusal okuryazarlığın yansıtılması puanları anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir.

5. Resimli Öykü Kitaplarında Duygusal Okuryazarlığın Yansıtılması Yerli ve Yabancı Kitaplar Açısından Farklılık Göstermekte midir?

Araştırma sorusuna yanıt bulmak için formdan alınan puanların normalliği sağlanmadığı için nonparametrik testlerden Mann-Withney U testi uygulanmıştır. Öykü kitaplarının 91’i yabancı, 136’sı ise yerli kitaptır. Analiz sonuçları Tablo 4.21’de verilmiştir.

Tablo 4.21. Duygusal okuryazarlığın yerli ve yabancı kitaplarda yansıtılması puanı mann withney-u testi sonuçları.

Duygusal Okuryazarlık	Değişken	n	Ortalama	Standart Sapma	Z (Kruskal Wallis)	p
Kitabın Anadili	Yerli	136	20.75	4.63	-3,477	0.001*
	Yabancı	91	22.49	2.68		

* $p<.05$

Tablo 4.21’de görüldüğü üzere Duygusal okuryazarlığın yansıtılması puanı ($z=-3,477$, $p<.05$) yabancı ve yerli kitaplara göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Farklılığın yönü incelendiğinde, yabancı kitaplar için duygusal okuryazarlığın yansıtılma ortalaması 22.49 iken yerli kitaplar için ortalama 20.75’tir. Yani yabancı kitaplar duygusal okuryazarlığı yerli öykü kitaplarına göre daha iyi yansıtmaktadır.

6. Resimli Öykü Kitaplarında Duygu Alt Kümelerinin Dağılımı Açısından Yerli ve Yabancı Kitaplar Arasında Farklılık Var mıdır?

Resimli öykü kitaplarında gözlenen duygu alt kümelerinin dağılımı açısından yerli ve yabancı kitaplar arasındaki farklılığı incelemek için ki-kare analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları duygu kümeleri ve alt duygu kümeleri boyutlarına göre ayrı ayrı tablolştırılmıştır.

Öfke duygu durumunu ifade eden duygular için analiz sonuçları Tablo 4.22'de verilmiştir.

Tablo 4.22. Kitapların yerli veya yabancı olma durumuna göre öfke duygu alt kümelerine ilişkin ki-kare testi sonuçları.

DUYGU DURUMU	YERLİ VEYA YABANCI OLMA DURUMU				Toplam		
		Yerli		Yabancı		f	%
		f	%	f	%		
KIZGINLIK	Yok	106	78,4	72	78,9	178	78,6
	Var	30	21,6	19	21,1	49	21,4
	Toplam	136	100	91	100	227	100
$\chi^2=.009$ sd=1 p=0.924							
SİNİRLENME	Yok	127	93,3	81	88,9	208	91,5
	Var	9	6,7	10	11,1	19	8,5
	Toplam	136	100	91	100	227	100
$\chi^2= 1.34$ sd=1 p=0.247							
ALINGANLIK	Yok	135	99,3	88	96,7	223	98,2
	Var	1	0,7	3	3,3	4	1,8
	Toplam	136	100	90	100	227	100
$\chi^2=2.055$ sd=1 p=0.152							
RAHATSIZLIK	Yok	117	86,6	73	81,1	190	84,4
	Var	18	13,4	19	18,9	37	15,6
	Toplam	136	100	91	100	227	100
$\chi^2=1.216$ sd=1 p=0.270							

Tablo 4.22'de görüldüğü gibi öfke duygu durumunu ifade eden *Kızgınlık* ($\chi^2=.009$, $p>.05$), *Sinirlenme* ($\chi^2= 1.34$, $p>.05$), *Alınganlık* ($\chi^2=2.055$, $p>.05$) ve *Rahatsızlık* ($\chi^2= 1.216$, $p>.05$) duygularının görülme sıklığı öykü kitaplarının yabancı ya da yerli öykü kitabı olup olmamasına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir.

Üzüntü duygu durumu için sonuçlar Tablo 4.23’de gösterilmiştir.

Tablo 4.23. Kitapların yerli veya yabancı olma durumuna göre üzüntü duygu alt kümelerine ilişkin ki-kare testi sonuçları .

DUYGU ALT KÜMESİ	YERLİ VEYA YABANCI OLMA DURUMU				Toplam		
		Yerli		Yabancı		f	%
		f	%	f	%		
ACI	Yok	123	91,0	74	82,2	197	87,5
	Var	13	9,0	17	17,8	30	12,5
	Toplam	136	100,0	91	100,0	227	100,0
$\chi^2= 3.832$ sd=1 p=0.050							
NEŞESİZLİK	Yok	63	47,0	39	43,3	102	45,5
	Var	73	53,0	52	56,7	125	54,5
	Toplam	136	100,0	91	100,0	227	100,0
$\chi^2=.294$ sd=1 p=0.588							
YALNIZLIK	Yok	117	85,8	75	82,2	192	84,4
	Var	19	14,2	16	17,8	35	15,6
	Toplam	136	100,0	91	100,0	227	100,0
$\chi^2=.529$ sd=1 p=0.467							
UMUTSUZLUK	Yok	114	83,6	80	87,8	194	85,3
	Var	22	16,4	11	12,2	33	14,7
	Toplam	136	100,0	91	100,0	227	100,0
$\chi^2=.754$ sd=1 p=0.385							

Tablo 4.23’de görüldüğü gibi Üzüntü duygu durumunu ifade eden *Acı* ($\chi^2= 3.382$, $p>.05$), *Neşesizlik* ($\chi^2=.294$, $p>.05$), *Yalnızlık* ($\chi^2=.529$, $p>.05$) ve *Umutsuzluk* ($\chi^2=.754$, $p>.05$) duygularının görülme sıklığı öykü kitaplarının yabancı ya da yerli öykü kitabı olup olmasına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir.

Korku duygu durumunu ifade eden duyguların görülme frekansları ile kitapların yerli ya da yabancı olma durumları arasındaki farklılığın anlamlılığı Tablo 4.24’te verilmiştir.

Tablo 4.24. Kitapların yerli veya yabancı olma durumuna göre korku duygu alt kümelerine ilişkin ki-kare testi sonuçları.

DUYGU ALT KÜMESİ	YERLİ VEYA YABANCI OLMA DURUMU				Toplam		
	Yerli	Yabancı		f	%		
		f	%				
KAYGI	Yok	79	57,5	53	58,9	132	58,0
	Var	57	42,5	38	41,1	95	42,0
	Toplam	136	100,0	91	100,0	227	100,0
$\chi^2=.045$ sd=1 p=0.832							
ŞÜPHE	Yok	122	90,3	83	91,1	205	90,6
	Var	14	9,7	8	8,9	26	9,4
	Toplam	136	100,0	91	100,0	227	100,0
$\chi^2=.042$ sd=1 p=0.838							
HUZURSUZLUK	Yok	117	85,8	72	78,9	189	83,0
	Var	19	14,2	19	21,1	38	17,0
	Toplam	136	100,0	91	100,0	227	100,0
$\chi^2= 1.837$ sd=1 p=0.175							
ÜRKME	Yok	110	80,6	71	77,8	181	79,5
	Var	26	19,4	20	22,2	46	20,5
	Toplam	136	100,0	91	100,0	227	100,0
$\chi^2=.262$ sd=1 p=0.609							

Tablo 4.24'e göre Korku duygu alt kümeleri için *Kaygı* ($\chi^2=.045$, $p>.05$), *Şüph*e ($\chi^2=.042$, $p>.05$), *Huzursuzluk* ($\chi^2=1.837$, $p>.05$) ve *Ürkme* ($\chi^2=.175$, $p>.05$) duygularının görülme sıklığı öykü kitaplarının yabancı ya da yerli öykü kitabı olup olmasına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir.

Öykü kitaplarında gözlemlenen bir diğer duygu durumu Zevktir. Zevk duygu alt kümelerinin kitapların yerli ya da yabancı olup olmasına göre farklılaşmasına ilişkin analiz sonuçları Tablo 4.25'te verilmiştir.

Tablo 4.25. Kitapların yerli veya yabancı olma durumuna göre zevk duygu alt kümelerine ilişkin ki-kare testi sonuçları.

DUYGU ALT KÜMESİ	YERLİ VEYA YABANCI OLMA DURUMU				Toplam		
		Yerli		Yabancı		f	%
		f	%	f	%		
MUTLULUK	Yok	37	27,6	19	21,1	56	25,0
	Var	99	72,4	72	78,9	171	75,0
	Toplam	136	100,0	91	100,0	227	100,0
$\chi^2= 1.213$ sd=1 p=0.271							
COŞKU	Yok	124	91,0	86	94,4	210	92,4
	Var	12	9,0	5	5,6	17	7,6
	Toplam	136	100,0	91	100,0	227	100,0
$\chi^2=.887$ sd=1 p=0.346							
SEVİNÇ	Yok	50	35,8	52	56,7	102	44,2
	Var	86	64,2	39	43,3	125	55,8
	Toplam	136	100,0	91	100,0	227	100,0
HEYECAN	Yok	95	69,4	66	72,2	161	70,5
	Var	41	30,6	25	27,8	66	29,5
	Toplam	136	100,0	91	100,0	227	100,0
EĞLENME	Yok	74	55,2	46	51,1	120	53,6
	Var	62	44,8	45	48,9	107	46,4
	Toplam	136	100,0	91	100,0	227	100,0
$\chi^2=.366$ sd=1 p=0.545							
HOŞNUTLUK	Yok	41	29,9	54	58,9	95	41,5
	Var	95	70,1	37	41,1	132	58,5
	Toplam	136	100,0	91	100,0	227	100,0
$\chi^2= 18.697$ sd=1 p=0.000*							

*p<.05

Tablo 4.25 zevk duygu durumu için analiz sonuçlarını göstermektedir. Buna göre *Mutluluk* ($\chi^2=1.213$, $p>.05$), *Coşku* ($\chi^2=.887$, $p>.05$), *Heyecan* ($\chi^2=.206$, $p>.05$) ve *Eğlenme* ($\chi^2=.366$, $p>.05$) duygularının görülme sıklığı öykü kitaplarının yabancı ya da yerli öykü kitabı olup olmasına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir. Bunun yanında *Sevinç* ($\chi^2=9.486$, $p<.05$), ve *Hoşnutluk* ($\chi^2=$

18.697, $p < .05$) duygularının görülme sıklığı öykü kitaplarının yabancı ya da yerli öykü kitabı olup olmamasına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. Sevinç duygusu incelendiğinde yerli öykülerde (%64) yabancı öykülere (%43) oranla daha fazla sevinç duygusuna rastlandığı görülmektedir. Hoşnutluk duygusu için de aynı durum gözlenmektedir. Yerli öykülerde (%70) yabancı öykülere (%41) kıyasla daha fazla hoşnutluk duygusu ifadelerine rastlanmaktadır. Tablo 4.26 sevgi duygu alt kümelerinin yerli ve yabancı öykülerde farklılık gösterip göstermediğine ilişkin analiz sonuçlarını göstermektedir.

Tablo 4.26. Kitapların yerli veya yabancı olma durumuna göre sevgi duygu alt kümelerine ilişkin ki-kare testi sonuçları.

DUYGU ALT KÜMESİ	YERLİ VEYA YABANCI OLMA DURUMU				Toplam		
	Yerli	Yabancı			f	%	
			f	%			
KABUL GÖRME	Yok	36	26,9	3	24,4	59	25,9
	Var	100	73,1	68	75,6	168	74,1
	Toplam	136	100,0	91	100,0	227	100,0
$\chi^2=.164$ sd=1 p=0.685							
GÜVEN	Yok	107	79,1	54	60,0	161	71,4
	Var	29	20,9	37	40,0	66	28,6
	Toplam	136	100,0	91	100,0	227	100,0
$\chi^2= 9.629$ sd=1 p=.002*							
İYİLİK	Yok	87	64,2	60	66,7	147	65,2
	Var	49	35,8	31	33,3	80	34,8
	Toplam	136	100,0	91	100,0	227	100,0
$\chi^2=.147$ sd=1 p=0.702							
SADAKAT	Yok	125	91,8	82	90,0	207	91,1
	Var	11	8,2	9	10,0	20	8,9
	Toplam	136	100,0	91	100,0	227	100,0
$\chi^2=.212$ sd=1 p=0.645							
HAYRANLIK	Yok	75	55,2	49	54,4	124	54,9
	Var	61	44,8	42	45,6	103	45,1
	Toplam	136	100,0	91	100,0	227	100,0
$\chi^2=.013$ sd=1 p=0.908							

*p<.05

Tablo 4.26 sevgi duygu alt kümeleri için analiz sonuçlarını göstermektedir. Buna göre *Kabul Görme* ($\chi^2=.164$, $p>.05$), *İyilik* ($\chi^2=.147$, $p>.05$), *Sadakat* ($\chi^2=.212$, $p>.05$) ve *Hayranlık* ($\chi^2=.013$, $p>.05$) duygularının görülme sıklığı öykü kitaplarının yerli ya da yabancı öykü kitabı olup olmamasına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir. *Güven* ($\chi^2=9.629$, $p<.05$), duygusunun görülme sıklığı öykü kitaplarının yabancı ya da yerli öykü kitabı olup olmamasına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. Güven duygusuna yerli öykülerde (%20,9) yabancı öykülere (%40) oranla daha az rastlandığı görülmektedir.

Şaşkınlık duygusu için Hayret ve Merak duygularının yerli ve yabancı öykülerde farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin analiz sonuçları Tablo 4.27'de verilmiştir.

Tablo 4.27. Kitapların yerli veya yabancı olma durumuna göre şaşkınlık duygu alt kümelerine ilişkin ki-kare testi sonuçları.

DUYGU ALT KÜMESİ	YERLİ VEYA YABANCI OLMA DURUMU				Toplam			
		Yerli		Yabancı		f	%	
		f	%	f	%			
HAYRET	Yok	53	39,6	57	62,2	110	48,7	
	Var	83	60,4	34	37,8	117	51,3	
	Toplam	136	100,0	91	100,0	227	100,0	
ŞAŞKINLIK	$\chi^2=.013$ sd=1 p=0.908							
	MERAK	Yok	79	57,5	55	60,0	134	58,5
		Var	57	42,5	36	40,0	93	41,5
	Toplam	136	100,0	91	100,0	227	100,0	
	$\chi^2= 11.076$ sd=1 p=0.001*							
*P<.05								

Tablo 4.27'de görüldüğü üzere *Hayret* ($\chi^2=.013$, $p>.05$) duygusunun görülme sıklığı öykü kitaplarının yabancı ya da yerli öykü kitabı olup olmamasına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir. *Merak* ($\chi^2=11.076$, $p<.05$) duygusu ise öykü kitaplarının yabancı ya da yerli öykü kitabı olup olmamasına göre

anlamli düzeyde farklılık göstermektedir. Yerli öykülerde (% 42.5) yabancı öykülere (% 40) oranla daha fazla Merak duygusuna rastlandığı görülmektedir.

Utanc duygusu durumunun yerli ve yabancı öykülerde görülme sıklığının farklılaşma durumu Tablo 4.28'de incelenmiştir.

Tablo 4.28. Kitapların yerli veya yabancı olma durumuna göre utanç duygusu alt kümelerine ilişkin ki-kare testi sonuçları.

DUYGU ALT KÜMESİ	YERLİ VEYA YABANCI OLMA DURUMU				Toplam		
		Yerli		Yabancı		f	%
		f	%	f	%		
SUÇLULUK	Yok	128	94,0	90	98,9	218	96,0
	Var	8	6,0	1	1,1	9	4,0
	Toplam	136	100,0	91	100,0	227	100,0
$\chi^2= 3.296$ sd=1 p=0.069							
HAYALKIRIKLIĞI	Yok	132	97,0	87	95,6	219	96,4
	Var	4	3,0	4	4,4	8	3,6
	Toplam	136	100,0	91	100,0	227	100,0
$\chi^2=.333$ sd=1 p=0.564							
PİŞMANLIK	Yok	119	87,3	84	92,2	203	89,3
	Var	17	12,7	7	7,8	24	10,7
	Toplam	136	100,0	91	100,0	227	100,0
$\chi^2= 1.356$ sd=1 p=0.244							
MAHCUBİYET	Yok	121	88,8	78	85,6	199	87,5
	Var	15	11,2	13	14,4	28	12,5
	Toplam	136	100,0	91	100,0	227	100,0
$\chi^2=.320$ sd=1 p=.471							

Tablo 4.28'de görüldüğü üzere Utanç duygusu alt kümelerinde yer alan *Suçluluk* ($\chi^2=3.296$, $p>.05$), *Hayalkırıklığı* ($\chi^2=.333$, $p>.05$), *Pişmanlık* ($\chi^2=1.356$, $p>.05$) ve *Mahcubiyet* ($\chi^2=.320$ $p>.05$) duygularının görülme sıklığı öykü kitaplarının yabancı ya da yerli öykü kitabı olup olmamasına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir.

Son duygu durumu İğrenme için analiz sonuçları Tablo 4.29’da verilmiştir.

Tablo 4.29. Kitapların yerli veya yabancı olma durumuna göre iğrenme duygu alt kümelerine ilişkin ki-kare testi sonuçları.

DUYGU ALT KÜMESİ	YERLİ VEYA YABANCI OLMA DURUMU				Toplam		
	Yerli		Yabancı				
	f	%	f	%	f	%	
KÜÇÜMSEME	Yok	123	90,3	79	86,7	202	88,8
	Var	13	9,7	12	13,3	25	11,2
Toplam		136	100,0	91	100,0	227	100,0
$\chi^2=.716$ sd=1 p=0.397							
TİKSİNME	Yok	135	99,3	87	95,6	222	97,8
	Var	1	0,7	4	4,4	5	2,2
Toplam		136	100,0	91	100,0	227	100,0
$\chi^2= 3.374$ sd=1 p=0.066							
HOŞLANMAMA	Yok	97	71,6	61	67,8	158	70,1
	Var	39	28,4	30	32,2	69	29,9
Toplam		136	100,0	91	100,0	227	100,0
$\chi^2=.383$ sd=1 p=0.536							

İĞRENME

Tablo 4.29’da görüldüğü üzere İğrenme duygu alt kümelerinde yer alan *Küçümseme* ($\chi^2=.716$, $p>.05$), *Tiksinme* ($\chi^2= 3.374$, $p>.05$) ve *Hoşlanmama* ($\chi^2=.383$ $p>.05$) duygularının görülme sıklığı öykü kitaplarının yabancı ya da yerli öykü kitabı olup olmamasına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir.

7. Resimli Öykü Kitaplarının İçerik Özelliklerinin Duygusal Okuryazarlık Açısından Dağılımı Nasıldır?

Araştırma verilerinin toplanmasında kullanılan Resimli Öykü Kitaplarını Duygusal Okuryazarlık Açısından İnceleme Formunun üçüncü bölümünde yer alan “İçerik Açısından Duygusal Okuryazarlık” maddelerine verilen “Evet/Hayır” yanıtlarına ilişkin frekans dağılımı Tablo 4.30’da verilmiştir.

Tablo 4.30. Resimli öykü kitaplarının içerik özelliklerinin duygusal okuryazarlık açısından dağılımı.

MADDELER	Yanıt	f	%
Kitabın konusu hitap ettiği yaş grubunun ilgilerine uygun mu?	Hayır	6	2,7
	Evet	221	97,3
Kitap, duygusal okuryazarlığı desteklemekte midir?	Hayır	46	20,4
	Evet	181	79,6
Konu, duygu kümesine ait duyguları sezdirebiliyor mu?	Hayır	5	2,2
	Evet	222	97,8
Konu, duygu alt kümesine ait duyguları sezdirebiliyor mu?	Hayır	8	3,5
	Evet	219	96,5
Kitaptaki olaylar çocukların gülmesine olanak sağlıyor mu?	Hayır	23	10,2
	Evet	204	89,8
Kitaptaki olaylar çocukların heyecanlanmasına olanak sağlıyor mu?	Hayır	77	34,1
	Evet	150	65,9
Kitaptaki olaylar çocukların düş kurmasına olanak sağlıyor mu?	Hayır	66	29,2
	Evet	161	70,8
Konu, çocuğun duygu ve düşünce evrenini genişletiyor mu?	Hayır	78	34,5
	Evet	149	65,5
İzlek, insana özgü duygu durumlarını çocuklara sezdirebiliyor mu?	Hayır	9	4
	Evet	218	96
Karakter, çocuklara insan gerçekliğini sezdirebiliyor mu?	Hayır	10	4,4
	Evet	217	95,6
Duygular, karakterler aracılığı ile çocuklara sezdiriliyor mu?	Hayır	11	4,9
	Evet	216	95,1
Çizimlerde karakterin duygu durumu, yansıtıcı bir şekilde verilmiş midir?	Hayır	32	14,2
	Evet	195	85,8
Dilsel metin ile görsel metin bir bütün olarak algılanabiliyor mu?	Hayır	15	6,6
	Evet	212	93,4
Metin, resmin anlam bütünlüğünü tamamlıyor mu?	Hayır	13	5,8
	Evet	214	94,2
Yazınsal iletide duygular çocuklara sezdirilir nitelikte midir?	Hayır	8	3,5
	Evet	219	96,5
Resim, çocuk gerçekliğini yansıtıyor mu?	Hayır	6	2,7
	Evet	221	97,3
Resimler, çocuk okurun duygu dünyasını harekete geçirebilecek nitelikte midir?	Hayır	25	11,1
	Evet	202	88,9
Resimler, metnin anlam bütünlüğünü açıklıyor mu?	Hayır	17	7,5
	Evet	210	92,5
Resimlerde kullanılan çizgiler, ruh durumunu ve hisleri anlatabiliyor mu?	Hayır	25	11,1
	Evet	202	88,9
Resimler, sözcüklerle anlatılanı, çocuğun belleğinde canlandırmasına katkı sağlayabilir özellikte midir?	Hayır	9	4
	Evet	218	96
Resimler, sözcüklerle anlatılmayana çizginin anlatım gücüyle tamamlayıp çocuğa sezdirebiliyor mu?	Hayır	26	11,5
	Evet	201	88,5
Resimler, çocuğu düşündürebilecek özellikler taşıyor mu?	Hayır	20	8,8
	Evet	207	91,2
Resimler, çocuğu eğlendirebilecek özellikler taşıyor mu?	Hayır	16	7,1
	Evet	211	92,9
Resimler, çocuğu güldürebilecek özellikler taşıyor mu?	Hayır	18	8
	Evet	209	92

Tablo 4.30’da görüldüğü üzere resimli öykü kitaplarında aranan ve formda yer alan özelliklerin bir çoğu örneklem içerisinde yer alan 227 resimli öykü kitabında gözlemlenmektedir. İncelenen resimli öykü kitaplarının;

- %97.3’ünün konusunun hitap ettiği yaş grubunun ilgilerine uygun olduğu,
- %79,6’sının duygusal okuryazarlığı desteklediği,
- %97.8’inin konusunun duygu kümesine ait duyguları sezdirebildiği,
- %96,5’inin konusunun duygu alt kümesine ait duyguları sezdirebildiği,
- %89.8’inin kitaptaki olaylarının çocukların gülmesine olanak sağladığı,
- %65.9’unun kitaptaki olaylarının çocukların heyecanlanmasına olanak sağladığı,
- %70.8’inin kitaptaki olaylarının çocukların düş kurmasına olanak sağladığı,
- %65.5’inin konusunun, çocuğun duygu ve düşünce evrenini genişlettiği belirlenmiştir. Resim 4.33’te bu bulguya ilişkin resim örneklendirilmiştir:

Resim 4.33. Aya Yolculuk, Jill Murphy, 2009, s:11.

Söz konusu kitapta uzayı merak eden yavru ayının hikayesi konu edilmektedir. Karakter, karton kutuyu bir roket olarak ve mutfak gerecini uzay başlığı olarak düşleyerek uzaya yolculuk etmek istemektedir. Resmin, sembolik düşünce dönemindeki okul öncesi çocuklarının hayal güçlerine hitap eder nitelikte olduğu ve çocukların duyu ve düşünce evrenini genişlettiği söylenebilir.

İncelenen kitapların;

- %96'sının izleğinin (tema), insana özgü duyu durumlarını çocuklara sezdirebildiği,
- %95.6'sının karakterinin, çocuklara insan gerçekliğini sezdirebildiği,
- %95.1'inde duyguların, karakterler aracılığı ile çocuklara sezdirilebildiği belirlenmiş ve bu bulguya ilişkin resim aşağıda örneklendirilmiştir.

Resim 4.34. Süslü Pakize, Jane O'Connor, 2008, s: 17-18.

Resim 4.34'te karakterlerin jest ve mimikleriyle bir duruma hayret ettikleri, şaşkınlık duygusunu açık bir şekilde yansıttıkları, duyguların karakterler aracılığıyla çocuklara sezdirildiği görülmektedir.

İncelenen kitapların;

- %85.8'inin çizimlerinde karakterin duygu durumunun, yansıtıcı bir şekilde verildiği,
- %93.4'ünün dilsel metni ile görsel metninin bir bütün olarak algılanabildiği;
- %94.2'sinde metnin, resmin anlam bütünlüğünü tamamlayabildiği belirlenmiştir. Bu bulguya ilişkin resim aşağıda örneklendirilmiştir:

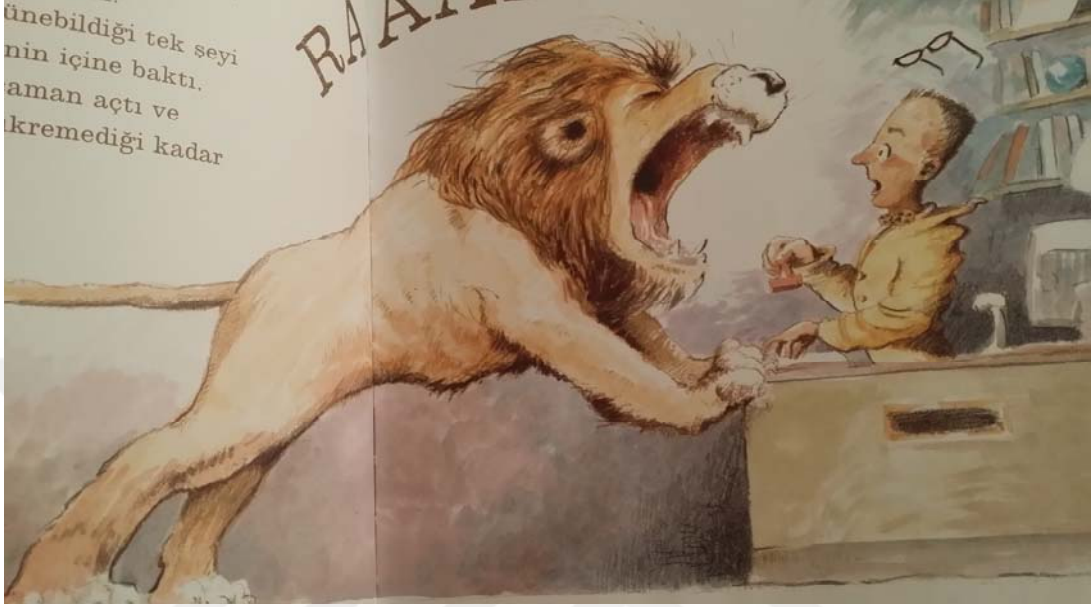
Resim 4.35. Babacığa Öpücükler, Frances Watts, 2014, s: 22.

Resim 4.35 İncelendiğinde baba ayı ile yavru ayının birbirine sevgi ile sarıldıkları ve metinde sevgi duygusunu yansıtan öpmek, kucaklamak gibi ifadelerle yer verilerek metnin resmin anlam bütünlüğünü sağladığı görülmektedir.

İncelenen kitapların;

- %96.5'inin yazınsal iletisinde duyguların çocuklara sezdirilir nitelikte olduğu,
- %97, 3'ünün resimlerinin, çocuk gerçekliğini yansıttığı,
- %88.9'unun resimlerinin, çocuk okurun duygu dünyasını harekete geçirebilecek nitelikte olduğu;

- %92.5'inin resimlerinin, metnin anlam bütünlüğünü açıkladığı,
- %88.9'unun resimlerinde kullanılan çizgilerin, ruh durumunu ve hisleri anlatabildiği;

Resim 4.36. Kütüphanedeki Aslan, Michelle Knudsen, 2006, s: 21-22.

Araştırmada incelenen kitapların;

- %96'sının resimlerinin, sözcüklerle anlatılanı, çocuğun belleğinde canlandırmasına katkı sağlayabilir özellikte olduğu,
- %88.5'inde resimlerin, sözcüklerle anlatılamayanı çizginin anlatım gücüyle tamamlayıp çocuğa sezdirebildiği,
- %91.2'sinin resimlerinin, çocuğu düşündürebilecek özellikler taşıdığı,
- %92.9' unun resimlerinin, çocuğu eğlendirebilecek özellikler taşıdığı,
- %92'sinin resimlerinin, çocuğu güldürebilecek özellikler taşıdığı bulgularına ulaşılmıştır.

8. Resimli Öykü Kitaplarındaki Karakterlerin Dağılımı Nasıldır?

Tablo 4.31. Resimli öykü kitaplarının karakter türlerine göre frekans dağılımı.

Karakter	f	%
Bitki	5	2,20
Hayvan	81	35,68
İnsan	118	51,98
Varlık	23	10,13

Tablo 4.31 incelendiğinde resimli öykü kitaplarında en çok rastlanan karakterin İnsan (118) olduğu görülmektedir. Hayvan karakteri (81). İnsan karakterinden sonra en sık kullanılan karakterdir. Kitaplarda en az Varlık (23) ve Bitki (5) karakter olarak kullanılmaktadır.

5. TARTIŞMA

Okul öncesi dönem resimli öykü kitaplarının duygusal okuryazarlık açısından çeşitli değişkenlere göre incelendiği bu araştırmada elde edilen veriler nitel ve nicel analiz yöntemleriyle analiz edilmiştir. Bu bölümde, yapılan analizler doğrultusunda elde edilen bulgular, yurt içi ve yurt dışında gerçekleştirilen araştırmalar ve ilgili alanyazın bağlamında tartışılacaktır.

Araştırmada incelenen 227 adet okul öncesi dönem resimli öykü kitabında en çok işlenen duygunun Zevk (614) olduğu görülmektedir. Araştırmada Goleman (2)'in duygu sınıflandırması esas alınmış olup Zevk duygu kümesini Mutluluk, Sevinç, Coşku, Heyecan, Eğlenme, Hoşnutluk duygu alt kümelerinin oluşturduğu belirtilmiştir. Zevk duygusunun duygu alt kümelerine bakıldığında en çok Mutluluk (170), Hoşnutluk (131) ve Sevinç (125) duyguları şeklinde yansıtıldığı bulunmuştur. Alper (82) de, “Resimli Kitaplardaki Karakterlerin Duygu Durumlarının İncelenmesi” konulu araştırmasında Parrot (2001)'in duygu sınıflamasına göre incelediği kitapların resim ve metninde en çok rastlanan duygunun Sevinç duygusu olduğunu belirtmiştir. Sever (9) de en belirgin özellikleri zengin hayal dünyaları ve sürekli hareket etme eğilimi olan çocukların yapıları gereği oynamak, eğlenmek, gülmek ve öğrenmek istediklerini belirtmektedir. Denham (7)'in belirttiğine göre Fabes ve arkadaşları, bazı duyguların diğer duygulardan daha sık ifade edilmeye başladığını ve akran ortamlarında mutluluk ve öfke duygularının üzüntü, acı ve sıkıntı duyguların göre daha çok ifade edildiğini bildirmişlerdir. Okul öncesi dönem çocuklarının kitaplara karşı olumlu tutum geliştirmelerine olanak sağlayacak kitapların, çocukların doğalarına hitap etmesi gerekliliği göz önünde bulundurulduğunda mutluluk ve sevinç duygularının resimli öykü kitaplarında daha sık tercih edildiği söylenebilir.

Araştırmada incelenen resimli öykü kitaplarının %95.6'sının karakterinin, çocuklara insan gerçekliğini sezdirebildiği, %95.1'inde duyguların, karakterler aracılığı ile çocuklara sezdirilebildiği ve %85.8'inin çizimlerinde karakterin duygu durumunun, yansıtıcı bir şekilde verildiği bulguları elde edilmiştir. Ayrıca resimli öykü kitaplarında en çok kullanılan karakterlerin sırasıyla İnsan (%51.8), Hayvan

(%35.68), Varlık (%10.13) ve Bitki (%2.20) olduğu görülmüştür. Okul öncesi dönem çocukları özdeşim yoluyla öğrendiklerinden resimli öykü kitaplarındaki kahramanların davranışlarından, duygularından ve düşüncelerinden etkilenecek kahramanlarla özdeşim kurarlar. Sever (9)'e göre okul öncesi dönemdeki çocuklar için hazırlanan kitaplarda kahramanlar genellikle fiziksel özellikleriyle ön plana çıkarılır ve onlara sözleri ve hareketleri ile bir kişilik kazandırılır. Resmin işlevi, bu yaşta çocuklara kahramanların tanıtılmasında önemlidir (9). Kitap kahramanlarıyla özdeşim kuran okul öncesi dönem çocuklarına kitap okuyan kişilerin, karakterlerce yansıtılan duyguları çocuklara fark ettirmeleri, duyguları tanımlamalarını sağlayıcı metin harici sorulara, yorumlara da yer vermelerinin çocukların duygusal okuryazarlıklarını geliştirebileceği sonucuna varılabilir.

Bu çalışmada çalışma grubunu oluşturan resimli öykü kitaplarının içerik özellikleri (konu, tema, karakter, dil ve anlatım, ileti, ortam) duygusal okuryazarlık açısından incelenmiş ve inceleme kriterleri arasında yer alan konunun duygu kümesine ait duyguları sezdirebiliyor olması (%97,8), duyguların karakterler aracılığıyla çocuklara sezdiriliyor olması (%95,1), çizimlerde karakterin duygu durumunun yansıtıcı bir şekilde verilmesi (%85,8), izleğin insana özgü duygu durumlarını çocuklara sezdirebiliyor olması (%96), resimlerin çocuk okurun duygu dünyasını harekete geçirebilecek nitelikte olması (%88,9), resimlerin metnin anlam bütünlüğünü açıklıyor olması (%92,5) sonuçları elde edilmiş ve kitapların %79.6'sının Duygusal Okuryazarlığı desteklediği sonucuna varılmıştır. Harper (25), da çocukların sosyal-duygusal gelişimlerini desteklemek amacıyla resimli kitapların kullanımını incelediği çalışmasında 50 adet resimli kitabı, yüksek kalitede çocuk edebiyatı kriterleri ile tutarlı olan edebi özellikler (hikaye, karakter, konunun geçtiği yer zaman, konu, üslup), görsel özellikler (çizgi, renk, şekil, metin ve kompozisyon), resimleme tekniği (gerçekçi, soyut ya da karikatür) ve resimleme aracı (mürekkepli kalem ve mürekkep, pastel, kalem, kolaj, yağlı boya, sulu boya ya da fotoğraflar) açısından incelemiştir. Çalışma sonunda, incelenen kitapların öykünün inandırıcılığı, karakterlerin duyguları yansıtılabilirliği, metnin resimdeki karakterlerin yüz ifadeleri ile uyumu, metinde yüz ifadesini yansıtan sözcük kullanımı, karakterin duygularını çağrıştıran canlı renkler/ çizgiler/perspektif kullanımı açısından uygun bulunan kitaplar belirlenmiştir.

Araştırmada incelenen 227 adet resimli öykü kitabındaki duygu kümelerinin duygu alt kümelerine göre dağılımını gösteren tablolar (Bkz. Tablo 4.4 - 4.11.), resimler (Bkz. Resim 4.1 - 4.32.) ve cümleler incelendiğinde, sekiz duygu kümesinde yer alan her bir duygu alt kümesinin kitapların resimlerinde ve cümlelerinde yansıtıldığı sonucuna ulaşılmıştır. *Öfke duygu kümesi*; Hiddet (%23,44), Kızgınlık (%29,69), Sinirlenme (%15,63), Alınganlık (%4,69), Rahatsızlık (%25,65), *Üzüntü duygu kümesi*; Acı (%13,12), Neşesizlik (%56,11),Yalnızlık (15,84), Umutsuzluk (%14,93), *Korku duygu kümesi*; Kaygı (%47), Şüphe (%11), Huzursuzluk (%19), Ürkme(%23), *Zevk duygu kümesi*; Mutluluk (%27,69), Coşku (%2,77), Sevinç (%20,36), Heyecan (%10,75), Eğlenme (%17,10), Hoşnutluk (%21,34), *Sevgi duygu kümesi*; Kabul görme (%38,89), Güven (%15,05), İyilik (%18,29), Sadakat (%4,40), Hayranlık (%23,38), *Şaşkınlık duygu kümesi*; Hayret (%55,71) ve Merak (%44,29), *Utancı duygu kümesi*; Suçluluk (%13,04), Hayal kırıklığı (%11,59), Pişmanlık(%34,78), Mahcubiyet (%40,58), *İğrenme duygu kümesi*; Küçümseme (%25,51), Tikslenme (%5,10), Hoşlanmama (%69,39). Galligane ve Han (2015) küçük çocuklara duygu sözcüklerinin öğretilmesinde araştırma temelli sözcük bilgisi stratejilerinin kullanımını araştırdıkları çalışmalarında küçük çocukların olumlu duygusal gelişimlerini desteklemenin yollarından birinin, onlara uygun duygu sözlerini sağlamak olduğundan söz etmektedirler. Duygularını uygun sözcüklerle ifade edebilen çocukların, olumsuz duygusal ifadenin fiziksel yollarına başvurma olasılıklarının daha düşük olduğunu bildirmektedirler. Galligane ve Han (86)'ın belirttiğine göre Hayes ve Ahrens, çocuklara yeni kelimeler öğretmenin mükemmel bir yolunun, hikaye kitaplarını yüksek sesle okumak olduğunu belirtmektedirler. Hikayeler, duygu kelimeleri de dahil olmak üzere birçok karmaşık kelime içerir. Çocuk kitapları, kelime öğretimi için herhangi bir sözlü dil bağlamından daha iyidir. Bu bağlamda söz konusu bulgular ışığında, incelenen öykü kitaplarının tüm duygu kümeleri ve duygu alt kümelerine yönelik sözcük içerdiği ve çocukların duygu sözcükleri repertuarına olumlu katkılar sağladığı görülmektedir.

Araştırma bulgularına göre, incelenen 227 adet resimli öykü kitabının %93.4'ünün dilsel metni ile görsel metninin bir bütün olarak algılanabildiği, %94.2'sinde metnin, resmin anlam bütünlüğünü tamamlayabildiği ve %92.5'inin resimlerinin, metnin anlam bütünlüğünü açıkladığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu

sonuçlar, Demirolok ve Akyol (87)'un çalışması ile paralellik göstermektedir. Demirolok ve Akyol, okul öncesi dönem çocuklarına yönelik resimli öykü kitaplarını çeşitli özellikler açısından inceledikleri çalışmalarında kitapların %92, 8'inde resimler ile metinlerin ilişkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ayėun (61) de, resimli öykü kitaplarında metin-resim ilişkisini araştırdığı tez çalışmasında, incelediği 50 öykü kitabının tamamının kapak resminin öykünün konusu ile ilişkili olduğu ve resimlemenin metnin içeriğini ifade ettiği, kitapların %94'nde metni temsil eden resmin metinle aynı sayfada olduğu ve kahramanların yüz ve beden ifadelerinin metinde anlatılanları yansıtığı sonucuna varmıştır. Söz konusu bulgular, Durmuşoğlu ve arkadaşları (88) tarafından gerçekleştirilen 2010-2015 yılları arasında yayımlanmış resimli öykü kitaplarının resimleme özelliklerinin incelendiği araştırmanın bulgularını da desteklemektedir. Durmuşoğlu ve arkadaşları, 37 yayınevinden yayınlanmış 3-8 yaş grubuna yönelik 300 adet resimli öykü kitabını resimleme özellikleri açısından incelemiş ve kitapların %95.6'sının resim-metin uyumu taşıdığı sonucuna ulaşmışlardır. Kaya (89), resimli kitabın tasarımında resim-yazı bütünlüğünü sağlamasının en önemli noktasının; yazının resme göre doğru bölümlenmesi, mekan, zaman ve figürlerin bu bağlantı içinde, tutarlı bir sağlamlıkla bir araya getirilmesi olduğunu belirtmektedir. Sayfa tasarımı olarak nitelendirilen bu işlemlerle resim ve yazının birbirini desteklemesi ve etkisini arttırır bir Şekilde bir araya getirilmesinin sağlanması gerektiğini bildirmektedir. Okuma yazma bilmeyen okul öncesi dönem çocuklarının kitabı resimleriyle algıladığı gerçeği göz önünde bulundurulduğunda, metin aracılığyla anlatılan öykünün resimlerle bir bütünlük sağlaması önemli olup incelenen kitapların sayfa tasarımlarının uygun olduğu, resim ve yazının birbirini destekleyerek etkisini arttırdığı söylenebilir.

Literatürde resimli öykü kitaplarının dil gelişimi, zihinsel gelişim, erken okuryazarlık becerileri gibi gelişim alanlarına olumlu katkıları olduğuna dair çalışmaların çoğunlukta olduğu görülmektedir. Son yıllarda resimli öykü kitaplarının duygusal gelişimi etkilediğine dair araştırmalara da rastlanmaktadır. Özellikle ocuklara yetişkin tarafından okunan kitapların ve çeşitli sorularla çocukların hikayeye aktif katılımını destekleyen yaklaşımların duygusal gelişime katkı sağladığı görülmektedir. Beazidou, Botsoglou ve Vlachou (83) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, Yunan okul öncesi ğretmenlerinin çocuklara kitap okurken kullandıkları

stratejiler gözlemlenmiş ve kullanılan stratejilerin çocukların duygusal gelişimini nasıl etkilediğini araştırmışlardır. Çalışmaya katılan öğretmenlerin genellikle çocuklara okudukları kitaplar arasından nitelik ve kalite bakımından birbirine benzer olan kitaplar araştırmacılar tarafından belirlenerek öğretmenlerin okumaları sağlanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin bir kısmı interaktif kitap okuma sürecinde sadece duyguları tanıma ve ifade etmeye yönelik basit sorular kullandılar. Diğer öğretmenler ise çocukların kitap okuma sürecine aktif olarak katılmalarını sağlayarak sadece kendi duygularını değil başkalarının da duygularını anlamalarını destekleyen yüksek tartışmalar gibi karmaşık stratejiler kullandılar. Araştırmaya katılan öğretmenlerin karmaşık stratejilerden çok basit stratejileri kullandığı sonucuna ulaşılmıştır. Buradan yola çıkılarak, kitapların nitelik bakımından duygusal gelişimi desteklemesini sağlayan en önemli etkenlerden birinin çocuklara kitap okuyan kişilerin kullanacakları stratejiler olduğu görülmektedir. Kitap okuyan kişilerin kitap okuma sürecine çocukları aktif olarak dahil etmeleri, karakterlerden ve kitapta yaşanan olaylardan yola çıkarak çocuklara duyguları tanımaları, ifade etmeleri, kendi duygularını (Karakterin yerinde sen olsan ne hissederdin?, Sence üzgün olmak ne demektir? vb.) ve başkalarının duygularını anlamalarına yardımcı olabilecek açık uçlu sorular (Sence karakterin yüz ifadesi nasıl? Sence aynı durumda herkes aynı duyguyu mu hisseder? vb.) düşündürücü, yaratıcı sorular yönelterek duygular ile ilgili repertuarlarını genişleteceği düşünülmektedir.

Araştırma soruları arasında duygusal okuryazarlığın yansıtılması açısından yerli ve yabancı kitaplar arasında fark olup olmadığı test edilmiş ve yabancı kitapların (%22.49) yerli kitaplara (%20.75) oranla duygusal okuryazarlığı daha iyi yansıttığı sonucuna varılmıştır. Bu sonuç, Balat ve ark. (74) okul öncesi dönem çocuklarına yönelik resimli çocuk kitaplarında yer alan temel kavramların incelendiği araştırmadaki sonuç ile paralellik göstermektedir. Araştırma sonucuna göre yabancı kitaplarda kullanılan kavram sayısının ve kavramların kullanım sıklığının yerli kitaplardan daha fazla olduğunu ortaya koymuştur. Her iki araştırmanın sonuçları Alpöge (90)'nin yaptığı araştırma bağlamında açıklanabilir. Alpöge, Türkiye'de 1991-2000 yılları arasında çocuk edebiyatının durumunu saptamaya yönelik yaptığı araştırmasında, 1990'lı yıllarda 1980'li yıllara oranla daha

az sayıda kitap basıldığını ancak kitapların kalitesinin arttığını belirlemiştir. Yine 1990'lı yılların başlarında çocuk yayımları daha az sayıda iken, 1990'lı yılların sonlarında bu sayının yükseldiğini saptamıştır. Türkiye'de çocuk edebiyatının gelişimi böyleyken, Can (29) ise, batıda çocuk edebiyatının 19. Yüzyıla kadar geçen dönemde hızla geliştiğini belirtmektedir. Buradan yola çıkılarak batıda çocuk edebiyatının çok daha önce gelişmeye başlamış olması, ülkemizde ise daha geç gelişmiş olması, yabancı kitapların yerli kitaplara oranla duygusal okuryazarlığı daha iyi yansıtmasını olağan bir sonuç olarak düşündürebilir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre incelenen resimli öykü kitaplarında Korku duygu kümesinin de ($f=200$) azımsanmayacak oranda yer aldığı sonucuna varılmıştır. Korku duygusunun kitaplarda en çok Kaygı ve Ürkme duygularıyla yansıtıldığı görülmektedir. Fırat, Güleç ve Şahin (91), okul öncesi dönem çocuklarına yönelik hazırlanan masal ve öykü kitaplarını korku ve şiddet öğeleri açısından inceledikleri çalışmalarında, korku öğelerinin masal kitaplarında (%11,8) öykü kitaplarına (%7,5) oranla daha fazla yer aldığı, aynı şekilde masal kitaplarında (%24,4) öykü kitaplarına oranla (%15,2) daha fazla şiddet öğelerinin yer aldığı sonucuna varmışlardır. Her ne kadar masal kitapları ve öykü kitapları şiddet ve korku öğelerini içermeye bakımından kendi içlerinde oransal olarak farklılık gösterse de, öykü kitaplarında rastlanan korku ve şiddet oranının da dikkat çekici olduğu söylenebilir. Okul öncesi dönem resimli öykü kitaplarının duygusal okuryazarlık açısından incelendiği bu araştırma kapasamında incelenen kitaplarda, davranış ve sözlerde korku unsurlarına rastlanmadığı, korku duygusunun alt duyguları olan kaygı, huzursuzluk, şüphe ve ürkme boyutlarında okul öncesi çocukların yaş, ilgi ve gelişim özellikleri bağlamında işlendiği söylenebilir. İncelenen kitaplarda yaş grubuna uygun olmayan korku ve şiddet unsurlarına rastlanmadığı, bu sonuç, kitapların konularının (%97,3)'ünün yaş grubunun ilgilerine uygun olması, resimlerinin çocukları eğlendirebilecek nitelikte olması (%92,9) ve resimlerinin çocukları güldürebilecek nitelikte olması (%92) sonuçları ile açıklanabilir.

Gönen ve Veziroğlu (92), 2000-2008 yılları arasında yayımlanan resimli çocuk kitaplarını içerik, resimleme ve fiziksel özellikleri açısından inceledikleri çalışmalarında, resimli çocuk kitaplarında iyi geliştirilmiş bir konunun ve temanın

olması gerektiğini vurgulayarak resimlerin çocuklarda tekrar tekrar inceleme isteği uyandırabilecek ve her bakıldığında başka bir özelliği keşfedilecek nitelikte tasarlanması gerektiğini belirtmişler ve resimlerin hitap edilen yaş grubunun düzeyi göz önünde bulundurularak her yaşın anlayabileceği ayrıntılardan oluşturulması gerektiğini bildirmişlerdir. Okul öncesi dönem için hazırlanan kitaplarda şiddet içeren öğelerin yer almamasına özen gösterilmesi, korku öğesinin ise yaş grubununun gereksinimleri ve gelişim özellikleri bağlamında bir duygu biçimi olarak uygun yolla nasıl ifade edildiğinin sezdirilmesi gerektiği söylenebilir.

Araştırmada resimli öykü kitaplarının %97.3'ünün konusunun hitap ettiği yaş grubunun ilgilerine uygun olduğu, %89.8'inin kitaptaki olaylarının çocukların gülmesine olanak sağladığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Çocuk edebiyatı ürünlerinin çocuğa görelilik ilkesine dayanması önemlidir. Sever (9) çocuğa göreliliği, çocukların ilgilerini, gereksinimlerini, dil evrenini göz önünde tutmayı, hazırlanacak metinlerin bunlarla örtüşmeyi zorlaması gerektiğini vurgulamaktadır. İncelenen resimli öykü kitaplarının büyük bir çoğunluğunun konu bakımından yaş grubunun ilgilerine uygun olduğu görülmektedir. Çocukların doğaları gereği oynama, eğlenme ve yeni şeyler öğrenme isteklerinin olduğundan söz eden Sever, kitapların biçimsel ve içerik özellikleriyle, okul öncesi dönem çocuklarının eğlenme-oynama ve keşfederek öğrenme gereksinimlerini karşılaması gerektiğini ifade etmektedir. Kitaplardaki olayların büyük bir çoğunluğunun çocukların gülmesine olanak sağladığı, bu bağlamda, kitapta işlenen olayların eğlenme-oynama gibi çocuk doğasına uygun nitelikleri taşıdığı söylenebilir.

İncelenen resimli öykü kitaplarının %65.9'undaki olayların çocukların heyecanlanmasına olanak sağladığı, %70.8'inin olaylarının çocukların düş kurmasına olanak sağladığı ve %65.5'inin konusunun, çocuğun duygu ve düşünce evrenini genişlettiği sonuçları elde edilmiştir. Bu bulgulardan yola çıkarak kitapların heyecan, düş kurma, duygu ve düşünce evrenini genişletme gibi özelliklerinin görece azaldığı söylenebilir. Bu bulgular, çocuk edebiyatı yazarlarının konu seçiminde benzer konular üzerinde durdukları, dil ve anlatım özelliklerinin yaş grubunun özellikleri bağlamında daha etkili şekilde ele alınması gerekliliğini ortaya koyabilir.

İncelenen resimli öykü kitaplarının %96'sının resimlerinin sözcüklerle anlatılanı, çocuğun belleğinde canlandırmasına katkı sağlayabilir özellikte olduğu, %88.5'inde resimlerin, sözcüklerle anlatılamayanı çizginin anlatım gücüyle tamamlayıp çocuğa sezdirebildiği bulguları elde edilmiştir. Okul öncesi dönemdeki çocuklara hitap eden öykü kitaplarında resmin işlevi önemlidir. Sever (9), kitaplardaki resimlerin, sözcüklerle aktarılamayan duygu ve düşüncelerin dışavurumunu, sözcüklerle aktarılanların ise çocuğun görme duyusunu da işleterek alımlamasını sağladığını ifade etmektedir. Gönen (1989) de, okumayı bilmeyen çocuklara öykünün anlatılması gerektiğinden kitaplardaki resimlerin kolay yorumlanabilmesi, sanat değeri taşıması, çizimlerinin çocuğun dünyası, ruhsal yapısı ve zihinsel gelişimi göz önüne alınarak yapılması gerektiğini vurgulamaktadır (92). Özer (93)'in belirttiğine göre Erinç, resmin sadece renklerden, çizgilerden, şekil ve dokulardan oluşmadığını, tüm bunların oluşturduğu ve bunun sonucunda yüklediği anlamı da taşıdığını ifade etmektedir. Resmin önce bakılan, sonra görülen ve duyumsanan daha sonra ise iletisini izleyiciye taşıyan ve bu ileti üzerine düşündüren bir sanat formu olduğunu bildirmektedir. Ayrıca Erinç;

“İnsanı insan yapan özelliklerden birinin de simge oluşturma yeteneğidir; yani yeni bir durumu, o durumun verileri göz önünde değilken, görme alanımız içinde bulunmazken, simgeler yoluyla, simgeler aracılığıyla aktarmak becerisi. Resim, birçok “izm” içinde, birçok üslup ve teknikle; fakat mutlaka kimi simgeler aracılığıyla bizlere bir şeyler iletir”.

demektedir. Elde edilen bulgulara göre kitaplardaki resimlerin büyük bir çoğunluğunda resmin metni tamamladığı ve sözcükle anlatılamayanların çocuğa görelilik bağlamında resimlerde iyi bir şekilde yansıtıldığı ve resimlerin çocukların konuyu, verilmek istenen iletiyi anlamasına, alımlamasına katkı sağladığı söylenebilir.

Araştırmada kitapların %88.9'unun resimlerinde kullanılan çizgilerin, ruh durumunu ve hisleri anlatabildiği belirlenmiştir. Mac Cann ve Richard (1973)'dan aktaran Güleç ve Geçgel (17), çizginin hareketi, diğer görsellerden daha kolay ifade edebildiğinden söz etmektedir. Resimlerde kullanılan çizgilerin geniş, dar, kırılmış, devamlı, ihtiyari, kontrollü, sıkı, tüy gibi hafif, çentikli ve dolambaçlı olabileceğini,

böylelikle çizgilerin ruh durumunu ve hisleri anlatabileceğini ifade etmektedir. İncelenen resimli öykü kitaplarının büyük çoğunluğunun resimlerinde ruh durumu ve hislerin yansıtılmasında çizgilerin sıklıkla kullanıldığı söylenebilir.

İncelenen resimli öykü kitaplarının %65.5'inin konusunun, çocuğun duygu ve düşünce evrenini genişlettiği bulgusu elde edilmiştir. Dilidüzgün (21), çocuğun düşün dünyasının yetişkinlerinkinden farklı olduğunu, çocukların kendi mantıklarıyla paralellik gösteren masalsı, olağanüstü, usdışı olaylar içeren kitapları okumaktan keyif aldıklarını ve bu bakımdan çocukların düşlere, düşün kurmaya daha fazla gereksinim duyduklarını ifade etmektedir. Bu sonuca bakıldığında yerli ve yabancı resimli öykü kitaplarının konularının düşün kurmayı desteklediği, duygu ve düşünce evrenini genişlettiği görülmekte ancak kitaplarda çocukların hayalgüçlerini devindirmeye yönelik konulara daha çok yer verilmesi gerekliliği açıktır.

Araştırma sonuçlarına göre incelenen resimli öykü kitaplarında en çok rastlanan karakterin İnsan (118) olduğu saptanmıştır. Hayvan karakteri (81) İnsan karakterinden sonra en sık kullanılan karakterdir. Kitaplarda en az Varlık (23) ve Bitki (5) karakter olarak kullanılmaktadır. Peng (45), üniversite öğrencileri, okul öncesi öğretmenleri ve aileler olmak üzere 941 katılımcı ile gerçekleştirdiği çocukların gelişen edebi kaynaklarını incelediği araştırmasında, Malezyalı çocukların kitaplarda en çok sevgi, arkadaşlık ve aile temalarının ilgilerini çektiği, hayali hayvanlar ve eğlenceli kahramanları sevdikleri, basit konular ile renkli resimlemeleri sevdikleri, birçok diyalog içeren büyük boy kitaplardan hoşlandıkları sonuçlarını elde etmiştir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda ulaşılan sonuçlara bu bölümde yer verilmiştir.

6.1. Sonuçlar

Bu çalışmada Ankara İlindeki yaklaşık kırk yıllık üniversitelere bağlı anaokullarında yer alan 2005-2017 yılları arasında basılmış okul öncesi dönem resimli öykü kitapları duygusal okuryazarlık açısından incelenmiştir. Araştırma kapsamında 227 adet resimli öykü kitabı incelenmiştir.

Araştırmada incelenen kitapların basım yıllarının 2008-2012 yılları arasında yoğunluk gösterdiği, kitapların %59,92'sinin yerli, %40,08'inin yabancı olduğu belirlenmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre okul öncesi dönem resimli öykü kitaplarında en çok işlenen duygu kümesinin Zevk (%32,18), en az işlenen duygu kümesinin ise Öfke (3,35) olduğu saptanmıştır.

Araştırma kapsamında incelenen kitaplarda işlenen duygu kümelerinin duygu alt kümelerine göre dağılımı incelendiğinde *Öfke* duygusunun en çok *Kızgınlık*; *Üzüntü* duygusunun en çok *Neşesizlik*; *Korku* duygusunun en sık *Kaygı*; *Zevk* duygusunun en çok *Mutluluk*; *Sevgi* duygusunun en sık *Kabul Görme*; *Şaşkınlık* duygusunun en çok *Hayret*; *Utanç* duygusunun en sık *Mahcubiyet* ve son olarak *İğrenme* duygusunun en çok *Hoşlanmama* duyguları boyutları ile yansıtıldığı belirlenmiştir.

İncelenen kitapların yazarlarının 158'inin kadın, 69'unun ise erkek olduğu ve kitaplarda duygusal okuryazarlığın yansıtılması açısından kadın ve erkek yazarlar arasında anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır.

Araştırmada incelenen 227 adet resimli öykü kitabının 136'sı yerli, 91'i yabancı kitaptır. Tablo 4.21.'de duygusal okuryazarlığın yerli ve yabancı kitaplarda

yansıtılması ortalamalarına bakıldığında yabancı kitapların (22.49) yerli kitaplara (20.75) oranla duygusal okuryazarlığı daha iyi yansıttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada resimli öykü kitaplarında sekiz duygu kümesi ve bunların alt duygu kümeleri gözlenmiştir. Duygusal okuryazarlık puanlarının öykü kitaplarında gözlemlenen duygu alt kümelerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Mann Whitney-U testi ile incelenmiştir. Buna göre;

Tablo 4.13 Duygusal Okuryazarlık Puanı Öfke Duygu Alt Kümeleri Mann Withney-U testi sonuçlarına bakıldığında, duygu alt kümeleri duygusal okuryazarlığın yansıtılması *Hiddet, Kızgınlık, Sinirlenme, Alınganlık ve Rahatsızlık* duygu durumlarının olup olmamasına göre anlamlı düzeyde bir farklılık göstermemektedir.

Tablo 4.14 Duygusal Okuryazarlık Puanı Üzüntü Duygu Alt Kümeleri Mann Withney-U testi sonuçlarına bakıldığında, *Üzüntü* duygu alt kümelerinden *Acı, Neşesizlik, Yalnızlık, Umutsuzluk* duygularına göre duygusal okuryazarlığın yansıtılmasında anlamlı düzeyde bir farklılık göstermemektedir. Umutsuzluk duygu durumu olmayan kitaplar için duygusal okuryazarlığın yansıtılması ortalaması 3.27, bu duygu durumu gözlenen kitaplar için ise ortalama 22.58'dir. Bunun anlamı umutsuzluk duygusu gözlemlenen kitapların diğerlerine göre duygusal okuryazarlığı yansıtma durumları anlamlı düzeyde fazladır.

Tablo 4.15 Duygusal Okuryazarlık Puanı Korku Duygu Alt Kümeleri Mann Withney-U testi sonuçları incelendiğinde *Korku* duygu alt kümelerine göre duygusal okuryazarlığın yansıtılması puanının anlamlılığı incelenmiştir. Buna göre *Kaygı, Şüphe ve Huzursuzluk* duygu durumlarının hiç birine göre anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir. *Ürkme* duygu durumuna göre ise anlamlı düzeyde farklılık gözlenmiştir. Buna göre, *Ürkme* duygusu yansıtılan kitapların duygusal okuryazarlığı daha fazla yansıttığı belirlenmiştir.

Tablo 4.16 Duygusal Okuryazarlık Puanı Zevk Duygu Alt Kümeleri Mann Withney-U testi sonuçları incelendiğinde, duygusal okuryazarlığın yansıtılması *Mutluluk, Sevinç, Heyecan, Coşku ve Hoşnutluk* duygu durumları için anlamlı

düzeyde farklılık göstermez iken *Eğlenme* duygu durumu için anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. *Eğlenme* duygu durumu duygusal okuryazarlığın ortalamaları incelendiğinde, *Eğlenme* duygusu var olan öykü kitapları için duygusal okuryazarlığın yansıtılması ortalaması 21.88 iken yok olanları için 3.71'dir. Yani eğlenme duygusu var olan öykü kitaplarında duygusal okuryazarlığın yansıtılması daha yüksektir.

Tablo 4.17 Duygusal Okuryazarlık Puanı Sevgi Duygu Alt Kümeleri Mann Withney-U testi sonuçları incelendiğinde *İyilik*, *Sadakat*, ve *Hayranlık* duyguları için duygusal okuryazarlığın yansıtılması puanlarının bu duygu durumlarının olup olmamasına göre farklılaşmadığı görülmektedir. Ancak *Kabul görme* ve *Güven* duygu durumuna göre bu puan anlamlı bir farklılık göstermektedir. Güven duygu durumu olan öykü kitaplarında duygusal okuryazarlığın yansıtılması ortalaması 22.08 iken yok olanları için 3.51'dir. Kabul görme duygu durumu olan öykü kitaplarında duygusal okuryazarlığın yansıtılması ortalaması 21.53, yok olanları için 4.05'tir. Yani *Güven* duygusu ve *Kabul görme* duygusu olan kitaplarda olmayanlara göre duygusal okuryazarlığın yansıtılması daha yüksektir.

Tablo 4.18 Duygusal Okuryazarlık Puanı Şaşkınlık Duygu Alt Kümeleri Mann Withney-U testi sonuçlarına bakıldığında, *Şaşkınlık* duygu alt kümesinde yer alan *Hayret* duygu durumu için duygusal okuryazarlığın yansıtılması puanları arasındaki farklılık anlamlıdır. *Merak* duygu durumları için duygusal okuryazarlığın yansıtılması puanları anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir.

Tablo 4.19 Duygusal Okuryazarlık Puanı Utanç Duygu Alt Kümeleri Mann Withney-U testi sonuçlarında görüldüğü üzere *Utanç* duygusunun duygu alt kümeleri *Suçluluk*, *Hayal Kırıklığı*, *Pişmanlık* ve *Mahcubiyet* için duygusal okuryazarlığın yansıtılması puanları anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Tablo 4.20 Duygusal Okuryazarlık Puanı İğrenme Duygu Alt Kümeleri Mann Withney-U testi sonuçları incelendiğinde *Küçümseme*, *Tiksinme* ve *Hoşlanmama* duygu durumlarına göre duygusal okuryazarlığın yansıtılması puanları anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir.

Resimli öykü kitaplarında duygu kümelerinin duygu alt kümelerine göre dağılımları açısından yerli ve yabancı kitaplar arasında fark olup olmadığına ilişkin yapılan Ki-Kare testi sonuçları incelendiğinde *Öfke, Üzüntü, Korku, Utanç, İğrenme* duygu kümelerinin duygu alt kümelerine dağılımları açısından yerli ve yabancı kitaplar arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Ancak (Bkz. Tablo 4.25) Zevk duygu kümesi için analiz sonuçları incelendiğinde, *Mutluluk, Coşku, Heyecan ve Eğlenme* duygularının görülme sıklığı öykü kitaplarının yerli ya da yabancı öykü kitabı olup olmamasına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermezken *Sevinç ve Hoşnutluk* duygularının görülme sıklığı öykü kitaplarının yabancı ya da yerli öykü kitabı olup olmamasına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülmektedir. Yerli öykülerde (%64,2) yabancı öykülere (%43,3) oranla daha fazla *Sevinç* duygusuna rastlandığı görülmektedir. *Hoşnutluk* duygusu için de aynı durum gözlenmektedir. Yerli öykülerde (%70,1) yabancı öykülere (%41,1) kıyasla daha fazla *Hoşnutluk* duygusu ifadelerine rastlanmaktadır.

Tablo 4.26 Sevgi duygu alt kümeleri için analiz sonuçları incelendiğinde, *Kabul Görme, İyilik, Sadakat ve Hayranlık* duygularının görülme sıklığı öykü kitaplarının yerli ya da yabancı öykü kitabı olup olmamasına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir. Ancak *Güven*, duygusunun görülme sıklığı öykü kitaplarının yerli ya da yabancı öykü kitabı olup olmamasına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. Güven duygusuna yerli öykülerde (%20,9) yabancı öykülere (%40) oranla daha az rastlandığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Tablo 4.27. Kitapların yerli veya yabancı olma durumuna göre Şakınlık duygu kümesinin duygu alt kümelerine göre dağılımı incelendiğinde, *Hayret* duygusunun görülme sıklığı öykü kitaplarının yerli ya da yabancı öykü kitabı olup olmamasına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir. Ancak *Merak* duygusu öykü kitaplarının yerli ya da yabancı öykü kitabı olup olmamasına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. Yerli öykülerde (%42,5) yabancı öykülere (%40) oranla daha fazla *Merak* duygusuna rastlandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma kapsamında incelenen 227 adet resimli öykü kitabının içerik incelemesi sonuçlarına bakıldığında kitapların;

- %97.3'ünün konusunun hitap ettiği yaş grubunun ilgilerine uygun olduğu,
- %79,6'sının duygusal okuryazarlığı desteklediği,
- %97.8'inin konusunun duygu kümesine ait duyguları sezdirebildiği,
- %96,5'inin konusunun duygu alt kümesine ait duyguları sezdirebildiği,
- %89.8'inin kitaptaki olaylarının çocukların gülmesine olanak sağladığı,
- %65.9'unun kitaptaki olaylarının çocukların heyecanlanmasına olanak sağladığı,
- %70.8'inin kitaptaki olaylarının çocukların düşünmesine olanak sağladığı,
- %65.5'inin konusunun, çocuğun duygu ve düşünce evrenini genişlettiği,
- %96'sının izleğinin (tema), insana özgü duygu durumlarını çocuklara sezdirebildiği,
- %95.6'sının karakterinin, çocuklara insan gerçekliğini sezdirebildiği,
- %95.1'inde duyguların, karakterler aracılığı ile çocuklara sezdirilebildiği,
- %85.8'inin çizimlerinde karakterin duygu durumunun, yansıtıcı bir şekilde verildiği,
- %93.4'ünün dilsel metni ile görsel metninin bir bütün olarak algılanabildiği,
- %94.2'sinde metnin, resmin anlam bütünlüğünü tamamlayabildiği,
- %96.5'inin yazınsal iletisinde duyguların çocuklara sezdirilir nitelikte olduğu,
- %97, 3'ünün resimlerinin, çocuk gerçekliğini yansıttığı,
- %88.9'unun resimlerinin, çocuk okurun duygu dünyasını harekete geçirebilecek nitelikte olduğu,
- %92.5'inin resimlerinin, metnin anlam bütünlüğünü açıkladığı,

- %88.9'unun resimlerinde kullanılan çizgilerin, ruh durumunu ve hisleri anlatabildiği,
- %96'sının resimlerinin, sözcüklerle anlatılanı, çocuğun belleğinde canlandırmasına katkı sağlayabilir özellikte olduğu,
- %88.5'inde resimlerin, sözcüklerle anlatılamayanı çizginin anlatım gücüyle tamamlayıp çocuğa sezdirebildiği,
- %91.2'sinin resimlerinin, çocuğu düşündürebilecek özellikler taşıdığı,
- %92.9' unun resimlerinin, çocuğu eğlendirebilecek özellikler taşıdığı,
- %92'sinin resimlerinin, çocuğu güldürebilecek özellikler taşıdığı bulgularına ulaşılmıştır.

Araştırma kapsamında incelenen kitaplarda en sık rastlanan karakterin *İnsan* (%51,98), en az rastlanan karakterin ise *Bitki* (%2,20) olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

6.2. Öneriler

1. Bu araştırmada Ankara İlindeki üniversitelere bağlı anaokullarında bulunan 2005-2017 yılları arasında basılmış okul öncesi dönem resimli öykü kitapları duygusal okuryazarlık açısından incelenmiştir. Çocuk Edebiyatı alanında yapılacak yeni araştırmalarda resimli öykü kitapları tasarım özellikleri ve içerik özellikleri açısından anaokulları bağlamında karşılaştırılabilir.
2. Erken çocukluk eğitimcilerinin çocukların duygusal okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesinde resimli öykü kitaplarını kullanım şekilleri ve stratejilerinin incelendiği deneysel çalışmaların yapılması.
3. Ailelerin çocukları ile kitap okuma sürecindeki duygusal okuryazarlığı destekleyici stratejileri incelenebilir.
4. Kitaplarda karakterlerin yansıttıkları duygular karakterin cinsiyeti ve türü bağlamında incelenebilir.

5. Kitaplarda ele alınan duyguların çizerin cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılabilir.
6. Kitaplardaki sözcükler, cümleler duygusal okuryazarlık açısından analiz edilebilir.
7. Duygusal okuryazarlığın kültürel öğeler açısından farklılıkları yerli kitaplar ile yabancı kitaplar bağlamında araştırılabilir.
8. Çocuk Edebiyatı alanındaki Türk yazar ve ressamlarının kitap içerik ve resimlemelerinde duygular/ duygusal okuryazarlık ile ilgili farkındalıkları artırılabilir.

7. KAYNAKLAR

1. Call N, Featherstone S. The thinking child resource book [Ebook]. London: Continuum International Publishing Group; 2010. [Erişim Tarihi 18 şubat 2018]. Erişim adresi: <http://en.bookfi.net/book/1079723>.
2. Goleman D. Duygusal zeka. 47. Basım. İstanbul: Varlık Yayınları; 2017.
3. Deutschendorf H. The other kind of smart [E book]. United States of America: Amacom; 2009. [Erişim tarihi 23 şubat 2018]. Erişim adresi: <http://en.bookfi.net/book/1068903>
4. Dougherty LM, Abe JA, Izard CE. Differential emotions theory and emotional development in adulthood and later life. Magai C, McFadden SH, editors. Handbook of emotion, adult development, and aging [E book]. USA: Academic Press; 1996. [Erişim tarihi 10 Ocak 2018]. Erişim adresi: <http://en.bookfi.net/book/1066034>.
5. Caruso DR, Salovey P. The emotionally intelligent manager: How to develop and use the four key emotional skills of leadership [E book]. San Francisco: Jossey-Bass; 2004. [Erişim tarihi 3 şubat 2018]. Erişim adresi: <http://en.bookfi.net/book/491065>
6. Ripley K, Simpson E. First steps to emotional literacy [E Book]. Oxon: Routledge; 2007. [Erişim tarihi 25 Aralık 2017]. Erişim adresi: <http://en.bookfi.net/book/1204462>
7. Denham S. Emotional development in young children. New York: The Guilford Press; 1998.
8. Bruce C. Emotional literacy in early years. London: Sage Publications, 2010.
9. Sever S. Çocuk ve edebiyat. 8. Baskı. Ankara: Tudem Yayıncılık; 2008.

10. Alver F. Neil Postman'in çocukluğun yok oluş süresinde iletişim teknolojisi eleştirisinin eleştirisi. İletişim Araştırmaları. 2004:2(2): 134.
11. Şimşek T, editör. Okul öncesinde çocuk edebiyatı ve medya el kitabı. Ankara: Grafiker Yayınları; 2016. s: 18, 57, 62, 68, 111, 112,115, 124, 131,135
12. Kıran S. Okul Öncesi Dönemi Çocuklarına Yönelik Hazırlanan Masal ve Öykü Kitaplarında Geçen İletişim Engelleri [Yüksek Lisans Tezi]. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi; 2008.
13. Sever S. Çocuk ve edebiyat. Ankara: Kök Yayıncılık; 2003.
14. Gönen, M., Veziroğlu, M. Resimli Çocuk Kitaplarının M. E. B. Okul Öncesi Eğitim Programı'ndaki Kazanımlara Uygunluğunun İncelenmesi [Internet]. 2012 [Erişim Tarihi 21 Ocak 2017]. Erişim adresi: <http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/1204>
15. Horst JS, Price CH. What and how young children learn from picture and story books. Horst JS, Price CH, editors. An open book: What and how young children learn from picture and story books [E book]. Switzerland: Frontier In Psychology; 2015. [Erişim tarihi 1 Mart 2018]. Erişim adresi: <https://www.frontiersin.org/research-topics/1579/an-open-book-what-and-how-young-children-learn-from-picture-and-story-books>
16. Helping your child become a responsible citizen [Internet]. 2005 [Erişim Tarihi 19 Şubat 2017]. Erişim adresi: <https://www2.ed.gov/parents/academic/help/citizen/citizen.pdf>
17. Güleç H, Geçgel H. Çocuk edebiyatı okul öncesinde edebiyat ve kitap. 2. Baskı. İstanbul: Paradigma Akademi Yayınları; 2015.
18. Güleryüz H. Yaratıcı çocuk edebiyatı. 4. Baskı. Ankara: Edge Akademi; 2013.
19. Sawyer WE. Growing up with literature. 4th Edition. Canada: Thomson Learning; 2004.

20. Şirin MR. Çocuk edebiyatı kültürü. Ankara: Kök Yayıncılık; 2007.
21. Dilidüzgün S. Çağdaş çocuk yazını. 2. Baskı. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları; 2003.
22. Yavuzer H. Çocuk ve suç. 11. Baskı. İstanbul: Remzi Kitabevi; 2006.
23. Seden, J. Enhancing outcomes through children's literature [Internet]. 2009 [Erişim Tarihi 20 Ocak 2017]. Erişim adresi: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/17450120902887343>
24. Hansen, CC., Zambo, D. Loving and learning with wemberly and david: Fostering emotional development in early childhood [Internet]. 2006 [Erişim Tarihi 20 Ocak 2017]. Erişim adresi: <https://www.researchgate.net/publication/227206625>
25. Harper, LJ. Using Picture Books To Promote Social –Emotional Literacy [Internet]. 2016 [Erişim Tarihi 21 Ocak 2017]. Erişim adresi: https://www.academia.edu/26817763/Using_Picture_Books_to_Promote_Social_Emotional_Literacy
26. Oktay A. Yaşamın sihirli yılları. 4. Baskı. İstanbul: Epsilon Yayıncılık; 2002.
27. Karoly LA, Greenwood PW, Everingham SS, Hoube J, Killburn MR, Rydell CP, Sanders M, Chiesa J. Investing in our children [E book]. Washington: Rand; 1998. [Eriim tarihi: 8 Mart 2018]. Erişim tarihi: <http://en.bookfi.net/book/1263124>
28. Smith JT. Erken çocukluk döneminde gelişim çok kültürlü bir bakış açısı. Akman B, çeviri editörü. 5. Basım. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık; 2014.
29. Can DT. Çocuk edebiyatı kuramsal yaklaşım. Konya: Eğitim Yayınevi; 2014.
30. Monoyiou, E., Symeonidou, S. The wonderful world of childrens books? Negotiating diversity through childrens literature [Internet]. 2015 [Erişim Tarihi

8 Mart 2018]. Erişim adresi: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/13603116.2015.1102338?needAccess=true>

31. Kumschick, IR. Kann kinderliteratur emotionale kompetenzen fördern? [Internet]. 2012 [Erişim Tarihi 9 Şubat 2017]. Erişim adresi: <http://www.bibliothek-digital.de/static/content/utb/20090528/978-3-83852-124-4/v978-3-83852-124-4.pdf>
32. MEB Erken Eğitimi Seç Projesi Oturum 6. Resimli Çocuk Kitapları. [Internet]. [Erişim tarihi: 20 Mart 2018]. Erişim adresi: <http://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/Resimli%20Çocuk%20Kitapları.pdf>
33. Pugh CB, Rohl M. Literacy learning in the early years [E book]. Australia: Allen&Unwin; 2000. [Erişim tarihi 2 Mart 2018]. Erişim adresi: <http://en.bookfi.net/book/1049782>
34. McDevitt MT, Ormrod EJ. Child development educating and working with children and adolescents. Second Edition. New Jersey: Pearson Education; 2002.
35. Oittinen R. Translating for children [E book]. New York: Garland Publishing; 2000. [Erişim tarihi 2 Şubat 2018]. Erişim adresi: <http://en.bookfi.net/book/1094777>
36. Abacı O. Resimli çocuk kitapları ve görsel algı. Sevinç M, editör. Gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları; 2003.
37. Sever S. Çocuk edebiyatı ve okuma kültürü. 2. Baskı. İzmir: Tudem Yayıncılık; 2013.
38. Ural S. Okul öncesi çocuk kitaplarının tanımı. Gönen M, editör. Çocuk edebiyatı. 3. Baskı. Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık; 2015.
39. Dilidüzgün S. Çocuk edebiyatı kavramı. Güneş Z, editör. Çocuk Edebiyatı. 3. Baskı. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları; 2004.

40. Garner, WP., Estep, MK. Emotional Competence, Emotion Socialization, and Young Children's Peer-Related Social Competence [Internet]. 2010 [Erişim Tarihi 16 Nisan 2016]. Erişim adresi: <http://www.tandfonline.com/loi/heed20>
41. Roffey S. Circle time for emotional literacy. London: Paul Chapman Publishing; 2006.
42. Oğuzkan F. Çocuk edebiyatı. 10.Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık; 2013.
43. Brown CL, Tomlinson CM. Essentials of childrens literature [E book]. 3rd edition. USA: Allyn&Bacon; 1999. Erişim adresi: <http://en.bookfi.net/book/1029438>
44. Ersoy ÖA, Bayraktar V. Okul öncesi dönemde çocuk edebiyatı kavramı ve çocuk kitaplarının özellikleri. Turla A, editör. Okul öncesi dönemde çocuk edebiyatı. Ankara: Hedef CS Yayıncılık; 2016.
45. Peng CF. Developing children's literary resources. Educational Research and Review. 2012;7(7):155-163.
46. Tuğrul B, Feyman N. Okul öncesi çocukları için hazırlanmış resimli öykü kitaplarında kullanılan temalar. Sever S, editör. II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu; 4-6 Ekim 2006; Ankara. Ankara; Ankara Üniversitesi Basımevi; 2007. s. 387-392.
47. Gönen M, Veziroğlu M. Çocuk edebiyatının genel hedefleri. Gönen M, editör. Çocuk edebiyatı. 3. Baskı. Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık; 2015.
48. Mikota J, Oehme V. Literarisches lernen mit kinderliteratur [E book]. Siegen: Schrift-Kultur; 2013. Erişim adresi: [_http://d-nb.info/105311947X/34](http://d-nb.info/105311947X/34).
49. Sevinç M. Kendine güven ve başarı. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları; 2005.
50. Aydın O. Okul öncesi dönem çocuğunun gelişim özellikleri. Sevinç M, editör. Gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları; 2003.
51. Yavuzer H. Çocuğunuzun ilk 6 yılı. 16. Baskı. İstanbul: Remzi Kitabevi; 2003.

52. Sevinç M. Dil gelişimi ve ilköğretime hazırlık. Sevinç M, editör. Gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları; 2003.
53. Yükselen Aİ. Yaş gruplarına göre çocuk kitapları. Gönen M, editör. Çocuk edebiyatı. 3. Baskı. Ankara: Eğiten KitapYayıncılık; 2015.
54. Alpöge G. Okul öncesi çocuklara kitap okumanın ve masal anlatmanın önemi. Sevinç M, editör. Gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları; 2003.
55. Ersoy Ö, Avcı N, Turla A. Çocuklar için erken uyarıcı çevre oyuncak, televizyon, bilgisayar ve kitap. 2. Baskı. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları; 2006.
56. Yener M. Çocuklar için üretilen edebiyat kitaplarına farklı bakış açılarından çözümlemeci bir yaklaşım: Masal, öykü ve şiirlerle duygu eğitimi. Sever S, editör. II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu; 4-6 Ekim 2006; Ankara. Ankara; Ankara Üniversitesi Basımevi; 2007. s. 149-155.
57. Aslan C. Yazınsal nitelikli çocuk kitaplarının çocuğun gelişim sürecindeki yeri. Sever S, editör. II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu; 4-6 Ekim 2006; Ankara. Ankara; Ankara Üniversitesi Basımevi; 2007. s. 189-200.
58. Erdal, K. Eğitim değerleri açısından çocuk kitapları. Akademik Bakış Açısı Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi. 2009;(17):1-18.
59. Sever S. Okul öncesi dönemdeki çocuklara seslenen kitaplarda bulunması gereken temel özellikler. Güneş Z, editör. Çocuk Edebiyatı. 3. Baskı. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları; 2004.
60. Elia, I., Van den Heuvel-Panhuizen, M., Georgiou, A. The Role of Pictures in Picture Books on Children's Cognitive Engagement with Mathematics [Internet]. 2010 [Erişim Tarihi 27 Mart 2017]. Erişim adresi: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.3200/CTCH.54.3.259-262>

61. Aygün A. 2004-2013 Yılları Arasında Yayımlanan Resimli Öykü Kitaplarında Metin-Resim İlişkisinin İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Marmara Üniversitesi; 2014.
62. Yörükoğlu A. Çocuk ruh sağlığı. 26. Basım. İstanbul: Özgür Yayınları; 2003.
63. Page RM, Page TS. Fostering emotional well-being in the classroom. 2nd edition. Canada: Jones and Bartlett Publishers; 2000.
64. Bar-On R. How important is it to educate people to be emotionally intelligent and can it be done? Bar-On R, Maree JG, Elias MJ, editors. Educating people to be emotionally intelligent [E book]. USA: Praeger Publishers; 2007. Erişim adresi: <http://en.bookfi.net/book/837673> 03.02.2018 indirildi.
65. Saarni C. The development of emotional competence. New York: The Guilford Press; 1999.
66. Curby, TW., Brown, CA., Bassett, HH. and Denham, SA. Associations between preschoolers' social-emotional competence and preliteracy skills [Internet]. 2015 [Erişim Tarihi 17 Ocak 2017]. Erişim adresi: <http://arastirma.tedankara.k12.tr:2123/doi/10.1002/icd.1899/epdf>
67. Kail RV. Children. U.S.A: Pearson Education; 2002.
68. Sherwood P. Emotional literacy the heart of classroom management [E-book]. Singapore: ACER Press; 2008. 27 Nisan 2016 tarihinde <http://en.bookfi.net/book/1289088> adresinden erişildi.
69. Saltalı ND. Duygu Eğitimi Programının Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Altı Yaş Çocuklarının Duygusal Becerilerine Etkisi [Doktora Tezi]. Konya: Selçuk Üniversitesi; 2010.
70. Cooper KR., Sawaf A. Liderlikte Duygusal Zeka. 3. Basım. İstanbul: Sistem Yayıncılık; 2003.

71. Turan F, Ulutaş İ. Okul öncesi eğitim kurumlarındaki resimli öykü kitaplarının özellikleri ile öğretmenlerin bu kitapları kullanma durumlarının incelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Araştırmaları Dergisi. 2016;2(1):22-45.
72. Bağcı E. Çocuk Edebiyatı Ürünleri ile Çocuklar İçin Yazılmış Eserlerin Değerler Eğitimi Bağlamında Karşılaştırılması [Yüksek Lisans Tezi]. Manisa: Celal Bayar Üniversitesi; 2013.
73. Şentürk SG. Okul Öncesi Dönem Çocukları İçin Basılan Resimli Öykü Kitaplarının Toplumsal Cinsiyete İlişkin Kalıpyargılar Yönünden İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. İzmir: Ege Üniversitesi; 2015.
74. G, Uyanık Balat; Zeynep Kılıç; Şeyma Değirmenci; Fatma Özge Ünsal; Okul Öncesi Dönem Çocuklarına Yönelik Resimli Çocuk Kitaplarında Yer Alan Temel Kavramların İncelenmesi [Internet]. 2017 [Erişim tarihi 8 Ocak 2018]. Erişim adresi: www.dergipark.gov.tr
75. Körükçü, Ö., Kapıkıran, AC., Aral, N. Schwartz'ın modeline göre 3-6 yaş resimli çocuk kitaplarında değerlerin incelenmesi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2016;(38):133-151.
76. Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Okul Öncesi Çocuk Kitaplarını Değerlendirmesi. Ergün, M., Gündüz, A. Dünya'daki Eğitim ve Öğretim Çalışmaları Değerlendirmesi 2011, Volume 1 Issue 1 Article 4 ISSN: 2146-7463. Erişim adresi: <http://www.iconte.org/FileUpload/ks59689/File/161..pdf>
77. Erdem AÜ, Aydos EH, Çoban A. Resimli çocuk kitaplarında yer alan olumsuz duygular ve karakterlerin kullandığı baş etme stratejileri. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2017;17(2):914-931.
78. Pektaş D. Okul Öncesi Dönem Resimli Çocuk Kitaplarındaki Dil Sanatlarının İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara: Hacettepe Üniversitesi; 2015.
79. Yol F. 4-6 Yaş Çocuk Kitaplarında Çocukluk Anlayışının İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara: Gazi Üniversitesi; 2015.

80. Sildir E. Okul Öncesi Döneme Yönelik Hikaye Kitaplarının Milli Eğitim Bakanlığı 2013 Okul Öncesi Eğitim Programında Yer Alan Sosyal –Duygusal Alan Gelişimle İlgili Kazanımları Desteklemeleri Yönünden İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara: Gazi Üniversitesi; 2016.
81. Turan F. Okul Öncesi Eğitim Etkinliklerinde Kullanılan Resimli Öykü Kitaplarının Karakter Eğitimi-Öğretmen Görüşü ve Uygulamaları Açısından İncelenmesi [Doktora Tezi]. Ankara: Gazi Üniversitesi; 2014.
82. Alper, T. Resimli Kitaplardaki Karakterlerin Duygu Durumlarının İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Adana: Çukurova Üniversitesi; 2012.
83. Beazidou, E., Botsoglou, K., Vlachou, M. Promoting emotional knowledge: Strategies that greek preschool teachers employ during book reading [Internet]. 2012 [Erişim Tarihi 25 Aralık 2017]. Erişim adresi: <http://www.tandfonline.com>
84. Yıldırım A, Şimşek H. Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri.10. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık; 2016.
85. Büyüköztürk Ş, Çakmak EK, Akgün ÖE, Karadeniz Ş, Demirel F. Bilimsel Araştırma Yöntemleri. 18. Baskı. Ankara: Pegem Akademi; 2014.
86. Galligane, C., Han, HS. Words Can Help Manage Emotions: Using Research-Based Strategies for Vocabulary Instruction to Teach Emotion Words to Young Children [Internet]. 2015 [Erişim Tarihi 23 Mart 2018]. Erişim adresi: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00094056.2015.1090849>
87. Demiroglu R, Akyol AK. Okul öncesi dönem çocuklarına yönelik resimli öykü kitaplarının çeşitli özellikler açısından incelenmesi. Uluslararası Katılımlı II. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Kongresi Sağlık, Gelişim ve Eğitimde Çocuk Bildiri Kitabı; 7-9 Ekim 2009; Ankara. Ankara; Gündüz Eğitim ve Yayıncılık; 2009. s. 356-362.

88. Yıldız, C., Yazıcı, DN., Durmuşoğlu, MC. 2010-2015 yılları arasında yayımlanmış resimli çocuk kitaplarının resimleme özelliklerinin incelenmesi. Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi. 2016;1(1):43-55.
89. Kaya İ. Çocuk kitabı resimlerinde estetik boyut. Sever S, editör. II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu; 4-6 Ekim 2006; Ankara. Ankara; Ankara Üniversitesi Basımevi; 2007. s. 421-424.
90. Alpöge, G. Çocuk Edebiyatı Projesi: Türkiye’de 1991-2000 Yılları Arasında Çocuk Edebiyatı. Haktanır G, Güler T, editörler. OMEP 2003 Dünya Konsey Toplantısı ve Konferansı Bildiri Kitabı; 5-11 Ekim 2003; Kuşadası. İstanbul; Ya-Pa; 2004. s. 418-433.
91. Fırat, H., Güleç, H., Şahin Ç. Okul öncesi dönem çocuklarına yönelik hazırlanan masal ve öykü kitaplarının korku ve şiddet öğeleri açısından incelenmesi [Internet]. 2013 [Erişim Tarihi 7 Ocak 2018]. Erişim adresi: http://www.jasstudies.com/Makaleler/1433476078_13ÇavuşŞahin-vd_S-217-241.pdf
92. Gönen M, Veziroğlu M. 2000-2008 yılları arasında yayınlanan resimli çocuk kitaplarının içerik, resimleme ve fiziksel özelliklerinin incelenmesi. Uluslararası Katılımlı II. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Kongresi Sağlık, Gelişim ve Eğitimde Çocuk Bildiri Kitabı; 7-9 Ekim 2009; Ankara. Ankara; Gündüz Eğitim ve Yayıncılık; 2009. s. 356-362.
93. Özer A. Çocuk kitaplarındaki resimlerin “Çocuğa Göre”liği. Sever S, editör. II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu; 4-6 Ekim 2006; Ankara. Ankara; Ankara Üniversitesi Basımevi; 2007. s. 425-432.

BULGULAR VE TARTIŞMA BÖLÜMÜNDE YARARLANILAN RESİMLİ ÖYKÜ KİTAPLARI

1. Kütüphanedeki Aslan, Michelle Knudsen, Tudem Yayıncılık, 2006.
2. Tembel Arı: M. Murat Küçükbaşaran, Bulut Yayınevi, 2008.
3. Küçük Kara Balık: Samed Behrengi, Say Yayınları, 2017.
4. Zuzu'nun Ormanı: Görkem K. Arsoy, Yapı Kredi Yayınları, 2016.
5. Süper Kurti: Julia Donaldson, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2015.
6. Değnek Adam: Julia Donaldson, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2012.
7. Çilli: Marisa Nünez, Redhouse Kidz Çocuk Kitapları, 2014.
8. Uyumak İstemeyen Zürafa: Aytül Akal, Uçanbalık Yayınları, 2012.
9. Yaşlı Ayılar Ağaca Tırmanamaz: Heidi Howarth, Tübitak Yayınları, 2011.
10. Uyurgezer Fil, Behiç Ak, Can Çocuk, 2007.
11. Zogi, Julia Donaldson, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2015.
12. Hatırlıyorum, Jennifer Moore Mallinos, Redhouse Kidz Çocuk Kitapları, 2008.
13. Arkadaşım Papi, Bilgin Adalı, Yapı Kredi Yayınları, 2014.
14. Büyük Sözcük Fabrikası, Agnes de Lestrade, Aylak Kitap, 2012.
15. Yaramaz Fındık, Miriam Moss, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2017.
16. Hiç Hata Yapmayan Kız, Mark Pett-Gary Rubinstein, 1001 Çiçek Kitaplar, 2012.
17. Mırmırık Kayboldu, Ayşe Turla, Morpa Yayınları, 2008.
18. Zeynep Kayboldu, Alev Önder, Morpa Yayınları, 2009.
19. Canavarlar Kedilerden Korkar, Marjane Satrapi, Marsık Kitap, 2009.

20. Benim Minik Kırmızı Balığım, Ferit Avcı, Final Kültür Sanat Yayınları, 2014.
21. Şampiyon Şampuan, Karen George, Epsilon Yayıncılık, 2013.
22. Renkli Kalemler ve Ben, Masumeh Ansarian, Odtü Yayıncılık, 2010.
23. Uçmaktan Korkan Uğurböceği, Gönül Simpson, Yeşil Dinozor Yayınları, 2016.
24. İyi Geceler Farecikler, Frances Watts, 1001 Çiçek Kitaplar, 2013.
25. Somurtkan Kaplumbağa, Jaafar Ebrahimi Nasr, Odtü Yayıncılık, 2011.
26. Elmer, David McKee, Mikado Yayınları, 2016.
27. Kendim Olmaktan Mutluyum, Christina Falcon Maldonado, Tübitak, 2011.
28. Kemancı Ayı Masalı, Fatih Erdoğan, Mavibulut Yayınları, 2005.
29. Doğumgünü Hediyesi, Behiç Ak, Can Çocuk Yayınları, 2006.
30. Çikolata, Marisa Nünez, Redhouse Kidz Çocuk Kitapları, 2007.
31. Başka Bir Anne, Leyla Navaro, Can Çocuk Yayınları, 2013.
32. Kahraman Kako, Reza Hemmatirad, Net Çocuk Yayınları, 2009.
33. Babam Neden Burada Değil, Heidi Howarth, Tübitak Yayınları, 2011.
34. Benekli Faremi Gördünüz Mü, Feridun Oral, Yapı Kredi Yayınları, 2012.
35. Dedem Bir Şampiyon, Carl Norac, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2010.
36. Piretorbası, Helen Stephens, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2009.
37. Benim Güzel Mücevherlerim, Kamelya Mediha İnan, Morpa, 2008.
38. Rüzgar, Tohum ve Çiçek, Gülsüm Cengiz, Say Yayınları, 2009.
39. Sanatçı Köstebek, Gülsüm Cengiz, Say Yayınları, 2009.
40. Süslü Pakize, Jane O'Connor, Bilge Kültür Sanat Yayınları, 2008.

41. Kimsecikler Yok Mu, Yaprak Moralı, Can Çocuk, 2011.
42. Küçük Portakalın Sıradışı Öyküsü, Gülsüm Cengiz, Evrensel Çocuk Kitaplığı,2015.
43. Bir Milyon Ne Kadar Büyük, Anna Millbourne,Tübitak, 2011.
44. Korkak Kahraman, Joanne Partis, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2016.
45. Bay Sivri Bayan Küt, Nimet Şebnem Yılmaz-Ayşegül Pökön, Morpa, 2011.
46. Zebra Zaza, Görkem Yeltan, Marsık Kitap, 2010.
47. Dans Etmesini Seven Hipopotam, Şükran Oğuzkan, Kök Yayıncılık, 2007.
48. Ay'a Yolculuk, Jill Murphy, Mandolin, 2009.
49. Babacığa Öpücükler, 1001 Çiçek Kitaplar, Frances Watts, 2014.

8. EKLER

EK-1. Resimli Öykü Kitaplarını Duygusal Okuryazarlık Açısından İnceleme Formu

RESİMLİ ÖYKÜ KİTAPLARINI DUYGUSAL OKURYAZARLIK AÇISINDAN İNCELEME FORMU

1. BÖLÜM: KİTAP KÜNYESİ

KİTAP ADI:

YAZARI-CİNSİYETİ:

RESİMLEYEN:

ÇEVİREN:

KONUSU:

TEMA:

İLETİ (ANAFİKİR):

ANA KARAKTER: İnsan Hayvan Bitki Varlık Cinsiyet

YAN KARAKTER: İnsan Hayvan Bitki Varlık Cinsiyet

YAYINEVİ:

YAYIM YILI:

BASKI SAYISI:

2. BÖLÜM: KİTAPTA İŞLENEN DUYGULAR:

<u>Duygu Kümesi</u>	<u>Var</u>	<u>Yok</u>	<u>İfade Şekli</u>
Öfke			
<u>Duygu Alt Kümesi</u>	<u>Var</u>	<u>Yok</u>	
Hiddet			
Kızgınlık			
Sinirlenme			
Alınganlık			
Rahatsızlık			
<u>Duygu Kümesi</u>	<u>Var</u>	<u>Yok</u>	
Üzüntü			
<u>Duygu Alt Kümesi</u>	<u>Var</u>	<u>Yok</u>	
Acı			
Neşesizlik			
Yalnızlık			
Umutsuzluk			
<u>Duygu Kümesi</u>	<u>Var</u>	<u>Yok</u>	
Korku			

<u>Duygu Alt Kümesi</u>	<u>Var</u>	<u>Yok</u>	
Kaygı			
Şüphe			
Huzursuzluk			
Ürkme			
<u>Duygu Kümesi</u>	<u>Var</u>	<u>Yok</u>	
Zevk			
<u>Duygu Alt Kümesi</u>	<u>Var</u>	<u>Yok</u>	
Mutluluk			
Coşku			
Sevinç			
Heyecan			
Eğlenme			
Hoşnutluk			
<u>Duygu Kümesi</u>	<u>Var</u>	<u>Yok</u>	
Sevgi			
<u>Duygu alt Kümesi</u>	<u>Var</u>	<u>Yok</u>	
Kabul görme			
Güven			
İyilik			
Sadakat			
Hayranlık			
<u>Duygu Kümesi</u>	<u>Var</u>	<u>Yok</u>	
Şaşkınlık			
<u>Duygu Alt Kümesi</u>	<u>Var</u>	<u>Yok</u>	
Hayret			
Merak			
<u>Duygu Kümesi</u>	<u>Var</u>	<u>Yok</u>	
Utanç			
<u>Duygu Alt Kümesi</u>	<u>Var</u>	<u>Yok</u>	
Suçluluk			
Hayal kırıklığı			
Pişmanlık			
Mahcubiyet			
<u>Duygu Kümesi</u>	<u>Var</u>	<u>Yok</u>	
İğrenme			
<u>Duygu Alt Kümesi</u>	<u>Var</u>	<u>Yok</u>	
Küçümseme			
Tiksinme			
Hoşlanmama			

3. BÖLÜM: İÇERİK ACISINDAN DUYGUSAL OKURYAZARLIK

	Evet	Hayır
Kitabın konusu hitap ettiği yaş grubunun ilgilerine uygun mu?		
Kitap, duygusal okuryazarlığı desteklemekte midir?		
Konu, duygu kümesine ait duyguları sezdirebiliyor mu?		
Konu, duygu alt kümesine ait duyguları sezdirebiliyor mu?		
Kitaptaki olaylar çocukların gülmesine olanak sağlıyor mu?		
Kitaptaki olaylar çocukların heyecanlanmasına olanak sağlıyor mu?		
Kitaptaki olaylar çocukların düş kurmasına olanak sağlıyor mu?		
Konu, çocuğun duygu ve düşünce evrenini genişletiyor mu?		
İzlek, insana özgü duygu durumlarını çocuklara sezdirebiliyor mu?		
Karakter, çocuklara insan gerçekliğini sezdirebiliyor mu?		
Duygular, karakterler aracılığı ile çocuklara sezdiriliyor mu?		
Çizimlerde karakterin duygu durumu, yansıtıcı bir şekilde verilmiş midir?		
Dilsel metin ile görsel metin bir bütün olarak algılanabiliyor mu?		
Metin, resmin anlam bütünlüğünü tamamlıyor mu?		
Yazınsal iletide duygular çocuklara sezdirilir nitelikte midir?		
Resim, çocuk gerçekliğini yansıtıyor mu?		
Resimler, çocuk okurun duygu dünyasını harekete geçirebilecek nitelikte midir?		
Resimler, metnin anlam bütünlüğünü açıklıyor mu?		
Resimlerde kullanılan çizgiler, ruh durumunu ve hisleri anlatabiliyor mu?		
Resimler, sözcüklerle anlatılanı, çocuğun belleğinde canlandırmasına katkı sağlayabilir özellikte midir?		
Resimler, sözcüklerle anlatılamayanı çizginin anlatım gücüyle tamamlayıp çocuğa sezdirebiliyor mu?		
Resimler, çocuğu düşündürebilecek özellikler taşıyor mu?		
Resimler, çocuğu eğlendirebilecek özellikler taşıyor mu?		
Resimler, çocuğu güldürebilecek özellikler taşıyor mu?		

KAYNAK:

1. Goleman, D. (2017). *Duygusal Zeka*. (47. Basım). İstanbul: Varlık Yayınları
2. Sever, S. (2008). *Çocuk ve Edebiyat* (8. Basım). Ankara: Tudem Yayıncılık
3. Sever, S. (2013). *Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü*. İzmir: Tudem Yayıncılık

EK-2. Gönüllü Katılım Formu**GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU**

Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisiyim. Tez Konum olan Okul Öncesi Dönem Resimli Öykü Kitaplarında Duygusal Okuryazarlık çalışmasını yapabilmek amacıyla örneklem olarak belirlediğimiz üniversitelere bağlı anaokullarıyla çalışmak istiyorum.

Araştırma kapsamında anaokulunuzda bulunan kitap listelerinizdeki kitapların içeriğini duygusal okuryazarlık açısından incelemek istiyorum. İncelemelerin kurum dışındaki kitabevelerinde gerçekleştirileceğini belirtmek isterim. Bu incelemelerde 2005-2017 yılları arasında basılmış okul öncesi dönem resimli öykü kitapları duygusal okuryazarlık açısından incelenecektir.

Araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır. Araştırma sonuçları eğitim ve bilimsel amaçlar için kullanılacaktır. Bu araştırma için Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonundan gerekli izinler alınmıştır.

Bu gönüllü katılım formunu imzalamadan önce veya daha sonra aklınıza gelebilecek olan soruları tarafıma sorabilirsiniz. Bu araştırma bittikten sonra da bana ulaşabilir ve araştırma ile ilgili sonuçları öğrenebilirsiniz. Araştırmaya katılmayı tercih ediyorsanız, lütfen aşağıya imzanızı atınız. İmzalandıktan sonra bu formun bir kopyası size tarafımda verilecektir.

Katkınız için teşekkür ederim.

Katılımcının Adı Soyadı:

Kurum Adı:

Unvanı:

İmza:

Tarih:

Araştırmanın Yürütücüsü

Adı Soyadı: Döndü Ceren KOÇAK

Tez Danışmanı: Doç. Dr.Saniye BENCİK KANGAL

Tezin Adı: Ankara İlindeki Üniversitelere Bağlı Anaokullarında Bulunan 2005-2017 Yılları Arasında Basılmış Resimli Öykü Kitaplarının Duygusal Okuryazarlık Açısından İncelenmesi

Adres: Güçlükaya mah. Ezine sokak. No: 21/21 Keçiören/ Ankara

Tel: 0554 570 36 13

e-posta: kocak.crn@gmail.com

İmza:

Tarih:

Ek-3: Etik Komisyon Onayı

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

24 Nisan 2017

Sayı : 35853172/ 433-1535

SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Enstitünüz Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı yüksek lisans programı öğrencilerinden **Döndü Ceren KOÇAK**'ın Doç. Dr. Saniye **BENCİK KANGAL** danışmanlığında yürüttüğü "**Ankara İlindeki Üniversitelere Bağlı Anaokullarında Bulunan 2005-2015 Yılları Arasında Basılmış Resimli Öykü Kitaplarının Duygusal Okuryazarlık Açısından İncelenmesi**" başlıklı tez çalışması, Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun 11 Nisan 2017 tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Rahime M. NOHUTCU
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

9. ÖZGEÇMİŞ

I. BİREYSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Döndü Ceren KOÇAK
Doğum Yeri ve Tarihi : Almanya/ 25.11.1984
Uyruğu : T.C.
İletişim Adresi ve Telefon : Güçlükaya mahallesi Ezine sokak No: 21/21
Keçiören/ANKARA/ 0554 570 36 13

II. EĞİTİM BİLGİLERİ

2012-2018 Hacettepe Üniversitesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Yüksek Lisans Programı
2003-2007 Hacettepe Üniversitesi Okul Öncesi Öğretmenliği
1999-2003 Dikmen Yabancı Dil Ağırlıklı Lise
1994-1999 Turhan Feyzioğlu İlköğretim Okulu
1990-1994 Grundschule

III. MESLEKİ DENEYİM

2010-2018 TED Ankara Koleji Vakfı Okulları Özel Anaokulu Sınıf Öğretmeni
2008-2010 Nesibe Aydın Okulları Özel Anaokulu Sınıf Öğretmeni
2007-2008 Güven Yuva Müdür Yardımcısı

IV. BİLİMSEL FAALİYETLER

XVI. Geleneksel Eğitim Sempozyumu (26-28 Ocak 2017)
V. Zeka ve Yetenek Kongresi (4-5 Kasım 2017)
TED Okulları Zümre Başkanları Toplantısı (9-10 Eylül 2017)
STEM & Makers Expo Fest Hacettepe Üniversitesi (3 Eylül 2016)
TED IV. Uluslararası Eğitim Forumu (2 Nisan 2016)
TED III. Uluslararası Eğitim Forumu (27-28 Nisan 2013)